

Okul Psikolojik Danışmanlarının Özel Eğitime İlişkin Öz Yeterlik Algıları

Muhammet Fethullah Erol

Lisansüstü Eğitim, Öğretim ve Araştırma Enstitüsüne Rehberlik ve
Psikolojik Danışmanlık Yüksek Lisans Tezi olarak sunulmuştur.

Doğu Akdeniz Üniversitesi
Temmuz 2018
Gazimağusa, Kuzey Kıbrıs

Lisansüstü Eğitim, Öğretim ve Araştırma Enstitüsü onayı

Doç. Dr. Ali Hakan Ulusoy
L.E.Ö.A. Enstitüsü Müdür Vekili

Bu tezin Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık Yüksek Lisans derecesinin gerekleri doğrultusunda hazırlandığını onaylarım.

Doç. Dr. Canan Zeki
Eğitim Bilimleri Bölüm Başkan Vekili

Bu tezi okuyup değerlendirdiğimizi, tezin nitelik bakımından Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık Yüksek Lisans derecesinin gerekleri doğrultusunda hazırlandığını onaylarız.

Yrd. Doç. Dr. Gülen Uygarer
Tez Danışmanı

Değerlendirme Komitesi

1. Yrd. Doç. Dr. Sertan Kağan

2. Yrd. Doç. Dr. Güzde Latifoğlu

3. Yrd. Doç. Dr. Gülen Uygarer

ÖZ

Bu araştırmanın temel amacı, okul psikolojik danışmanlarının özel eğitimdeki öz yeterlik algılarının ne düzeyde olduğunu belirlemektir. Bu amaçla, 2017-2018 öğretim yılında KKTC Milli Eğitim Bakanlığı'na bağlı ortaöğretim okullarına görev yapan okul psikolojik danışmanlarının, özel eğitimdeki öz yeterlik algılarının yaş, cinsiyet, eğitim düzeyi, görev yaptıkları okul türü, meslekteki çalışma yılı, çalıştığı ülkeler, alınan özel eğitim dersleri, okuldaki öğrenci sayısı, özel gereksinimli öğrenci sayısı, psikolojik danışman sayısı ve özel eğitimle ilgili kurslara katılım durumu değişkenleri bağlamında ne düzeyde olduğu incelenmiştir. Böylece, bu araştırmanın evrenini ve örneklemini KKTC Milli Eğitim Bakanlığı'na bağlı ortaöğretim okullarında görev yapan okul psikolojik danışmanlarının tamamı oluşturmaktadır. Araştırmada nicel araştırma yöntemi kullanılmıştır.

Veri toplama aracı olarak Aksoy (2008)'un geliştirdiği ‘‘Rehber Öğretmen Özel Eğitim Öz Yeterlik Ölçeği’’ kullanılmıştır. Verilerin analizinde SPSS 22 programından yararlanılmıştır. Elde edilen verilerin parametrik olup olmadığını belirlemek amacı ile Kolmogorov-Smirnov testi yapılmış ve verilerin normal dağılım göstermediği sonucuna ulaşılmıştır. Bu nedenle verilerin analizinde non-parametrik analiz yöntemi kullanılmıştır. Araştırmanın alt problemleri Mann Whitney U testi, Kruskal Wallis H testi kullanılarak analiz edilmiştir.

Araştırma bulgularına göre, okul psikolojik danışmanlarının özel eğitimdeki öz yeterlik algı düzeylerinin yaşa, cinsiyete, okul türüne, meslekteki çalışma yılına, okuldaki öğrenci sayısına, özel gereksinimli öğrenci sayısına ve psikolojik danışman sayısına göre farklılık göstermediği bulunmuştur. Öte yandan eğitim düzeyine, çalışılan ülkelere, özel eğitim dersi alma durumuna ve özel eğitimle ilgili kurslara

katılım durumuna göre anlamlı bir farklılığın olduğu saptanmıştır. Buna göre yüksek lisans ve doktora yapan okul psikolojik danışmanlarının öz yeterlik algısının yüksek düzeyde olduğu tespit edilmiştir. Ayrıca zel eğitim dersi alan ve özel eğitimle ilgili kurslara katılım gösteren psikolojik danışmanlarında öz yeterlik algı düzeylerinin yüksek olduğu grlmektedir. Çalışılan lkeler bazında ise hem TC ‘de hem de KKTC’de görev alan psikolojik danışmanların sadece KKTC’de grev alanlara oranla z yeterlik algılarının daha yüksek olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Okul Psikolojik Danışmanları, zel Eğitim, z Yeterlilik

ABSTRACT

This research aims to examine the self-efficacy perceptions of school counselors considering providing services provided to the students in need of special education in the state secondary schools of the TRNC, the Directorate of General Education of the Ministry of National Education and the Directorate of Vocational Education and Training in 2017-2018 academic year. In addition to main aim of this research, the researcher examined relationships between school counselors' level of self-efficacy perception considering providing services provided to the students in need of special education with respect to some variables. These are; age, gender, level of education, type of school they work in, year of study in their work, countries studied, special education courses taken, number of students in school, number of special needs students, number of school counselors. Quantitative research methodology was used in this study. As a research model: survey was used. 87 schools counselors participated in this study. Simple random sampling was used to determine sample of this study. For data collection, two instruments were used. These are; "Personal Information Form" that is developed by the researcher and "School Counselors' Self-Efficacy Scale regarding Special Education (SCSSSE)" that was developed by Aksoy in 2008 . SPSS 22 program was used to data analysis. Normality test was done to determine if data distribute normal or not. As a result of Kolmogorov- Smirnov test the data does not have normal distribution. Because of this reason, non-parametric analysis method was determined for the data analysis. In this respect, Mann Whitney U test and Kruskal Wallis H test were used to analyze the problem of this study.

According to the findings of this study, the school counselors' the level of self- efficacy do not show differences among the age, sex, school type, working years, number of students, number of special students and number of school counselors.

However, the school counselors' the level of self- efficacy show difference in the light of educational background. Within this respect, school counselors who have master and doctoral degrees have got high level self-efficacy while providing services provided to the students in need of special education. Also, the school counselors' the level of self- efficacy show difference in the light of attending special education courses in their education life. Thus, they have high self-efficacy in efficacy while providing services provided to the students in need of special education.

Keyword: School Counselors, Guidance Services, Special Education, Self-Efficacy.

TEŞEKKÜR

Tez çalıőmam s¼recince bana desteğini hiçbir zaman esirgemeyen, tezimin her aőamasında değerli fikir ve geri bildirimleriyle tezime ¼nemli katkılar sunmuő olan değerli hocam ve tez danıőmanım Sayın Yrd. Doç. Dr. G¼len UYGARER' e teőekk¼r¼ bir borç bilirim. Eğitim hayatımda gerek ders içi gerekse ders dışında kendilerinden çok değerli bilgiler edindiğim değerli hocalarım Doç. Dr. Canan ZEKI' ye, Doç. Dr. Hamit CANER' e, Doç. Dr. Ali Sıdkı AĞAZADE' ye ve Yrd. Doç. Dr. Ali CİVELEK' e teőekk¼r¼ ederim.

Son olarak, sevgisiyle fedakarlığıyla her zaman yanımda olan aileme ve dostlarıma sonsuz teőekk¼r¼ ederim.

Muhammet Fethullah Erol

KISALTMALAR

KKTC Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti

RÖ-ÖEÖYÖ Rehber Öğretmen Özel Eğitim Öz Yeterlik Ölçeği

TC Türkiye Cumhuriyeti

İÇİNDEKİLER

ÖZ	iii
ABSTRACT	iv
TEŞEKKÜR.....	v
KISALTMALAR	vi
TABLO LİSTESİ.....	vii
1 GİRİŞ	1
1.1 Problem Durumu	5
1.2 Araştırmanın Amacı	6
1.3 Problem Cümlesi	6
1.4 Alt Problemler	7
1.5 Araştırmanın Önemi	7
1.6 Varsayımlar	8
1.7 Sınırlılıklar	8
1.8 Kısaltmalar	8
2 KURAMSAL ÇERÇEVE VE İLGİLİ ARAŞTIRMALAR	9
2.1 Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık.....	9
2.2 Rehberlik Kapsamında Yapılan Çalışmaların Tarihçesi	10
2.2.1 Dünya'daki İlk Rehberlik Çalışmaları.....	10
2.2.2 Avrupa Ülkelerinde Rehberlik Çalışmaları	11
2.2.3 Türkiye'deki Rehberlik Hizmetleri	12
2.3 Rehberlik ve Psikolojik Danışma Hizmetleri.....	14
2.3.1 Psikolojik Danışma Nedir?.....	14
2.3.2 Psikolojik Danışma Biçimleri.....	14

2.3.2.1 Bireysel Psikolojik Danışma	15
2.3.2.2 Grupla Psikolojik Danışma	16
2.3.3 Okullarda Rehberlik Hizmetleri	16
2.3.3.1 Problem Alanlarına Göre Rehberlik Hizmetleri	20
2.3.3.1.1 Eğitsel Rehberlik	21
2.3.3.1.2 Mesleki Rehberlik	21
2.3.3.1.3 Kişisel Rehberlik	21
2.4 Özel Eğitim	22
2.3.3 Özel Eğitim Nedir?	22
2.4.1.1 Özel Eğitime Kimler İhtiyaç Duymaktadır?	22
2.4.2 Özel Eğitime Neden Olan Etmenler	23
2.4.3 Özel Eğitimde Rehberlik ve Psikolojik Danışma Hizmetleri	24
2.4.4 Özel Eğitimde Psikolojik Danışmanların Görev ve Sorumlulukları	25
3.4.5 Özel Eğitim Gereksinimi Olan Öğrencilere Yönelik Sunulan Rehberlik Hizmetlerinde Öğretmenlere Düşen Görevler	26
2.5 Öz Yeterlik Kavramı	28
2.5.1 Öz Yeterlik Kavramına Genel Bir Bakış	28
2.5.1.1 Öz Yeterlik Kavramının Doğuşu	29
2.5.1.3 Öz Yeterlik Algısının Kaynakları	30
2.5.1.4 Öz Yeterlik Algısının Ölçülmesi	31
2.5.2 Sosyal Bilişsel Kuram'da Özyeterlik	32
2.6 İlgili Yayın ve Araştırmalar	35
3 YÖNTEM	46
3.1 Araştırma Modeli	47
3.2 Evren ve Örneklem	47
3.3 Veri Toplama Araçları	47

3.3.1 Kişisel Bilgi Formu	47
3.3.2 Rehber Öğretmen Özel Eğitim Özyeterlik Ölçeği.....	48
3.3.2.1 RÖ-ÖEÖYÖ' nün Geçerlik ve Güvenirlik Çalışması.....	48
3.4 Verilerin Analizi.....	48
4 BULGULAR.....	49
4.1 Araştırmaya Katılan Katılımcıların Demografik Özelliklerine.....	49
4.2 KKTC Milli Eğitim Bakanlığı Genel Orta Eğitim Dairesi'ne ve Mesleki Teknik Öğretim Dairesi'ne bağlı devlet okullarında bulunan okul psikolojik danışmanlarının özel eğitime ilişkin öz yeterlik algıları	52
4.2.1 Alt Problemlere Dair Bulgular	53
4.2.2 KKTC Milli Eğitim Bakanlığı Genel Orta Eğitim Dairesi'ne ve Mesleki Teknik Öğretim Dairesi'ne bağlı devlet okullarında bulunan okul psikolojik danışmanlarının özel eğitime ilişkin öz yeterlik algılarına yönelik düzeylerinin yaş değişkenine göre incelenmesi.....	53
4.2.3 KKTC Milli Eğitim Bakanlığı Genel Orta Eğitim Dairesi'ne ve Mesleki Teknik Öğretim Dairesi'ne bağlı devlet okullarında bulunan okul psikolojik danışmanlarının özel eğitime ilişkin öz yeterlik algılarına yönelik düzeylerinin cinsiyet değişkenine göre incelenmesi	54
4.2.4 KKTC Milli Eğitim Bakanlığı Genel Orta Eğitim Dairesi'ne ve Mesleki Teknik Öğretim Dairesi'ne bağlı devlet okullarında bulunan okul psikolojik danışmanlarının özel eğitime ilişkin öz yeterlik algılarına yönelik düzeylerinin eğitim düzeyine göre incelenmesi	54
4.2.5 KKTC Milli Eğitim Bakanlığı Genel Orta Eğitim Dairesi'ne ve Mesleki Teknik Öğretim Dairesi'ne bağlı devlet okullarında bulunan okul psikolojik danışmanlarının özel eğitime ilişkin öz yeterlik algılarına yönelik düzeylerinin görev yaptıkları okul türüne göre incelenmesi	55

4.2.6 KKTC Milli Eğitim Bakanlığı Genel Orta Eğitim Dairesi'ne ve Mesleki Teknik Öğretim Dairesi'ne bağlı devlet okullarında bulunan okul psikolojik danışmanlarının özel eğitime ilişkin öz yeterlik algılarına yönelik düzeylerinin meslekteki çalışma yılına göre incelenmesi	56
4.2.7 KKTC Milli Eğitim Bakanlığı Genel Orta Eğitim Dairesi'ne ve Mesleki Teknik Öğretim Dairesi'ne bağlı devlet okullarında bulunan okul psikolojik danışmanlarının özel eğitime ilişkin öz yeterlik algılarına yönelik düzeylerinin çalıştığı ülkelere göre incelenmesi	56
4.2.8 KKTC Milli Eğitim Bakanlığı Genel Orta Eğitim Dairesi'ne ve Mesleki Teknik Öğretim Dairesi'ne bağlı devlet okullarında bulunan okul psikolojik danışmanlarının özel eğitime ilişkin öz yeterlik algılarına yönelik düzeylerinin alınan özel eğitim derslerine göre incelenmesi	57
4.2.9 KKTC Milli Eğitim Bakanlığı Genel Orta Eğitim Dairesi'ne ve Mesleki Teknik Öğretim Dairesi'ne bağlı devlet okullarında bulunan okul psikolojik danışmanlarının özel eğitime ilişkin öz yeterlik algılarına yönelik düzeylerinin okuldaki öğrenci sayısına göre incelenmesi	58
4.2.10 KKTC Milli Eğitim Bakanlığı Genel Orta Eğitim Dairesi'ne ve Mesleki Teknik Öğretim Dairesi'ne bağlı devlet okullarında bulunan okul psikolojik danışmanlarının özel eğitime ilişkin öz yeterlik algılarına yönelik düzeylerinin özel gereksinimli öğrenci sayısına göre incelenmesi	58
4.2.11 KKTC Milli Eğitim Bakanlığı Genel Orta Eğitim Dairesi'ne ve Mesleki Teknik Öğretim Dairesi'ne bağlı devlet okullarında bulunan okul psikolojik danışmanlarının özel eğitime ilişkin öz yeterlik algılarına yönelik düzeylerinin psikolojik danışman sayısına göre incelenmesi.....	59

4.2.12 KKTC Milli Eğitim Bakanlığı Genel Orta Eğitim Dairesi'ne ve Mesleki Teknik Öğretim Dairesi'ne bağlı devlet okullarında bulunan okul psikolojik danışmanlarının özel eğitime ilişkin öz yeterlik algularına yönelik düzeylerinin özel eğitimle ilgili kurslara katılım durumuna göre incelenmesi	60
5 TARTIŞMA VE YORUM	61
5.1 Okul Psikolojik Danışmanlarının Özel Eğitime İlişkin Öz Yeterlik Algı Düzeyleri	61
5.2 Cinsiyete Göre Okul Psikolojik Danışmanlarının Özel Eğitime İlişkin Öz Yeterlik Algı Düzeyleri İle İlgili Bulguların Tartışılması	62
5.3 Yaşa Göre Okul Psikolojik Danışmanlarının Özel Eğitime İlişkin Öz Yeterlik Algı Düzeyleri İle İlgili Bulguların Tartışılması.....	64
5.4 Eğitim Seviyesine Göre Okul Psikolojik Danışmanlarının Özel Eğitime İlişkin Öz Yeterlik Algı Düzeyleri İle İlgili Bulguların Tartışılması	64
5.5 Okul Türüne Göre Okul Psikolojik Danışmanlarının Özel Eğitime İlişkin Öz Yeterlik Algı Düzeyleri İle İlgili Bulguların Tartışılması.....	66
5.6 Meslekteki Çalışma Yılına Göre Okul Psikolojik Danışmanlarının Özel Eğitime İlişkin Öz Yeterlik Algı Düzeyleri İle İlgili Bulguların Tartışılması.....	67
5.7 Çalışan Ülkelere Göre Okul Psikolojik Danışmanlarının Özel Eğitime İlişkin Öz Yeterlik Algı Düzeyleri İle İlgili Bulguların Tartışılması	68
5.8 Özel Eğitim Dersi Alma Durumlarına Göre Okul Psikolojik Danışmanlarının Özel Eğitime İlişkin Öz Yeterlik Algı Düzeyleri İle İlgili Bulguların Tartışılması	69
5.9 Okuldaki Öğrenci Sayısına Göre Okul Psikolojik Danışmanlarının Özel Eğitime İlişkin Öz Yeterlik Algı Düzeyleri İle İlgili Bulguların Tartışılması	70

5.10 Okuldaki Özel Gereksinimli Öğrenci Sayısına Göre Okul Psikolojik Danışmanlarının Özel Eğitime İlişkin Öz Yeterlik Algı Düzeyleri İle İlgili Bulguların Tartışılması	70
5.11 Okuldaki Psikolojik Danışman Sayısına Göre Okul Psikolojik Danışmanlarının Özel Eğitime İlişkin Öz Yeterlik Algı Düzeyleri İle İlgili Bulguların Tartışılması.....	71
5.12 Özel Eğitim İle İlgili Kurslara Katılıma Göre Okul Psikolojik Danışmanlarının Özel Eğitime İlişkin Öz Yeterlik Algı Düzeyleri İle İlgili Bulguların Tartışılması	72
6 SONUÇ VE ÖNERİLER	75
6.1 SONUÇ	75
6.2 Öneriler.....	78
6.2.1 Uygulamaya Yönelik Öneriler.....	78
6.2.2 Yapılacak Araştırmaya Yönelik Öneriler	79
KAYNAKLAR	80
EKLER.....	90
EK A: Kişisel Bilgi Formu.....	91
EK B: Rehber Öğretmen Özel Eğitim Öz Yeterlik Ölçeği	92
EK C: İzinler	95

TABLO LİSTESİ

Tablo 1: Katılımcıların Demografik Özellikleri	50
Tablo 2: Normallik Testi	52
Tablo 3: Psikolojik Danışmanlarının Özel Eğitime İlişkin Öz Yeterlik Algı Düzeyleri	52
Tablo 4: Psikolojik Danışmanlarının Özel Eğitime İlişkin Öz Yeterlik Algı Düzeyleri Yaş Değişkenine Göre Kruskal Wallis H Sonuçları	53
Tablo 5: Psikolojik Danışmanlarının Özel Eğitime İlişkin Öz Yeterlik Algı Düzeyleri Cinsiyet Değişkenine Göre Mann Whitney U Sonuçları	54
Tablo 6: Psikolojik Danışmanlarının Özel Eğitime İlişkin Öz Yeterlik Algı Düzeyleri Eğitim Seviyeleri Değişkenine Göre Kruskal Wallis H Sonuçları	55
Tablo 7: Psikolojik Danışmanlarının Özel Eğitime İlişkin Öz Yeterlik Algı Düzeyleri Çalışılan Okul Türü Değişkenine Göre Kruskal Wallis H Sonuçları	55
Tablo 8: Psikolojik Danışmanlarının Özel Eğitime İlişkin Öz Yeterlik Algı Düzeyleri Meslekte Çalışma Yılı Değişkenine Göre Kruskal Wallis H Sonuçları	56
Tablo 9: Psikolojik Danışmanlarının Özel İlişkin Öz Yeterlik Algı Düzeyleri Çalıştığı Ülkeler Değişkenine Göre Mann Whitney U Sonuçları	57
Tablo 10: Psikolojik Danışmanlarının Özel Eğitime İlişkin Öz Yeterlik Algı Düzeyleri Özel Eğitim Dersi Alma Durumuna Göre Mann Whitney U Sonuçları ...	57
Tablo 11. Psikolojik Danışmanlarının Özel Eğitime İlişkin Öz Yeterlik Algı Düzeyleri Okuldaki Öğrenci Sayısına Göre Kruskal Wallis H Sonuçları	58
Tablo 12: Psikolojik Danışmanlarının Özel Eğitime İlişkin Öz Yeterlik Algı Düzeyleri Özel Gereksinimli Öğrenci Sayısına Göre Kruskal Wallis H Sonuçları...	59

Tablo 13: Psikolojik Danışmanlarının Özel Eğitime İlişkin Öz Yeterlik Algı Düzeyleri Psikolojik Danışman Sayısı Değişkenine Göre Kruskal Wallis H Sonuçları	59
Tablo 14: Psikolojik Danışmanlarının Özel Eğitime İlişkin Öz Yeterlik Algı Düzeyleri Özel Eğitimle İlgili Kurslara Katılım Durumlarına Göre Mann Whitney U Sonuçları	60

Bölüm 1

GİRİŞ

Çağdaş eğitim anlayışının vazgeçilmezi olan gelişimsel rehberlik anlayışıyla okullarda sunulan psikolojik danışmanlık ve rehberlik hizmetleri büyük bir önem taşımaktadır. Psikolojik danışmanlık ve rehberlik, kişinin kendini sosyal, duygusal, fiziksel ve zihinsel olarak tanımasına, topluma faydalı olabilmesine ve çevresi ile uyumlu ilişkiler kurabilmesine olanak sağlamaktadır. Özellikle okullardaki psikolojik danışmanlık ve rehberlik hizmetlerinde sunulan etkinliklerin, planlama ve programlanma sürecinde bireysel farklılıklar göz önünde bulundurularak öğrencilerin özelliklerinin ve kendini tanıma ihtiyaçlarının ortaya çıkarılması gerekmektedir (Altıntaş, 2013).

Rehberlik kişinin kendini tanıma, anlama ve tüm yönleriyle geliştirmesini hedeflediği için okul psikolojik danışmanlarına bu süreçte önemli görevler düşmektedir. Günümüz toplumlarında meydana gelen hızlı değişimlerin başında en bilindik olarak teknolojik gelişmeler olduğu söylenmektedir. Ortaya çıkan gelişmeler ışığında her geçen gün toplumun ihtiyaçları da değişim göstermektedir. Bu değişimler, zaman içerisinde farklı bölgeden gelen, ilgi alanları, yetenekleri ve eğitim gereksinimleri olarak birbirlerinden farklılık gösteren öğrencilerin aynı ortamda toplanmalarına sebep olmuştur. Eğitim süreçlerinde öğrencilerin her türlü öğretim ve gelişim sorunları, ihtiyaç ve gereklilik duydukları alana göre olması gerektiği düşünülmektedir (Yeşilyaprak, 2006).

Çağdaş eğitim anlayışında ilk olarak benimsenen bireyin “ biricikliği ” dikkate alınarak psikolojik danışma ve rehberlik hizmetleri sunulmaya çalışılmaktadır. Yeni nesil öğrenciler ve veliler eskiye nazaran daha çok sorgulayıcı bir konumdadır. Teknolojinin gelişimi ile yeni nesil aileler daha hızlı bir şekilde araştırma ve sorgulama yapabilmekte ve aldıkları hizmetleri değerlendirebilmektedirler. Çağın doğurmuş olduğu bu sorunlarda dikkate alınarak gerek genel eğitim gerekse özel eğitime verilen önem her geçen gün daha da artmaktadır.

Çağdaş eğitimden söz edildiğinde ilk düşünülmesi gereken kısmın öğrenci kişilik hizmetleri olduğu önümüze çıkmaktadır. Kişinin kendini gerçekleştirmesini sağlayan psikolojik danışmanlık ve rehberlik hizmetleri sayesinde çağdaş eğitimin mümkün olabileceği savunulmaktadır (Kuzgun, 2000). Psikolojik danışmanlık ve rehberlik hizmetleri bireyin bütünsel anlamda gelişim sağlamasını amaçlamakla beraber kendini gerçekleştirme sürecinin daha başarılı bir şekilde geçmesine de yardımcı olmaktadır. Bu amacın gerçekleşebilmesi için psikolojik danışmanlık ve rehberlik hizmetlerinin uyum sağlayıcı, yönlendirici, ayarlayıcı, geliştirici, önleyici ve tamamlayıcı işlevlerini yerine getirmiş olması gerekmektedir (Koçer, 2005). Bu bağlamda okul psikolojik danışmanlarının gerek genel eğitimde gerekse özel eğitimde birçok sorumluluk ve görevi bulunmaktadır. Bunlardan biride genel eğitime tabi tutulan öğrencilerin yanında özel eğitime ihtiyaç duyan öğrencilere de hizmet sunmaktır. Sunulacak hizmetin planlama, organize etme ve tamamlama süreçlerinde psikolojik danışmanlık, rehberlik ve araştırma merkezi (PDRAM) ile işbirliği yapılarak yürütülmesi gerekmektedir (MEB, 2001). Dolayısıyla daha öncede bahsedildiği gibi yeni neslin sorgulayıcı bakış açısıyla birlikte özel eğitimde ve genel eğitimde daha yeni ve farklı uygulamaların gündeme gelmesine ihtiyaç

duyulmaktadır. Çocukların aile ortamından sonra gelen ikinci sosyalleşme ortamları okullar olduğundan, zamanla alışma, ait olma ve adaptasyon süreçleri oldukça önemlidir.

Özel eğitim, özel gereksinime ihtiyaç duyan kişilerin, özel olarak yetiştirilen kişiler tarafından, eğitsel ve sosyal ihtiyaçlarının karşılanması, bu kapsamda oluşturulan eğitim programlarının uygulanması, gelişimsel ve akademik alanlarına uygun olacak şekilde sürdürülmesi için uygulanan eğitim olarak tanımlanmaktadır (MEB, 2006). Özel eğitime ihtiyaç duyan kişilerin toplumun bir parçası olarak yaşamaları ve toplumla kaynaşmaları özel eğitim programları ile mümkündür. Normal gelişim gösteren kişilere sunulan psikolojik danışmanlık ve rehberlik hizmetlerinden, özel gereksinimli kişilerinde aynı düzeyde yararlanması gerekmektedir (Batu & Kırcaali İftar, 2005). Bu noktada okul psikolojik danışmanlarına büyük görevler düşmektedir. Her kişinin ihtiyacı olan sevgi, başarı, ait olma gibi ihtiyaçlara özel gereksinimli kişilerinde ihtiyacı olduğu ifade edilmiştir. Sürecin vazgeçilmez bir parçası olan ailelerin de özellikle özel gereksinimli çocuklarına etkili bir şekilde destek olmalarını sağlamak için rehberlik hizmetleri sürecine dâhil olmaları oldukça önemlidir. Öğrencilerin gerek eğitsel gerekse mesleki konularda ihtiyaç duyulan bilgi ve becerilere hâkim olmaları, ailelere yeterli bilgilendirme sürecinin doğru şekilde yapılması gibi durumlarda okul psikolojik danışmanları aktif ve etkin bir role sahiptir (Milsom & Hartley, 2005).

En başta özel gereksinimli öğrencilerin karşılaştıkları sorunlarla ilgilenerek, onların uyum sürecine katkıda bulunmak ve karşılaştıkları problemlerin üstesinden gelmelerine yardımcı olmak psikolojik danışmanlık ve rehberlik hizmetlerinin öncelikli görevlerindedir (Kaygusuz, 2012). Özel eğitime gereksinim duyan bireylerin gerek öğrenme süreçleri, gerekse problem davranışları ile ilgili olarak

ortaya çıkan sorunlarda aileler ve öğretmenler konuyla ilgili danışmak ve çözüm yolları bulabilmek amacıyla psikolojik danışmanlık ve rehberlik servisine başvurmaktadır. Aksoy & Diken (2009) bu gibi durumlarda, okul psikolojik danışmanlarının dolaylı veya doğrudan olarak sorumlulukları ve mesleki roller gereği okul sürece müdahale etme hakları bulunmaktadır. Bu nedenlerle psikolojik danışmanlık ve rehberlik hizmetlerinde okul psikolojik danışmanlarının özel eğitime ihtiyaç duyan öğrencilere yönelik sunulan rehberlik ve psikolojik danışmanlık hizmetleri süreci olumlu yönde etkileyen önemli bir faktör olmaktadır. Okul psikolojik danışmanlarının özel gereksinimli öğrenciyi okulda fark etme ve yardım sunma gibi birtakım görevleri bulunmaktadır. 1997 yılında, Albert Bandura öz yeterlik kavramını ilk kez ortaya çıkartan kişidir (Pajares, 2002). Sosyal-bilişsel öğrenme kuramınca ortaya çıkan öz yeterlik kavramı, kişinin gelecekte gerçekleşmesi muhtemel durumlarda kendisinin yapacağı hareket tarzının ne kadar başarılı şekilde yürüteceğine dair olan kişisel yargısıdır (Bandura 1994). Başka bir deyişle öz yeterlik kavramı kişinin yaşamında karşılaşma ihtimali olduğu topluluk önünde konuşma yapmak, yapılacak olan bir sınava girmek, yarışmaya katılmak ve benzeri gibi zorlu durumlarla nasıl başa çıkabileceğine, nasıl üstesinden gelebileceğine dair olan kişisel yargısıdır. Kendi yeteneklerini ve becerisini ortaya koyarak farklı durumlarla baş etme ve başarı sağlama durumuna ilişkin olarak kendini algılayışı ve kendisine olan inancını değerlendirmesidir (Senemoğlu, 2005).

Karşılaşılan problemlerin ve sorunların çözümünde, ayrıca danışmanlık becerilerinin daha profesyonel bir şekilde sergilemesinde öz yeterlik algısı yüksek olan rehber ve psikolojik danışmanların mesleğini uygulamada daha başarılı oldukları vurgulanmaktadır (Cashwell & Dooley, 2001). Öz yeterlik algısının oluşumunu etkileyen durumlar arasında yaşantıların yanı sıra sosyal ve psikolojik

durumlarda yer almaktadır. Bundan dolayı öz yeterlik algısının motivasyonu, hedefleri, beklentileri ve başarıyı da önemli ölçüde etkilediği bilinmektedir. Bu bağlamda okul psikolojik danışmanlarının, rol ve sorumluluklarını yerine getirecekleri zaman öz yeterlik algılarının yüksek düzeyde olması beklenmektedir (Bandura, 1999). Aşılması güç bir durumlarla karşılaşıldığında, öz yeterlik algısı yüksek olan bireyler, kaçmak yerine bu durumun üstesinden gelmek için gerekli mücadelenin verilmesi gerektiği inancını taşımaktadırlar (Acar, 2007).

1.1 Problem Durumu

K.K.T.C eğitim sisteminde süre gelen genel sıkıntıların yanı sıra, özel eğitime verilen önemin eğitim sisteminde zaman içerisinde yerleşmesine rağmen henüz istenilen düzeyde olmadığı düşünülmektedir. Özel eğitimin mevcut eğitim sisteminde istenilen seviyede olmaması özel eğitime ihtiyaç duyan öğrencilerin ilköğretim seviyesinde rehberlik ve psikolojik danışmanlık hizmetleri sağlanamaması dolayısı ile ortaöğretime gelene kadar giderek büyüyen problemlere rehberlik hizmetleri sunmanın oldukça güç olduğu söylenebilir. Özellikle özel eğitim ihtiyaç duyan öğrencilere sunulacak rehberlik hizmetlerinin “normal” seyir gösteren öğrenci profiline göre aynı şekilde seyretmediği bilinmektedir ve bu öğrencilerin karşılaştıkları sorunlarla ilgili olarak sınıf ve branş öğretmenlerinin ilk danıştıkları kişilerin başında okul psikolojik danışmanları gelmektedir (Aksoy & Diken, 2009). Bu nedenden dolayı özel gereksinimli öğrenci sayıları, almış oldukları özel eğitim dersleri, görev yaptıkları okul türleri, özel eğitimle ilgili katıldıkları seminerler, okuldaki psikolojik danışman sayısı ve eğitim düzeyleri gibi birtakım değişkenler okul psikolojik danışmanlarının özel eğitime ilişkin sorumlulukları üzerinde önemli bir etki sahibidir. Bunlara ek olarak önemli bir etkiye sahip olan değişkenlerden birisi de öz yeterliktir. İnsanlar karşılaştıkları problemlere yönelik olarak ortaya koydukları

abalar ve olumsuzluklar karşısında ne kadar dayanabileceklerini öz yeterlikleri belirlemektedir. Bireyde z yeterlik algısı ne kadar yüksek düzeyde olursa başa çıkma becerisi ve performansı da o kadar etkin olmaktadır (Bandura, 1999).

Bu nedenle KKTC, Milli Eğitim Bakanlığı Genel Orta Eğitim Dairesi Müdürlüğü'ne ve Mesleki Teknik ğretim Dairesi Müdürlüğü'ne bağlı devlet okullarında bulunan okul psikolojik danışmanlarının özel eğitime ilişkin öz yeterlik algılarının yaş, cinsiyet, eğitim düzeyi, görev yaptıkları okul türü, meslekteki çalışma yılı, çalıştığı ülkeler, alınan özel eğitim dersleri, okuldaki ğrenci sayısı, özel gereksinimli ğrenci sayısı, psikolojik danışman sayısı ve özel eğitimle ilgili kurslara katılım durumları dikkate alınarak incelenmesi gerektiği düşünülmektedir.

1.2 Araştırmanın Amacı

Bu araştırma KKTC, Milli Eğitim Bakanlığı Genel Orta Eğitim Dairesi Müdürlüğü'ne ve Mesleki Teknik ğretim Dairesi Müdürlüğü'ne bağlı devlet okullarında bulunan okul psikolojik danışmanlarının özel eğitime ilişkin öz yeterlik algılarının incelenmesini amaçlamaktadır. Ayrıca yaş, cinsiyet, eğitim düzeyi, görev yaptıkları okul türü, meslekteki çalışma yılı, çalıştığı ülkeler, alınan özel eğitim dersleri, okuldaki ğrenci sayısı, özel gereksinimli ğrenci sayısı, psikolojik danışman sayısı ve özel eğitimle ilgili kurslara katılım durumları gibi değişkenler ile birlikte ele alınarak anlamlı bir ilişkinin olup olmadığı da incelenecektir.

1.3 Problem Cümlesi

KKTC, Milli Eğitim Bakanlığı Genel Orta Eğitim Dairesi Müdürlüğü'ne ve Mesleki Teknik ğretim Dairesi Müdürlüğü'ne bağlı devlet okullarında bulunan okul psikolojik danışmanlarının özel eğitime ilişkin öz yeterlik algıları, yaş, cinsiyet, eğitim düzeyi, görev yaptıkları okul türü, meslekteki çalışma yılı, çalıştığı ülkeler, alınan özel eğitim dersleri, okuldaki ğrenci sayısı, özel gereksinimli ğrenci sayısı,

psikolojik danışman sayısı ve özel eğitimle ilgili kurslara katılım durumu değişkenlere göre nasıl bir farklılık göstermektedir?

1.4 Alt Problemler

- KKTC, Milli Eğitim Bakanlığı Genel Orta Eğitim Dairesi Müdürlüğü'ne ve Mesleki Teknik Öğretim Dairesi Müdürlüğü'ne bağlı devlet okullarında bulunan okul psikolojik danışmanlarının özel eğitime ilişkin öz yeterlik algıları ne düzeydedir?
- KKTC, Milli Eğitim Bakanlığı Genel Orta Eğitim Dairesi Müdürlüğü'ne ve Mesleki Teknik Öğretim Dairesi Müdürlüğü'ne bağlı devlet okullarında bulunan okul psikolojik danışmanlarının özel eğitime ilişkin öz yeterlik algıları, yaş, cinsiyet, eğitim düzeyi, görev yaptıkları okul türü, meslekteki çalışma yılı, çalıştığı ülkeler, alınan özel eğitim dersleri, okuldaki öğrenci sayısı, özel gereksinimli öğrenci sayısı, psikolojik danışman sayısı ve özel eğitimle ilgili kurslara katılım durumu değişkenlere göre nasıl bir farklılık göstermektedir?

1.5 Araştırmanın Önemi

Çağdaş eğitim anlayışı benimsenerek ortaöğretim okullarında sürdürülen gelişimsel rehberlik anlayışı çerçevesindeki rehberlik hizmetleri öğrenci merkezli olup bireysel farklılıklar üzerinde odaklanmaktadır. Böylece sunulan psikolojik danışmanlık ve rehberlik hizmetlerinde de öğrencilerin bireysel farklılıkları ön plandadır. Bu bağlamda araştırmanın önemi özel eğitime ihtiyaç duyan öğrencilerin de “normal” seyirde giden öğrencilere sunulan rehberlik ve psikolojik danışmanlık hizmetlerinde olduğu gibi iyi bir şekilde yararlanmalarına vurgu yapmak açısından önemli bir durum tespitidir. Çünkü bugüne kadar yapılan çalışmalarda araştırmacıların daha çok psikolojik danışmanların klinik ve danışmanlık becerileri

üzerinde çalışmalara odaklandıkları görülmektedir. Yapılan araştırma bu anlamda daha da önemli bir hal almıştır. Öte yandan okul psikolojik danışmanlarının uygulayacağı rehberlik hizmetlerinde istedikleri performans düzeylerinde olmaları için öz yeterlik algılarının yüksek olması gerektiği düşünülmektedir. Görevleri arasında özel gereksinimli öğrencilerin hizmet planlaması ve yürütülmesi de bulunan okul psikolojik danışmanlarının özel eğitimdeki öz yeterlik algılarının yaş, cinsiyet, eğitim düzeyi, görev yaptıkları okul türü, meslekteki çalışma yılı, çalıştığı ülkeler, alınan özel eğitim dersleri, okuldaki öğrenci sayısı, özel gereksinimli öğrenci sayısı, psikolojik danışman sayısı ve özel eğitimle ilgili kurslara katılım durumları farklılığını belirlemek için bu araştırmanın önemli olduğu düşünülmektedir.

1.6 Varsayımlar

- 1) Rehber Öğretmen Özel Eğitim Öz Yeterlik Ölçeği (RÖ-ÖEÖYÖ) 'nin yeterli olduğu varsayılmıştır.
- 2) Araştırmaya katılacak olan okul psikolojik danışmanlarının ölçekteki sorulara doğru ve içten yanıt verecekleri varsayılmaktadır.

1.7 Sınırlılıklar

Bu araştırma KKTC Milli Eğitim Bakanlığı Genel Orta Eğitim ve Mesleki Teknik Öğretim Daireleri'ne bağlı devlet okullarındaki okul psikolojik danışmanlarıyla sınırlıdır.

1.8 Kısaltmalar

KKTC: Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti

RÖ-ÖEÖYÖ: Rehber Öğretmen Özel Eğitim Öz Yeterlik Ölçeği

TC: Türkiye Cumhuriyeti

Bölüm 2

KURAMSAL ÇERÇEVE VE İLGİLİ ARAŞTIRMALAR

Bu bölümde çalışmanın amacı doğrultusunda kuramsal çerçeve ve ilgili araştırmalar sunulmuştur. Öncelikle, rehberlik ve psikolojik danışmanlığın tanımı, rehberliğin önemi, rehberliğin tarihçesi ve özel eğitimin tanımı ile rehberlik ve psikolojik danışma hizmetlerinde özel eğitimin yeri ve önemine yer verilmiştir.

Ayrıca bu çalışmada öz yeterlik kavramı, Sosyal Bilişsel Kuram çerçevesine bağlı olarak sunulup, açıklanmıştır. Sonrasında ise, gerek genel eğitim gerekse özel eğitim alanında öz yeterlik konusuyla ilgili olarak yapılan çalışmalara yer verilmiştir.

2.1 Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık

Rehberlik ve psikolojik danışmanlık kavramı iki açıdan ele alınmaktadır. Öncelikle, “Rehberlik” kavramı ve sonrasında “Psikolojik danışma” kavramı olarak yer verilmiştir. Rehberlik kavramının tanımına bakıldığı zaman; kişinin kendisini ve çevresini tanıması, kendi potansiyelinin ve gizil güçlerinin farkına varması, karşılaştığı sorunları sağlıklı bir şekilde çözebilmesi, böylelikle kendini gerçekleştirebilmesi için konunun uzmanları tarafından düzenli bir şekilde yapılan yardımlar sürecidir (Bakırcıoğlu, 2003). Diğer bir tanımda ise rehberlik; bireyin her yönüyle bir bütün olarak gelişim göstermesini sağlayan ve böylece kendini keşfetmesine, farkındalığının artmasına ve bunların sonucunda ise kendini gerçekleştirmesini sağlayan psikolojik bir yardım hizmeti olarak tanımlanmıştır (Yeşilyaprak, 2006). Bunlara ek olarak, rehberlik tanımı; bireyin içerisinde bulunduğu topluma uygun davranışlar sergilemesi, özgür ve sorumluluk sahibi birisi

olabilmesi, kendisi ile ilgili olarak tutum ve davranışlarını tanımasına yardımcı olması amacıyla yapılan profesyonel bir yardım sürecidir (Kuzgun, 2000).

Psikolojik danışma kavramı ise; bireylerin kendilerini daha iyi bir şekilde tanımaları, kabul etmeleri ve kendini gerçekleştirmeleri amacıyla grupla ya da bireysel olarak uzman kişiler tarafından profesyonelce yapılan düzenli ve sürekli bir yardımlar sürecidir (Bakırcıoğlu, 2003). Günümüzde ise birçok alanda çalışma ortamları bulan psikolojik danışmanlar, servis hizmeti, evlilik ve aile danışmanlığı gibi özel ihtiyaçlara dönük uzmanlık hizmeti de sunmaktadırlar. Dünyada artık profesyonel bir meslek alanı olarak kabul edilen psikolojik danışma hizmetleri kısa bir geçmişe sahip olsa da çeşitli geleneksel işlevler, temel ilkeler ile program geliştirme yöntemlerine sahiptir (Rengin Akboy & Ebru İkiz, 2007). Rehberlik ve psikolojik danışma hizmetlerinin Amerika ve Avrupa ülkelerinde ortaya çıkma sebeplerine bakıldığında ise, bu ülkelerdeki 20. yy' a denk gelen dönemin şartlarında sosyolojik, ekonomik ve kültürel anlamdaki önemli gelişmelerin insanlara çok fazla rol ve sorumluluk yüklemesi ve bu sorumluluk yükü ile baş etmek zorunda kalan insanların psikolojik anlamda yardıma gereksinim duymaları en önemli nedenler olarak görülmektedir (Gündüz & Çelikkaleli, 2009).

2.2 Rehberlik Kapsamında Yapılan Çalışmalarının Tarihçesi

Bu kısımda, Dünya, Avrupa ülkeleri ve Türkiye genelinde rehberlik kavramının doğuşu ve tarihsel gelişimi hakkında bilgiye yer verilmiştir.

2.2.1 Dünya'daki İlk Rehberlik Çalışmaları

Rehberlik kavramı denince akla gelen ilk isim Frank Parson'dur. Rehberlik hizmetlerini başlatan kişi olarak tarihteki yerini alan Frank Parson, 1908 yılında Boston Meslek Bürosu'nu kurmuş ve bu sayede gençlerin mesleklerini yeteneklerine ve ilgilerine uygun olarak seçmeleri için çalışmalar yürütmüştür. Rehberlik

hizmetlerinin doğuşu bir ihtiyaca dayanmaktadır. Parson bu süreci genç insanların başarılı ve işinin ehli bir mesleğe sahip olmalarını sağlayan bir yardım süreci olarak tanımlamaktadır. İlk olarak Amerika’da ortaya çıkan ve okullar dışında gelişen bu çalışmalar, 1913 yılında eğitim sistemine dahil edilerek daha profesyonel ve sistemli bir gelişme göstermiştir (Kepçeoğlu, 1992).

2.2.2 Avrupa Ülkelerinde Rehberlik Çalışmaları

Avrupa ülkelerinde 2. Dünya Savaşı sonrasında gençlerin kendilerine uygun eğitim kurumlarına yönlendirilmesi düşüncesi ortaya çıkmıştır. Bundan dolayı da gençlere yönelik olarak birçok okul dışı kurumlar kuruldu. Bu kurumlarda iş bulma, toplumsal hizmet, sağlık, özel eğitim gibi birçok alanda faaliyet alanları oluşturuldu. Özellikle ilkokuldan başlayarak gerekli gözlem ve değerlendirmelerin yapılmasına ağırlık verilmiştir Avrupa’da rehberlik çalışmalarının daha çok orta öğretimin birinci döneminde önem kazandığı görülmektedir. Genel anlamda Avrupa’da 1950’li yılların sonlarında rehberlik hizmetleri gelişmeye başlamıştır ve uygulamaya geçişte Amerika’nın gerisinde kalmıştır (Girgin, 2012).

Test ve envanterler kullanımının çok olduğu Avrupa okullarında öğrenciler üzerinde yapılan gözlemlere önem verilmektedir. Bazı Avrupa ülkelerinin rehberlik hizmetleri uygulamalarına ilişkin bilgilerine bakıldığında ise; Danimarka’da, ilkokul seviyesinde 5. yılını tamamlamış öğrenciler için zeka tiplerine göre belirleme yapılmakta, bu belirleme sonucunda öğrenciler gruplara ayrılmakta ve öğretmenlerin gözlemleri ile birlikte eğitimlerine devam etmektedirler. Fransa, her iline kurmuş olduğu ‘Okul ve Mesleğe Yönelme Hizmetleri’ ile rehberlik hizmetlerini sunmaktadır. Eğitim Bakanı başkanlığında öğretim dairesi genel müdürleri ve yetkili uzmanlardan oluşan ‘Bakanlık Rehber Kurumu’ bulunmaktadır. Avusturya’da, öğrenciler eğitimlerinin 8. yıllarında kendi kabiliyetlerine göre uygun alanlara

yöneltilmektedirler. Fedaral sosyal işlerden sorumlu başkanlıklarının rehberlik işleri dairelerince ülkedeki rehberlik hizmetleri yürütülmektedir. Belçika’da ise, özellikle mesleki anlamda yürütülen rehberlik hizmetlerine önem verilmiştir 1947 yılında rehberlik hizmetlerine başlamıştır (Kepçeoğlu, 1992).

2.2.3 Türkiye’deki Rehberlik Hizmetleri

Türkiye Eğitim Sisteminde 2. Dünya Savaşı sonlarında gündeme gelmeye başlayan rehberlik hizmetlerine bakıldığında, müfredat programlarında insanlar arasında bulunan bireysel farklılıklardan dolayı, eğitiminde bu farklılıklara göre uyarlanması gerektiğinden söz edilmektedir. Okullarda uygulanan eğitim programlarında bireysel farklılıkların gözetilerek uygulanması için ve rehberlik hizmetlerinin amacı ile birlikte personel yönünden gereken plan programın yapılması maksadı ile 1955 yılında Ankara Demirli Bahçe İlkokulu’nda “Psikolojik Servis Merkezi” açılmıştır. Açılan bu servis, Türkiye’de ilk rehberlik merkezi olma özelliğine sahip olması sebebiyle oldukça önem arz etmektedir. 1959 yılında ise İstanbul ve İzmir’de bulunan okullarda açılmaya devam edilen bu servisler zaman içerisinde Türkiye genelinde yaygınlaşmış ve rehberlik ve araştırma merkezleri olarak günümüze kadar özellikle özel eğitimcilerin gayretleri ile gelişim göstererek açılmaya devam edilmiştir. Amaçları ilkokul seviyesinde eğitim gören özel gereksinimli çocukları tespit edip, onların özel eğitim ihtiyaçlarını karşılamak olan bu merkezlerin çare bulucu ve düzeltici bir felsefe ile hareket ettikleri söylenilebilir. Milli Eğitim Komisyonu 1958-59 yıllarında dünyayı dolaşmış ve çeşitli eğitim sistemleri hakkında rapor yayınlamıştır. Hazırlanan raporda eğitimin bireyselleştirilmesi, yöneltme ve rehberlik anlayışının önemine yer verilmiştir (Kuzgun, 2000).

Rehberlik hizmetleri ilk olarak VII. Milli Eğitim Şura'sında gündeme gelmiştir. Bu şurada, liselerin çok amaçlı olmaması gerektiği ve öğrencileri üniversiteye hazırlayan eğitim kurumları olarak kalmaları gerektiği benimsenmiştir. 1974'te toplanılan IX. Milli Eğitim Şura'sında ise öğretmenlik pedagojik formasyonu için alınması zorunlu kılınan dersler arasına rehberlik dersinin de girmesi kabul edilmiştir. Yükseköğretimde rehberlik ve psikolojik danışma eğitimi, 1953-1954 yıllarında ilk defa olarak Gazi Eğitim Enstitüsü, Pedagoji ve Özel Eğitim Bölümleri ders programlarına rehberlik dersinin bağımsız bir ders olarak girmesi ile başlamıştır. 1965 yılında kurulmuş olan Ankara Üniversitesinde Eğitim Psikolojisi ve Rehberlik Bölümü ismi ile bir bölüm açılmış ve alanda bu konu ile ilgili eğitim almış öğretmen üyelerini zamanla kendi bünyesine katarak lisans ve lisansüstü eğitim vermeye başlamıştır. Hacettepe Üniversitesi Sosyal ve İdari Bilimler Fakültesi Eğitim Bölümünde açılmış olan, rehberlik ve psikolojik danışmanlık programı Türkiye'de bu alanda açılmış olan ilk lisansüstü eğitimi programıdır. Bunu kısa zaman içerisinde Boğaziçi Üniversitesi'nin açtığı lisansüstü program takip etmiştir. 1982 Yılında yürürlüğe giren yükseköğretim kanunu sonrasında lisans ve lisansüstü düzeyde verilen rehberlik ve psikolojik danışmanlık eğitimi daha da yaygınlaşmıştır (Kuzgun, 2000).

Özellikle Türk Eğitim Sisteminde 1960'lı yıllardan bu yana, gelişim ve değişim gösteren rehberlik anlayışında geleneksel rehberlik anlayışından gelişimsel rehberlik anlayışına doğru bir ilerleme ve yapılanma görülmektedir. Gelişimsel rehberliğin öncüsü olarak görülen Myrick'e göre bu yaklaşım, öğrencilere yaşamlarında daha yaratıcı, üretken ve beceri sahibi olmalarını sağlayacaktır (Nazlı, 2004). Bu bağlamda, rehberlik hizmetlerinin uygulanmasında okul psikolojik danışmanlarına önemli görev ve sorumluluklar düşmektedir.

Özel gereksinimli öğrencilere de rehberlik hizmetleri veren okul psikolojik danışmanlarının sergiledikleri performansları ve öz yeterlik algılarının üst düzeyde olması, kaliteyi ve hizmeti daha da arttıran önemli faktörlerden birisidir (Yüksel, 2010).

2.3 Rehberlik ve Psikolojik Danışma Hizmetleri

Bu kısımda rehberlik ve psikolojik danışma hizmetleri hakkında genel bilgi verilmiştir.

2.3.1 Psikolojik Danışma Nedir?

Öncelikle, bu bölümün giriş kısmında da belirtildiği gibi, psikolojik danışma bir ya da birden fazla öğrenci ile yüz yüze yapılan rehberlik hizmetlerinin daha çok kişisel sorunlar kısmını kapsayan görüşmelerdir (Tatlılıoğlu, 1999).

Akboy ve İkiz (2007)'e göre psikolojik danışma ile ilgili önemli olan özellikler;

- Psikolojik danışma bir meslek türüdür.
- Psikolojik danışma kişinin kendini iyi hissetmesi, kişisel olarak gelişimi, kendi kariyeri ve psikopatolojiyle ilgilendir.
- Psikolojik danışma kuramsal temellere sahiptir.
- Psikolojik danışma sürecinde müdahaleler ve gelişimsel özellikler bulunmaktadır.
- Psikolojik danışma birçok farklı özelliği de içerisinde barındırmayı gerektirir.

2.3.2 Psikolojik Danışma Biçimleri

Rehberlik hizmetlerinin, uygulama olarak çeşitli şekillerde ele alınması sistemli bir yaklaşım olması açısından oldukça önemlidir. Özellikle yapılan danışmalarda sürekliliğin olması ve bir bütün olarak bireyin gelişmesine katkı sunulması gerekmektedir (Özoğlu, 2007). Bu amaçla uygulanan psikolojik danışma çeşitleri; bireysel psikolojik danışma ve grupla psikolojik danışma olmak üzere iki

farklı biçimde gerçekleştirilmektedir. Bununla beraber uygulanan teknikler, amaçlar ve gerekli olan ortam açısından da iki danışma türü de ortak yönlere sahiptir (Bakırcıoğlu, 2003).

2.3.2.1 Bireysel Psikolojik Danışma

Bireysel psikolojik danışma, danışan ile danışmanın ikili bir ilişki şeklinde yüz yüze yapmış olduğu görüşmelerdir (Dilekmen, 2013). Bireysel psikolojik danışmayı gerekli kılan nedenler Bakırcıoğlu (2003)'na göre aşağıda sıralanmaktadır;

- Her ne kadar grupla psikolojik danışma ekonomik ve etkili olsa da bazı durumlarda bireysel psikolojik danışma yapılması zorunlu bir hal almaktadır. Oluşan bazı sorunların oldukça karmaşık bir hal alması durumunda grupla yapılan danışma yeteri kadar yarar sağlamamaktadır. Bu gibi durumlarda bireysel olarak danışma yapılması sorunun aşılması bağlamında çok daha fazla fayda sağlamaktadır.
- Gizliliğin önem kazandığı bazı durumlarda, özellikle bireyin kendisi ile ilgili olarak ciddi anlamda değişikliklere yol açabilecek test sonuçlarının bildirilmesi gibi durumlarda bireysel psikolojik danışmaya başvurulmaktadır.
- Bireysel farklılıklar göz önüne alındığında bazı insanlarda dışa kapalılık söz konusudur. Sürekli çekingen tavırlara sahip olanlarının yanı sıra grup içerisinde kendisini kontrol edemeyen, denetleyemeyen ve cinsel davranış bozuklukları sergileyenlerinde varlığından dolayı bireysel danışma zorunluluğu ortaya çıkmaktadır.

2.3.2.2 Grupla Psikolojik Danışma

Grupla psikolojik danışma, danışanlar, grup içerisinde bulunan diğer üyelere karşı olarak ta birer rol ve sorumluluk sahibidir ve görüşmeler grup içinde yüz yüze yapılmaktadır (Acar, 2009). Grupla psikolojik danışmayı gerekli kılan nedenler Bakırcıoğlu (2003)'na göre aşağıda sıralanmaktadır;

- Grupla yapılan görüşmelerin birçok önemli kazanımları bulunmaktadır. Birey bir grubun üyesi olması neticesinde diğer grup üyeleri tarafından benimsenmesi nedeni ile özgür ve bağımsız olma duygusunu yaşama olanağını elde eder. Bu durum ergenlik dönemindeki gençler için oldukça önemli ve anlamlı bir yere sahiptir.
- Grupla psikolojik danışma yapmanın artlarından birisi de kişinin diğer grup üyelerini anlamaya çalışması ve onların olaylara bakış açılarının nasıl olduğunu görmesidir. Bu sayede arkadaşlık ilişkilerinde konuşma ve anlama becerisi kişide gelişim göstermektedir.
- Birçok üyenin grupta bulunması nedeni ile başka insanlara karşı daha derin bir saygı duyulmasına, özellikle de kendisinden farklı düşünen, olayları çok daha başka pencerelerden değerlendiren insanlara karşı saygılı olma fırsatı grupla psikolojik danışma sayesinde gerçekleşmektedir.
- Bireysel danışmalarda kişi sadece danışmandan destek bulabilmektedir. Öte yandan grupla yapılan danışmalarda ise kişinin grup içinde yer alan arkadaşlarından da destek bulma olanağı mevcuttur.

2.3.3 Okullarda Rehberlik Hizmetleri

Çağdaş eğitim, öğrencilerin tüm yönleri ile gelişim göstermesi sürecinin eksiksiz bir şekilde gerçekleştirilebilmesi için öğrencilere yönelik çeşitli hizmetler yapılmasını öngörmektedir. Psikolojik danışmanlık ve rehberlik hizmetlerini de

içerisine alan, eğitimde yönetim ve öğretimin dışında her yönüyle öğrenciyi dönük olan hizmetlerin bütününe öğrenci kişilik hizmetleri denilmektedir (Kepçeoğlu, 1992).

Yapılan çalışmalara bakıldığında günümüzde öğrenci kişilik hizmetleri Altıntaş (2013)'e göre 5 başlık altında ele alınmaktadır:

- Sağlık Hizmetleri: Öğrencileri olası sağlık sorunlarından korumak ve önlemek amaçlanmıştır.
- Sosyal Yardım Hizmetleri: Barınma, burs, maddi yardım, ulaşım gibi faaliyetleri ele almaktadır.
- Rehberlik ve Psikolojik Danışma Hizmetleri: Oryantasyon, müşavirlik, psikolojik danışma, bireyi tanıma çevre ve aile ilişkiler gibi faaliyetlerden oluşmaktadır.
- Özel Eğitim ve Yerleştirme Hizmetleri: Özel yetenekli olanların daha da geliştirilmesi öğrenme güçlüğü olanların iyileştirilmesi gibi faaliyetlerden oluşmaktadır.
- Sosyal ve Kültürel Hizmetler: Spor, gezi ve çeşitli faaliyetleri içerisinde barındıran hizmetler bütünüdür.

Öğrencilerin yaşamış olduğu zorluklara çözüm sağlamak, onların problemlerinin giderilmesine yardımcı olmak ve gelişimlerine uygun ortamlar oluşturmak için hizmetler sunulmaktadır. Okullarda yer alan rehberlik hizmetleri, rehberlik ve psikolojik danışma servisleri tarafından yapılmaktadır. Alanı oldukça geniş olan rehberlik hizmetlerinde doğrudan öğrenci ile ilgili yapılan faaliyetler olduğu gibi dolaylı olarak yapılan hizmet türleri de bulunmaktadır (Yeşilyaprak, 2006).

Okul psikolojik danışmanları, öğrencilerin öncelikle kendisini ve çevresini tanıması, anlaması ve problemlerini çözebilecek düzeye gelmelerini sağlamak için bireyi tanıma hizmetlerinden yararlanmaktadır. Okulda rehberlik hizmetlerinin birinci amacı olan bireyi tanıma hizmetlerinde esas amaç bireyin kendisini tanımasını sağlamaktır (Bakırcıoğlu, 2003).

Öğrencilere oryantasyon faaliyetleri yapmak, okulu tanıtmak gibi dışsal faaliyetler olduğu gibi onların mesleki seçimlerinde ve kişisel sorunlarında yardımcı olmak gibi hizmetler de rehberlik hizmetleri içerisinde barınmaktadır. Bu durum rehberlik hizmetlerinin kapsamının ne kadar geniş olduğunun göstergesidir. Etkili bir rehberlik hizmetleri için iş birliği içerisinde olunması gerekmektedir. Okul psikolojik danışmanı, okul müdürü, öğretmenler ve sınıf rehber öğretmenlerinin koordineli bir şekilde çalışarak, ortak bir anlayış içerisinde hareket etmesi rehberlik hizmetlerinin daha verimli ve etkili olmasına sebebiyet vermektedir (Çam, 2013).

Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık Yönetmeliği'nde psikolojik danışmanın okuldaki görevlerini MEB (2009) şu şekilde sıralamıştır:

- İl çerçeve programını kapsamında okulunun rehberlik ve psikolojik danışma hizmetleri programını, okul türüne, öğrencilerin ihtiyaçlarına ve sınıf düzeylerine göre hazır
- Rehberlik programının ilgili kısımlarının uygulanmasında sınıf öğretmenlerine rehberlik eder.
- Okulunun özellikleri temelinde gerekli eğitsel ve meslekî rehberlik etkinliklerini plânlar, programlaştırarak uygular veya uygulanmasına rehberlik eder.
- Bireysel yapılan rehberlik hizmetlerini ilke ve standartlarına uygun bir şekilde yürütür.

- Eğitsel, bireysel ve mesleki rehberlik çalışmalarında öğrencilere yönelik bireyi tanıma etkinliklerini yürütür.
- Bireysel rehberlik hizmetleri kapsamında formasyonu uygunsa psikolojik danışma hizmeti yapar.
- Sınıflarda sunulan eğitsel ve meslekî rehberlik faaliyetlerinden, uygulanması rehberlik ve psikolojik danışma alanında özel bilgi ve beceri gerektirenleri uygular.
- Okulda rehberlik ve psikolojik danışma hizmetleriyle ilgili konularda araştırmalar yapar, ortaya çıkan sonuçlarından yararlanılmasını sağlar.
- Öğrenci mezun olacağı zaman, okuldaki tüm eğitim ve öğretim sürecindeki gelişimini, yönlendirilmesi amacıyla önemli özelliklerini ve bu konudaki önerilerini içeren bir değerlendirme raporunu sınıf rehber öğretmeni, veli, öğrenci ve okul yönetiminin iş birliğiyle hazırlar. Bu raporun aslını öğrenci gelişim dosyasına koyar, bir örneğini de öğrenciye veya velisine verir.
- Eğitim-öğretim kurumundaki seçmeli derslerin konulmasında çevre koşulları, okulun olanakları, öğretmen sayısı ve branşı da gözetilerek yeni seçmeli derslere ilişkin araştırma yapar, bu derslerin zümre öğretmenlerince gerçekleştirilecek program çalışmalarında alanı ile ilgili düşüncelerini bildirir.
- Okulda özel eğitim gerektiren öğrenci bulunuyorsa veya kaynaştırma eğitimi sürdürülüyorsa, bu kapsamdaki öğrencilere ve ailelerine gereken rehberlik ve psikolojik danışma hizmetlerini rehberlik ve araştırma merkezinin iş birliğiyle verir.

- Rehberlik ve psikolojik danışma hizmetlerine ilişkin öğrenci gelişim dosyalarını ve diğer gerekli kayıtları tutar, ilgili yazışmaları hazırlar ve istenilen raporları düzenler.
- Okula bir alt öğrenim kademesinden veya nakil yoluyla gelen öğrencilerin gelişim düzeylerinin yer aldığı dosyalarını inceler, sınıf rehber öğretmeniyle iş birliği içinde değerlendirir.
- Gerekliğinde rehberlik ve psikolojik danışma hizmetlerinde kullanılacak ölçme araçları, doküman ve kaynakları hazırlama ve geliştirme çalışmalarına katılır.
- Öğrencilerin ilgi, yetenek ve akademik başarıları doğrultusunda eğitsel kollara yöneltilmesi konusunda branş ve sınıf rehber öğretmenleri ile iş birliği yapar.
- Ailelere, öğrencilere, sınıf rehber öğretmenlerine ve gerektiğinde diğer okul personeline yönelik hizmet alanına uygun toplantı, konferans ve panel gibi faaliyetler düzenler.
- Okulda rehberlik ve psikolojik danışma hizmetlerine ilişkin komisyonlara ve toplantılara katılır, gerekli bilgileri verir, görüşlerini ortaya koyar.
- Orta öğretim kurumlarında Millî Eğitim Bakanlığı Orta Öğretim Kurumları Ödül ve Disiplin Yönetmeliğinin ilgili maddesinde yer alan görevi yapar.
- Ders yılı sonunda bu alanda yapılan çalışmaları değerlendirir, sonuçlarının ve gerekli bilgilerin yer aldığı bir rapor hazırlar.

2.3.3.1 Problem Alanlarına Göre Rehberlik Hizmetleri

Rehberlik hizmetleri bireyin karşılaştığı sorunların üstesinden gelmesine yönelik olarak ele alınmaktadır (Koçer, 2005). Bu bağlamda rehberlik hizmetleri,

problem alanlarına göre eğitsel rehberlik, mesleki rehberlik ve kişisel rehberlik olmak üzere üçe ayrılmaktadır (Yeşilyaprak, 2006).

2.3.3.1.1 Eğitsel Rehberlik

Okullarda yürütülen rehberlik hizmetleri büyük ölçüde eğitsel rehberlik ağırlıklıdır. Eğitsel rehberlik, öğrencilerin bulunduğu çevreye ayak uydurmaları, uyum sağlamaları, ders konularında sağlıklı ve eğitsel tercihler yapmaları, verimli ders çalışma yöntemleri geliştirmeleri, yeteneklerini geliştirme ve zamanlarını iyi kullanmaları noktasında profesyonel bir şekilde yapılan rehberlik hizmetleridir (Koçer, 2005). Okul öncesi eğitimden başlayarak eğitimin her kademesinde öğrencilerin eğitsel rehberlik ihtiyaçlarının karşılanması, onların yaşamlarındaki başarılarını arttırmalarına etki etmektedir (Dilekmen, 2013).

2.3.3.1.2 Mesleki Rehberlik

Yaşam boyunca verilen en önemli kararlar içerisinde meslek seçimi ve seçilen meslekte başarılı olmak vardır. Eğitim sürecinde okulların temel sorumluluklarından birisi de öğrencilerin mesleki yaşam programlarının hazırlanmasıdır (Özoğlu, 2007). Bireyin kendi niteliklerine uygun olan mesleğe yönelmesi, farklı meslek gruplarını tanıması, mesleki yönden gelişim göstermesi ve seçmiş olduğu mesleğe yönelik olarak hazırlanmaları konusunda yapılan yardımlara mesleki rehberlik hizmetleri denmektedir. Mesleki tercih bireyin geleceğine etki eden en önemli konulardan biridir. Bu nedenle mesleki tercihin doğru yapılması büyük önem göstermektedir (Koçer, 2005).

2.3.3.1.3 Kişisel Rehberlik

Öğrencilerin kişisel ve sosyal gereksinimlerinin uygulanan eğitim süreçlerinde karşılanması ve onların kişisel uyum ve gelişimlerine yardımcı olunmasını hedefleyen rehberlik hizmetlerine “kişisel rehberlik” denmektedir.

Bireyin kendini anlaması, ailesi ve çevresi ile sağlıklı ilişkiler kurabilmesi ve günlük yaşam becerileri kazanabilmesi, sosyal ve kişisel gelişimini sağlıklı kurabilmesi için verilen rehberlik hizmetleridir. (Yeşilyaprak, 2006). Kişisel sorunlarla ilgili olarak uygulanmakta olan rehberlik etkinlikleri oldukça profesyonel bir düzey ve beceri gerektirmektedir. Birey kişisel problemleri ile ilgili çözüm yolları ararken hem kendi benliği hem de çevrenin etkisi altındadır. Bu nedenle bireyin çevresi ile kendi benliği arasındaki farklılıkları ayırt etmesi açısından psikolojik danışmanın rolü oldukça büyüktür. Aradaki farklılıkları daha iyi görebilmesi sonucunda birey kişisel problemlerinin ne olduğunu daha rahat anlama olanağı bulmaktadır (Özoğlu, 2007).

2.4 Özel Eğitim

Bu kısımda özel eğitim hizmetleri hakkında genel bilgi verilmiştir.

2.4.1 Özel Eğitim Nedir?

Özel eğitim, özel gereksinimi olan kişilerin toplumla kaynaşmasını, üretici ve bağımsız kişiler haline gelmelerini, kapasitelerinin en üst düzeye çıkarabilmelerini sağlamak ve engelleri aşım kendilerine yeterli hale gelmelerini destekleyen bir eğitim süreci olarak tanımlanmaktadır (Ataman, 2005).

Başka bir tanıma göre ise özel eğitim, özel gereksinimi olan bireylerin bağımsız bir şekilde yaşamlarını hedefleyen belirli bir sistem dahilinde planlanarak uygulanan ve her aşaması dikkatlice değerlendirilen öğretim hizmetlerinin tamamıdır (Özgür, 2013).

2.4.1.1 Özel Eğitime Kimler İhtiyaç Duymaktadır?

Özel eğitime ihtiyaç duyan bireyler Diken (2014)'e göre bedensel yetersizlik, dikkat eksikliği, özel öğrenme güçlüğü, üstün ve özel yetenek, hiperaktivite bozukluğu, dil ve konuşma güçlüğü, zihinsel yetersizlik, yaygın gelişimsel bozukluk,

ortopedik yetersizlik, görme yetersizliği, süreğen hastalık ve işitme yetersizliği grupları altında ele alınmaktadır.

2.4.2 Özel Eğitime Neden Olan Etmenler

Birbirlerinden çok farklı özelliklere sahip olan özel gereksinimli bireylerin bulunmasından dolayı, özel eğitim gerektiren etmenleri belli başlı nedenlere bağlayarak açıklanması yeterli görülmemektedir. Bu anlamda ortak nedenlerin bulunması zor olsa da genel anlamda bu durum 3 başlıkta ele alınmaktadır. Bunlar doğum öncesi, doğum anı ve doğum sonrası nedenlerdir (Baykoç, 2015).

Doğum öncesi nedenler, genetik hastalıklar ve doğuştan özürllülük olarak ayrı ayrı ele alınmaktadır. Kan uyuşmazlığı, akraba evlilikleri, kalıtsal hastalıklar gibi nedenler oldukça önem arz etmektedir. Özellikle annenin sahip olduğu yüksek tansiyon, şeker hastalığı, epilepsi, gebelikte geçirilen enfeksiyon hastalıkları, doktor kontrolünde olmayan ilaçlar kötü ve yetersiz beslenme ve aşırı strest gibi faktörler bebeğin engelli doğmasına neden olan etmenler arasındadır (Cavkaytar & Diken, 2005).

Doğum anında karşılaşılan sorunlar ele alındığında ise, doğum sürecinin uzun sürmesi ve bebeğin yeterli oksijeni alamamış olması, doğum esnasındaki yanlış uygulamalar, erken ya da geç doğum gibi uygulamalar çocuğun engelli bir birey olmasını neden olan önemli etkenlerdir. Doğum sonrası karşılaşılan sorunlara bakıldığında ise, bebekte yüksek ateşin olması ve havale görülmesi, düşüp çarpma sonucunda yaşanan travmalar, menenjit, kazalar ve zehirlenme gibi nedenlerden oluşmaktadır. Özellikle doğum sonrası en sık rastlanan etmenler arasında menenjit sonrası oluşan bedensel yetersizlik, enfeksiyondan dolayı işitme engeli, beyin travmasına bağlı zihin engeli, şeker hastalığına bağlı görme bozuklukları oldukça yaygın olan nedenlerdir (Cavkaytar & Diken, 2005).

2.4.3 Özel Eğitimde Rehberlik ve Psikolojik Danışma Hizmetleri

Okul psikolojik danışmanları, okulda bulunan özel gereksinimli öğrencilere ve onların ailelerine yönelik olarak gerekli olan psikolojik danışma ve rehberlik hizmetlerini verir ifadesi Rehberlik ve Psikolojik Danışma Hizmetleri Yönetmeliği'nde yer almaktadır (MEB, 2001).

Çalışmalar planlı ve profesyonel bir şekilde ekip anlayışı ile yapılmalıdır. Kaynaştırma sınıfında bulunan öğrencilere yönelik olarak bireyselleştirilmiş eğitim programları hazırlanırken sınıf öğretmenleri ile okul psikolojik danışmanlarının koordineli bir şekilde hareket etmeleri gerekmektedir. Bu şekilde yapılacak olan iş birliği ile kaynaştırma sınıflarında uygulanan rehberlik hizmetleri daha verimli ve etkili bir hale gelmektedir (Aksoy, 2008).

Özel gereksinimli bireyler, eğitimleri ve sosyal katılım ihtiyaçları doğrultusunda etki alanları içerisinde bulunan aileler, öğretmenler ve arkadaşlar gibi yetersizliğin sonuçlarından olumsuz yönde etkilenmektedir. Bu durum rehberlik ve psikolojik danışma hizmetlerinin gerekliliğini ve önemini ortaya çıkarmaktadır (Kuzgun, 2000). Bu bağlamda özel gereksinimli bireylere rehberlik hizmeti yapılabilmesi için öncelikle normal bireylere yapıldığı gibi bireyin özellikleri ve nitelikleri saptanmalıdır. Bunun için standart testler yerine informal ölçme araçları ve gözlem tekniği uygulanarak nitelikleri ve özellikleri ortaya çıkarılmalıdır. Ulaşılan bilgiler ışığında bireylere toplum içerisinde önemli ve değerli olduklarına inanmaları sağlanmalı, doyuma ulaşmalarına yardımcı olunmalı, eğitsel ve mesleki rehberlik hizmetleri ile toplumsal yaşama katılmaları sağlanmalıdır (Sucuoğlu, 2013).

Özel gereksinimli bireylere çeşitli şekillerde destek olmak gerekmektedir. İş imkânı bulmalarına yardımcı olmak ve onları yeniden topluma kazandırmak genel ve özel eğitim sisteminin öncelikli görevlerinden birisidir (Diken, 2014).

2.4.4 Özel Eğitimde Psikolojik Danışmanların Görev ve Sorumlulukları

Rehberlik hizmetlerinin temelinde yatan insancıl eğitim anlayışı içerisinde bireye samimi ve dürüst davranmayı, hiçbir ayırım gözetmeksizin koşulsuz bir şekilde kabul etmeyi, empati kurmayı, saygılı ve saydam olmayı barındırmaktadır. Rehberliğin temel ilkeleri ile de ilişkili olan bu anlayışla okul psikolojik danışmanları kuşkusuz ki özel gereksinime ihtiyaç duyan öğrencileri de kapsayacak şekilde bir rehberlik hizmeti sunmak sorumluluğundadır (Yeşilyaprak, 2006).

Özel eğitimde okul psikolojik danışmanlarına düşen görevler, öğretmen ve veli eğitiminde üstlenilebilecek roller ve özel gereksinimli öğrencilerle ilgili olarak üstlenilebilecek roller olarak iki kategoride ele alınmaktadır. Psikolojik danışmanlar, Rehberlik ve Araştırma Merkezlerinde bulunan uzmanlarında desteği ile okullarda özel eğitimle ilgili olarak öğretmenlerin ve ailelerin daha da bilinçlendirilmesine katkıda bulunabilirler (Kaygusuz, 2012). Bunun yanı sıra özel gereksinime ihtiyaç duyan çocukların aileleri ile yapılan görüşmelerde onların ihtiyaçları konusunda aileler bilgilendirilebilir. Özel eğitime gereksinim duyan çocuklarla ilgili olarak ortaya çıkan sorunların temelinde yatan başlıca nedenlerden birisi de bilgi eksikliğidir. Ailenin çocuklarını dinlemeye ve anlamaya teşvik edilmesi onların çocukları ile aralarında oldukça güçlü bir duygusal bağın kurulmasına neden olacaktır. Bu durumda aile içi çatışmaların ve sorunların azalmasında önemli bir katkı sağlayacaktır. Bu bağlamda psikolojik danışmanların aileleri sunabileceği en önemli rehberlik hizmetlerinden birisi onların özel gereksinimli çocuklarını kabullenme konusunda yaşadıkları zorlukları aşmalarına yardımcı olmaktır (Kuzgun, 1995). Buna katkı sağlayacak paydaşlardan birisi de hiç şüphesiz sınıf öğretmenleridir. Birçok öğretmen özel gereksinimli öğrencilerle ilgilenmeyi kendi öğretmenlik rolleri arasında görmemektedir. Özel eğitimci noktasındaki uzman eksikliği nedeni ile sınıf

ya da branş öğretmenlerinin de özel eğitime ihtiyaç duyan öğrencilerle ilgilenmesi gerekmektedir. Aksi halde çocuğun gelişimi olumsuz yönde etkilenebilir. Bu noktada ise psikolojik danışmanlar devreye girmekte ve öğretmenlerin özel eğitime olan desteklerini arttırmaları için önemli bir rol üstlenmektedir (Kaygusuz, 2012). Bunun yanı sıra özel gereksinimli çocuklar sınıflarda çoğunluklu uyum sorunları yaşamaktadır. Arkadaşlık ilişkilerinde zaman zaman saldırgan tavırları ve içe kapanık halleri gözlemlenmektedir. Bu tarz davranışlarda sınıf içerisinde önemli sorunların oluşmasını sağlamaktadır. Sınıflarda bulunan öğrenci sayısının fazlalığı, iş doyumunun düşüklüğü, özel eğitimle ilgili yeterli bilgi ve donanımın olmayışı gibi faktörlerde göz önünde bulundurulursa ortaya çıkacak problemler oldukça fazladır (Baykoç, 2015). Bu sebeple okullarda bulunan özel gereksinimli çocukların davranışları ile ilgilenmek, rehberlik servisinin rol ve sorumluluklarından birisidir. Bunlar içinde rol oyunları, çeşitli psikodrama gibi faaliyetler yapılabilir. Bu gibi etkinlikler özel gereksinimli çocukların gelişimine fayda sağladığı gibi aynı zamanda normal gelişim gösteren çocuklarında gelişimlerine ve onları daha iyi anlayabilmelerine olanak sağlamaktadır. Ayrıca özel gereksinimli çocukların ilgi ve yeteneklerinin keşfedilmesi için sınıf öğretmenin de iş birliği ile çeşitli test ve envanterler uygulanabilir. Böylece yeteneklerin ortaya çıkması ile daha katkı sağlayıcı bir rehberlik hizmeti sunulabilir (Kaygusuz, 2012).

2.4.5 Özel Eğitim Gereksinimi Olan Öğrencilere Yönelik Sunulan Rehberlik Hizmetlerinde Öğretmenlere Düşen Görevler

Her öğrenci için olduğu gibi özel gereksinime ihtiyaç duyan öğrenciler içerisinde kendi yetenekleri doğrultusunda sınırlılıkları, ilgi ve değerlerine uygun programları seçmelerinde öğretmenlerinde önemli bir rolü vardır. Bu konuda öğretmenlerin en önemli yardımcıları okul psikolojik danışmanlarıdır. Özel eğitim

gören çocukların sahip olduğu korkuların belirlenmesi gerekmektedir. Bu sayede yaşadıkları sıkıntıların temelinde yatan ana sebebi görmeleri halinde, çocuklar her yönden engelli olmadığını görecektir ve diğer alanlarda var olan yeteneklerinin üzerine giderek onları daha da geliştirebilecektir (Özgür, 2013). Öğretmenlerde çocukların yeteneklerine uygun faaliyetler yaptırarak onların gelişimlerine katkıda bulunabilirler. Sınıf ya da branş öğretmenleri çocuklarla çok fazla birlikte zaman geçirdikleri için onların üzerinde oldukça fazla etki alanına sahiptirler. Bu durumun daha nitelikli ve etkili bir hal alması için öğretmenlerin rehberlik servisi ile iş birliği içerisinde hareket etmesi gerekmektedir (Yeşilyaprak, 2006). Öte yandan öğretmenler, ebeveynlerle bilgi alışverişi yaparak ailelerle iletişim içerisinde olarak çocuğun sadece okulda değil evde de desteklenmesi noktasında yardımcı olabilirler. Çocuğu ailenin kabullenmesi sürecinde de duyguların gelişmesine katkıda bulunarak, çocuğun engelli olmasından dolayı aile bireyleri tarafından duyulan suçluluk psikolojisinin aşılması noktasında da öğretmenlere önemli görevler düşmektedir. Çocukların fiziki gelişimleri ve yaşanan engellerin oluşmasındaki etkiler bağlamında öğretmenler detaylı bilgi edinerek, bu konu hakkında gerek topluma gerekse özel gereksinimli çocuklara ve onların çevresine bilgi sağlayarak bir anlamda koruyucu ve önleyici rehberlik hizmeti sunabilirler (Üre, 2013).

Özel eğitime gereksinim duyan öğrencilerde görülen psikolojik özelliklere bakıldığında ise, Sucuoğlu (2013)'na göre davranışsal ve eğitimsel gibi özellikler, kişide birbirini etkileyen ve tamamlayan psikolojik özellikler bütünüdür. Özel eğitime ihtiyaç duyan çocuklarda tıpkı kendi akranları gibi psikolojik, sosyal ve duygusal açıdan gereksinimler duymaktadırlar. Zihinsel engele sahip olan çocuklar, normal gelişim gösterenlere oranla daha fazla uyumsuz davranışlar sergilemektedir.

Aynı şekilde duygusal ve davranışsal problemler de özel gereksinimli çocuklarda akranlarına oranla çok daha sık görülmektedir.

Özel eğitim sınıf rehberlik programının genel amaçlarını MEB (2013) şu şekilde sıralamıştır:

- Okula ve çevreye uyum sağlanması,
- Bireyin kendini tanınması ve geliştirmesi,
- Toplumsal rolleri fark etmesini sağlanması,
- İnsanlarla olumlu ilişkiler kurabilmesi,
- Mutlu ve üretici bireyler olabilmesi,
- Hayatını güvenli, sağlıklı ve olumlu davranışlar sergileyerek sürdürmesi amaçlanmaktadır.

2.5 Öz Yeterlik Kavramı

Bu kısımda öz yeterlik kavramı ile ilgili olarak çeşitli tanımlara ve önemine yer verilmiştir.

2.5.1 Öz Yeterlik Kavramına Genel Bir Bakış

İnsanların yaşantılarına etki eden olaylar karşısında, sahip oldukları becerilerin farkında olmaları ve gösterecekleri etkiyi sergileyebilmeleri için ortaya koyacakları performanslarına olan inançlarıdır (Bandura, 1994).

Öz yeterlik, bireyin kendi kendisini algılaması, uygulamış olduğu etkinliklerin sonucunda kendisi ile ilgili olarak değerlendirmeler yapabilmesi ve herhangi bir durum, olay ya da bir iş için sergilediği performans düzeyini kapsamaktadır (Bilgiç H. , 2011).

Diğer bir tanıma göre ise, bireyin karşılaştığı zorluklar karşısında pes etmemesi, mücadele ederek üstesinden geleceğine dair olan inancı ve algısıdır (Aydın, 2016).

2.5.1.1 Öz Yeterlik Kavramının Doğuşu

Tarihsel gelişim incelendiğinde karşımıza çıkan isimlerin başında William James gelmektedir. Özgüven kavramını ortaya atan ilk araştırmacı William James'tir. Ayrıca alanla ilgili olarak "Psikolojinin Temelleri" isimli kitabında yazarıdır. James bir konuda bir şeyler yapmak ve bir yerlere gelmek için önce bireyin kendisini iyi tanıması ve anlaması gerektiğini belirtmiştir. Bu konuda "Kişilik" kavramının yeri oldukça önemlidir. Kişiliğin yapı taşları olan akıl, bilinç, istek, fark etme gibi kavramların eğitim üzerinde de önemli etkisi vardır. Bu sebeple psikologlar ve öğretmenler, psikoloji alanında çalışma yapan bilim insanlarını takip etmişlerdir. Freud'un "Bilinçsiz Motive Olma", Watson ve Skinner'in Görülebilir ve Ölçülebilir Davranış" eserlerinde de bu konular vurgulanmıştır (Say, 2005).

1950'li yıllarda ise hümanist hareketler ortaya çıkmıştır. Bu hareketin fikir babası olan Abraham Maslow, motivasyonel yönetimi kişinin kendi ihtiyaçlarını karşılaması, kapasitesini oluşturması ve üzerine düşen sorumlulukları yapması için insani ihtiyaçlar üzerine temellendirme yapmıştır. Daha sonra Maslow zihinsel yapıya hareketlilik katan güçler ve bunların etkileri üzerine çalışmalar sürdürmüştür. Bilim insanlarının ortaya koyduğu tüm bu çalışmalar sonucunda öz düşüncenin ve özgüvenin önemi ortaya konmuştur (Say, 2005).

2.5.1.2 Öz Yeterlik Algısı

Öz yeterlik algısı kişinin kendisinin farkında olması durumuna denilmektedir. Bu algıda kişi yaşayabileceği zorlukların üstesinden gelebilmesi için ortaya koyacağı eylemde ne kadar başarılı olabileceği noktasında kendisine dair olan yargısıyla ilgilidir. Kişide öz yeterlik algısı kendi yetenekleri üstündeki inancına dayanmaktadır ve belirlenen amaçlar doğrultusunda yapılacak davranışları gerçekleştirmek için gereklidir.(Bandura, 1997).

Kişinin herhangi bir davranışı yapabileceğine dair kendisine olan algısı ve yapmış olduğu davranışın sonucunda başarı sağlaması ile ilgili beklentileri, kişinin davranışı yapmasında etkilidir. Kişinin davranışı yapabileceğine dair kendisine inanması oldukça önemlidir. Eğer kişi yapmayı düşündüğü davranışın kendi kapasitesinin üstünde olduğuna inanırsa o davranışı yapmaktan vazgeçmektedir. Öte yandan kişi bir davranışı yapabileceğine inanırsa, o davranışı yapma eğilimi daha da artmaktadır (Korkmaz, 2002).

2.5.1.3 Öz Yeterlik Algısının Kaynakları

Birey başarılı bir şekilde sonuca varacağına inanıyorsa daha aktif davranır ve ortaya çıkan sürecin seyrini kendisi belirler. “Ben bunun üstesinden gelebilirim, yapabilirim” inancı bireyde olayları kontrol edebilme ve yönetebilme hissini oluşturur. Öz yeterlik algısı başlıca 4 ana faktöre dayandırılmaktadır. Bunlar başarı deneyimi, dolaylı deneyim, sosyal inanç ve psikolojik durum kavramlarıdır (Yılmaz, Köseoğlu, Gerçek, & Soran, 2004)

Başarı deneyimi, kişinin kendi yeterlik algısını etkileyen en önemli etkenlerden birisi geçmişte yaşadığı deneyimlerdir. Yaşanılan ve gerçekleştirilen eylemler öz yeterlik algısının oluşmasına yardımcı olmaktadır Bu şekilde yaşanılan tecrübeler bireyde bir işi başarabileceğine dair olan algısını güçlendirmektedir (Bandura, 1997).

Dolaylı deneyimde ise kişiler başkaları üzerinden öğrendikleri bilgilerin etkisiyle öz yeterlik algıları artmakta ya da azalmaktadır. Başka bir deyişle kişi kendi yaşantısından değil de başka kişilerin yaşantıları, başarıları ya da başarısızlıkları üzerinden kendisini baz alarak aynı eylemde kendisinin başarılı olup olamayacağına ilişkin kendisine dair yargısını oluşturması durumudur (Pajares, 2002).

Sosyal inanç, bireyi başarıya götüren önemli etkenlerden birisidir. Bireyin öz yeterlik algısı çevresindeki kişilerden duyduklarıyla etkilenerak artış ya da azalma

gösterebilir. Bireye yapılan öneri, teşvik ya da tavsiyeler değişik ölçülerde öz yeterlik algısını etkileyebilmektedir. Özellikle güvenilir bulunan kişilerce yapılan “Bunun üstesinden gelebilirsin” gibi teşvikler ve cesaretlendirmeler öz güvenini destekleyebilir ve öz yeterlik algısına pozitif anlamda etki edebilmektedir. (Bandura, 1997).

Psikolojik durumda ise bireyler kendi becerilerine ilişkin algılarını duygusal ve psikolojik durumlarla oluşturmaktadır. Belli bir görevin üstesinden gelip gelemeyeceğine dair olan inancı öz yeterlik algısı belirlemektedir. Çünkü bireyde öz yeterlik algısı düşükse herhangi bir işi başarmak için fazla çaba sarf etmezken, öz yeterlik algısı yüksek düzeyde ise herhangi bir şeyi denemekten, mücadele etmekten çekinmeyecek ve başarmak için çaba sarf edecektir (Pajares, 2002).

2.5.1.4 Öz Yeterlik Algısının Ölçülmesi

Sosyal Bilişsel Kuram’ da insan davranışı 5 temel yetkinlikte ele alınmıştır. Bu yetkinlikler sayesinde aynı ortamda bulunup farklı davranışlar sergileyen insanların anlaşılmasının sağlandığı belirtilmektedir. Işık (2001) öz yeterliğin ölçülmesini sağlayan 5 temel faktörü şu şekilde açıklamıştır:

- Soyut Düşünme: İnsanlar kendi çevresinde oluşan koşullara uyum sağlayan, tepki veren ve değişmesi için adım atan gelişmiş bir soyut düşünme yeteneğine sahiptir. Soyut düşünmeden dolayı insanlar geçmişteki deneyimlerine biçim kazandırmakta ve böylece problem durumlarında ya da seçim yapma durumlarında deneme yanılma yönteminden ziyade geçmiş deneyimlerinden zihinlerinde alternatif oluşturup harekete geçebilmektedirler.

- Öngörme: İleriyi görme becerisi ile insanlar davranışlarını planlayabilirler ve geleceğe yönelik durumlar karşısında nedensel ilişkiler kurarak karşılaşacağı problemlere karşı hazırlıklı olabilirler.
- Gözleme: Her türlü eylemi, olayı ve davranışı gözleme kapasitesine sahip olan insan, yaşanabilecek olaylarda deneme yanılma yönteminin oluşturacağı sorunlardan etkilenmeyerek deneyimlerin sonuçlarını yaşayarak zaman kaybına uğramaktan kurtulmuş olmaktadır.
- Kendini Ayarlama: İnsan doğuştan gelen bir özelliği olarak iç mekanizmaya sahiptir. Bu mekanizma içsel denetim, sosyal şartlar ve yaşantılar yolu ile gelişim gösterir. Birey davranışlarını kendisi tarafından koyduğu içsel standartlar ile yönlendirmektedir. Bu davranışları başlatma, denetleme ve devam ettirme sürecinde içsel standartların önemli etkisi olmaktadır.
- Kendini Sorgulama: Birey kendi davranış biçimini ve deneyimlerini analiz etme ve değerlendirme becerisine sahiptir. Bu sayede sergilediği davranışlarda herhangi bir tutarsızlık hissetmesi halinde kendisini sorgulamaya başlar. Böylece kendisine dair farkındalığını arttırmış olmaktadır.

2.5.2 Sosyal Bilişsel Kuram' da Öz Yeterlik

Öz yeterlik kavramını ilk kez ortaya atan kişi Albert Bandura'dır. Sosyal bilişsel kurama göre öğrenilen davranışın performansa dönüşebilmesi sürecini ifade etmede kullanılan en etkili kavram öz yeterliktir (Pajares & Schunk, 2001). Birey, öz yeterlik algısının gelişimi sürecinde ortaya koymuş olduğu eforda belirli bir kriter kullanarak değerlendirmeler yapmaktadır. Eğer bu değerlendirmelerde herhangi bir ölçüt bulmakta zorlanırsa o zaman kendi kendine bir performans değerlendirmesi yapmaktadır (Özteke, 2011). Çünkü İnsanlarda bir işi ya da görevi yapabilme

konusundaki inançlarını belirleme ve geleceğe dönük olarak sonuçlarını tahmin etme eğilimi bulunmaktadır (Asarlı, 2012).

Bandura (1997)'ye göre öz yeterlik algısı genellikle üç ana ölçek üzerinden değerlendirilmektedir:

- **Öz Yeterlik Düzeyi:** Bireyin herhangi bir durumda karşılaşacağını düşündüğü zorluğun ne düzeyde olacağını ifade etmektedir. Konuyla ilgili “Sınavda çıkan sorular çok mu zor? Dersler bu dönem kolay mı?” gibi örnekler vermek mümkündür.
- **Öz Yeterlik Gücü:** Bireyin karşılaştığı başa çıkılması güç durumlara karşı göstermiş olduğu inanç miktarıdır. “Bu sorunun üstesinden gelebileceğime ne kadar inanıyorum?” gibi soruların cevabı aranmaktadır.
- **Öz Yeterliğin Genellenebilirliği:** Bireyde oluşan beklentilerin yaşanan farklı durumlara göre ne derecede genellenebileceğini göstermektedir. “Emeğimin karşılığını tam anlamıyla alabileceğimden ne derece eminim?” gibi sorulara cevap aranmaktadır.

Bireylerin karşılaştıkları engeller karşısında ne kadar direndiklerini, yaşadıkları büyük sorunlarda ne kadar dayanıklı olabileceklerini ya da yapılacak bir faaliyette ne kadar etkili olabileceklerini öz yeterlik algıları belirlemektedir. Bireyin öz yeterlik algısının yüksek düzeyde olması, sarf edecekleri çaba, mücadele ve algılarının da artmasına, yaşadıkları kaygı ve stresinde azalmasına neden olmaktadır. Çünkü öz yeterliği güçlü olan bireyler aşılması zor ve engellerle dolu bir görevle karşılaştığında, bu görevden kaçmak yerine üstesinden gelmeye ve sorunu çözmeye çalışırlar (Pajares ve Schunk, 2001).

Psikolojik danışmanların deneyimleri ve almış oldukları eğitim düzeyleri ne seviyede olursa olsun, kendi öz yeterliklerinin ne aşamada olduğu noktasında

tereddütler yaşayabilirler. Bu durum aslında psikolojik danışmanlar için koruyucu olabilmektedir. Bu sayede psikolojik danışmanlar aşırı özgüven sahibi olmaktan kaçınırlar (İkiz, 2010). Eğitim sistemleri içerisinde okul psikolojik danışmanlarının yeri ve öneminden, psikolojik danışma hizmetlerinin hizmet kalitesinden ve öz yeterliğinde sürekli söz edilmektedir (Ekşi, Ismuk, & Parlak, 2015)

Öz yeterlik algısını geliştiren ve besleyen en temel yerlerden birisi de okullardır. Öğrencilerin becerileri bilişsel yönde gelişim gösterdikçe, beraberinde zihinsel olarak ta öz yeterlik algıları gelişim göstermektedir (Bandura, 1997).

Özel gereksinimli öğrencilerin yaşamış oldukları sorunlara yönelik olarak okul psikolojik danışmanlarının müdahale etme sorumluluğu bulunmaktadır. Bu sorunlarla başa çıkabilme sürecine etki eden önemli etkenlerden birisi de öz yeterliktir. Bu öz yeterlik okul psikolojik danışmanının sergilediği becerileri ve edindiği tecrübeleri ile birlikte özel eğitim alanına yönelik bilgi düzeyi ve tutumunu da kapsamaktadır (Aksoy ve Diken, 2009).

Öte yandan bireylerde öz yeterlik algısının yüksek düzeyde olması halinde ortaya çıkacak olan sonuçları Mutlu (2003, Akt. Aksoy, 2008) şu şekilde sıralamaktadır;

- Hedeflerini yüksekte tutmakta ve gerçekleşmesi içinde çok fazla mücadele etmektedirler.
- Deneme yapmaktan ve ısrarla bunu tekrarlamaktan usanmamaktadırlar
- Geleceğe bakış açıları çok pozitiftir.
- Kararsızlıkla başa çıkma durumlarında oldukça etkilidirler.
- Davranış olarak oldukça yapıcı ve olumludurlar.

2.6 İlgili Yayın ve Araştırmalar

Bu kısımda öz yeterlik algısına yönelik olarak geçmişten günümüze kadar yapılmış olan ilgili yayın ve araştırmalar ele alınmaktadır.

Kaymakamoğlu (2017) yaptığı araştırmada özel eğitim bölümünde öğrenim gören öğretmen adaylarının öğretmenlik mesleğine yönelik öz yeterlik algılarını incelemiştir. Araştırma KKTC’nde bir üniversitenin özel eğitim öğretmenliği lisans programında okuyan 221 öğretmen adayı ile gerçekleştirilmiştir. Veriler “Öğretmen Öz Yeterlik Algı Ölçeği” kullanılarak toplanılmıştır. Elde edilen sonuçlara göre, özel eğitim bölümünde okuyan öğretmen adaylarının yüksek düzeyde öz yeterlik algısına sahip oldukları saptanmıştır. Ayrıca, katılımcılarda cinsiyet, yaş ve okudukları sınıfla ilgili herhangi bir anlamlı farklılığın bulunmadığı saptanmıştır.

Sekban ve Köse (2017) yaptıkları araştırmada KKTC bulunan genel ve meslek lisesi öğretmenlerinin ölçme ve değerlendirme uygulamalarına yönelik olarak yeterlik algılarını incelemiştir. Araştırma toplam 315 öğretmen ile gerçekleştirilmiştir. Veriler “Ölçme Değerlendirme Uygulamalarına Yönelik Yeterlik Algısı Ölçeği” kullanılarak toplanılmıştır. Elde edilen sonuçlara göre, cinsiyet değişkeninde sürecin gözden geçirilmesi alt boyutunda kadınların kendilerini daha yeterli düzeyde algıladıkları tespit edilmiştir. Ölçme ve değerlendirme dersi alıp almama durumu, mezun oldukları yükseköğretim programı ve hizmet içi eğitim alıp almama durumu değişkenlerine bakıldığında, öğretmenlerin verdiği cevaplara göre anlamlı bir farklılığın olmadığı saptanmıştır. Ölçme değerlendirme sürecinin planlanma aşaması ve değerlendirme anlayışının diğer boyutları incelendiğinde ise, öğretmenlerin kendilerini daha yeterli algıladıkları, ölçek bütününde ise yeterli düzeyde algıladıkları gözlenmiştir. Öğretmenlerin haftalık ders yükünün, mesleki

kıdemlerinin ve Şu an çalıştıkları okuldaki ğretmen sayılarının leği yordadığı tespit edilmiştir.

Deniz (2016) yaptığı araştırmada rehber ğretmen adaylarının özel eğitime yönelik öz yeterlik algılarını incelemiştir. Araştırma toplam 241 ğrenci ile gerçekleştirilmiştir. Veriler R-EY kullanılarak toplanılmıştır. Elde edilen sonuçlara göre, rehber ğretmen adaylarının özel eğitimle ilgili olarak öz yeterlik algılarının orta düzeyde olduğu ve özel eğitim programları hazırlamada yeterli olmadıkları grlmektedir. Cinsiyet değişkeninde ise rehber ğretmen adaylarının özel eğitime yönelik olan öz yeterlik algıları arasında bir fark bulunamamıştır. Sınıf değişkenine bakıldığı zaman, 3. ve 4. sınıf düzeyleri lehine bir fark bulunmuştur. Yüz yüze gerçekleŐen görüşmelerde ise özel eğitimle ilgili olarak yapılan programlara daha fazla ihtiyaç duyduklarını, öte yandan özel eğitimde uygulanan rehberlik hizmetlerinde okul ortamında kendilerine düşen rol ve görevi yerine getirebilecek düzeyde olduklarını söylemektedirler.

Yayla (2016) yaptığı araştırmada psikolojik danışmanların etkili psikolojik danışman niteliklerinin psikolojik danışma öz yeterlik algılarına göre incelenmiştir. Araştırma toplam 166 psikolojik danışman tarafından gerçekleştirilmiştir. Veriler “Etkili Psikolojik Danışman Niteliklerini Değerlendirme leği” ve “Psikolojik Danışma z Yeterlik leği” kullanılarak toplanılmıştır. Elde edilen sonuçlara göre, psikolojik danışmanların etkili psikolojik danışman nitelikleri ile psikolojik danışma öz yeterlik düzeylerinin yaşa, cinsiyete, meslekte çalışma süresine ve çalışılan kuruma göre farklılık göstermediği saptanmıştır. Yüksek lisans ve üstü eğitim düzeyinde olan psikolojik danışmanların lisans düzeyinde olan psikolojik danışmanlara oranla öz yeterlik algılarının daha yüksek olduğu saptanmıştır.

Özbaş (2014) yaptığı araştırmada sınıf öğretmeni adaylarının biyoloji öz yeterlik algılarını incelemiştir. Araştırma KKTC’de bulunan özel bir üniversitenin sınıf öğretmenliği programında öğrenim gören 58 üçüncü ve dördüncü sınıf öğrencileri ile gerçekleştirilmiştir. Veriler “Biyoloji Öz Yeterlik Ölçeği” kullanılarak toplanılmıştır. Elde edilen sonuçlara göre, kadın ve erkek öğretmen adaylarının biyoloji öz yeterlik algılarında benzerlik olduğu tespit edilmiştir. Ancak dördüncü sınıf ve üçüncü sınıf öğretmen adaylarının biyoloji kavramları ve becerilerinin uygulanmasına ilişkin olarak öz yeterlik algıları arasında anlamlı bir farkın bulunduğu tespit edilmiştir. Öğretmen adaylarının biyoloji öz yeterlik algılarının oldukça yüksek bir düzeyde olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Çıkan sonuçlarda cinsiyet değişkeninin öz yeterlik üzerinde önemli bir rol almadığı görülmekteyken; sınıf düzey biyoloji kavramlarının ve becerilerinin uygulanmasına ilişkin olarak öz yeterlik algısının önemli bir rol oynadığını saptanmıştır.

Nuri (2014) yaptığı araştırmada özel eğitim okullarında çalışan öğretmenlerin tükenmişlik, öz yeterlik ve duygu durumlarını incelemiştir. Araştırma KKTC’de bulunan 7 tane özel eğitim okulu ve özel eğitim kaynak odası olan 21 farklı okulda 70 öğretmen ile gerçekleştirilmiştir. Veriler “Psikolojik Danışmanların Yeterlik Algısı Ölçeği” kullanılarak toplanılmıştır. Elde edilen sonuçlara göre, öz yeterlik boyutuna bakıldığında ise, eğitim durumu lisans olan öğretmenler ile yüksek lisans olan öğretmenler arasında öğrenci katılımındaki yeterlilik boyutunda aralarında anlamlı bir farklılık saptanmıştır. Öğretmenlerin genel öz yeterlik algıları ile cinsiyetleri arasında ise herhangi bir farklılık bulunmamıştır. Öğrenci katılımında yeterlik, sınıf yönetimindeki yeterlik ve öğretimsel stratejilerdeki yeterlik alt boyutlarında çıkan sonuçlarda cinsiyete göre kadın öğretmenler lehine anlamlı düzeyde farklılık tespit edilmiştir. Günlük 1-3 arası öğrenci ile çalışan öğretmenler

ile 4 ve üzeri çalışan öğretmenler arasında sınıf yönetimindeki yeterlik boyutunda öz yeterlik algıları arasında anlamlı bir farklılık saptanmıştır. Aynı şekilde günlük 1-4 saat arası çalışan öğretmenler ile 5 ve üzeri saat çalışan öğretmenler arasında anlamlı bir fark bulunmuştur. Ayrıca öğretmenlerin duygu durumları ile öz yeterlik algıları arasında orta düzeyde pozitif yönde ve anlamlı bir ilişki tespit edilmiştir.

Taytaş (2013) yaptığı araştırmada psikolojik danışmanların yeterlik algıları ile psikolojik danışmanlarının yeterliğine ilişkin öğretmenlerin algısını incelemiştir. Araştırma toplam 194 psikolojik danışman ile gerçekleştirilmiştir. Veriler “Psikolojik Danışmanların Yeterlik Algısı Ölçeği” kullanılarak toplanılmıştır. Elde edilen sonuçlara göre, psikolojik danışmanların öz yeterlik algısı mezun olunan bölüme, öğrenim düzeyine, alanla ilgili hizmet içi eğitim alıp almama, alanı isteyerek seçip seçmeme ve öğrenci sayısına göre değişiklik göstermektedir. Cinsiyete, kıdeme, çalışılan kuruma ve yaşamınızın çoğunu geçirdiğiniz yere göre bakıldığında ise ortaya çıkan sonuçlarda herhangi bir değişiklik tespit edilememiştir. Öğretmenlerin psikolojik danışmanlar üzerindeki algılarına bakıldığında ise, kıdeme, cinsiyete ve alanla ilgili hizmet içi eğitim alıp almamaya göre bir farklılık bulunmamakla birlikte öğrenim düzeyine, çalışılan kuruma, mezun olunan bölüme ve öğrenci sayısına göre değişiklikler görülmektedir.

Lam ve diğer (2013) yaptıkları araştırmada psikolojik danışman adaylarının öz yeterlik algılarını çeşitli değişken kullanarak incelemiştir. Araştırma toplam 233 öğrenci ile gerçekleştirilmiştir. Veriler “Psikolojik Danışman Öz-Değerlendirme Ölçeği” kullanılarak toplanılmıştır. Elde edilen sonuçlara göre, psikolojik danışma öz yeterliğinin etnik kökene göre farklılık gösterdiği, Asyalı ve beyaz öğrencilerin diğer etnik gruplara oranla yeterliklerinin daha düşük olduğu saptanmıştır. Öte yandan

psikolojik danışma öz yeterliği ile cinsiyet ve yaş arasında anlamlı bir farklılık görülmemektedir.

Larussi ve diğer (2013) yaptıkları araştırmada temel danışma becerileri eğitime motivasyonel görüşmeyi dahil etmenin psikolojik danışma öz yeterliğine etkisini incelemiştir. Araştırma mezun durumunda olan toplam 19 öğrenci ile gerçekleştirilmiştir. Veriler “Psikolojik Danışman Öz Yeterliği Değerlendirme Ölçeği” kullanılarak toplanılmıştır. Motivasyonel görüşmeye dahil edilmiş olan temel danışma becerileri eğitimi sürecinde bu öğrencilere ön-test son-test olarak uygulanan bu ölçeğin sonucunda aralarında anlamlı bir farklılığın olduğu ortaya çıkmıştır.

Yüksel, Diken, Aksoy & Karaaslan (2012) yaptıkları araştırmada rehber öğretmen adaylarının özel eğitimde rehberlik ve psikolojik danışmaya ilişkin öz yeterlik algılarını incelemiştir. Araştırma toplam 1298 öğrenci ile gerçekleştirilmiştir. Veriler RÖ-ÖEÖYÖ kullanılarak toplanılmıştır. Elde edilen sonuçlara göre, rehber öğretmen adaylarının özel eğitimdeki psikolojik danışma ve rehberliğe ilişkin öz yeterlik algılarının orta düzeyin biraz daha altında olduğu görülmektedir. Ayrıca erkek rehber öğretmen adaylarının öz yeterlik düzeylerinin kadın adaylara oranla daha yüksek olduğu ve alınan eğitimlerin oranı arttıkça öz yeterlik düzeylerinin de arttığı saptanmıştır.

Asarlı (2012) yaptığı araştırmada okul psikolojik danışmanlarının öz yeterlik düzeylerini incelemiştir. Araştırma toplam 225 psikolojik danışman ile gerçekleştirilmiştir. Veriler “Okul Psikolojik Danışmanı Öz Yeterlik Ölçeği” kullanılarak toplanılmıştır. Elde edilen sonuçlara göre, mezun olunan bölüm ile okul psikolojik danışmanın öz yeterliği arasında anlamlı bir farklılık saptanmamıştır. Öte yandan eğitim düzeyi, psikolojik danışma ve rehberlik uygulamasının yapıldığı

dönem sayısı ve okulda psikolojik danışman olarak çalışma süresi ile öz yeterlikleri arasında anlamlı bir fark tespit edilmiştir.

Bilgiç (2011) yaptığı çalışmada rehber öğretmenlerin öz yeterliklerini incelemiştir. Araştırma toplam 463 psikolojik danışman ile gerçekleştirilmiştir. Veriler “İlköğretim Psikolojik Danışman Öz Yeterlik Ölçeği” kullanılarak toplanmıştır. Elde edilen sonuçlara göre, cinsiyet değişkenine göre ortaya çıkan sonuçlarda psikolojik danışmanların psikolojik danışma yapmaya yönelik öz yeterliklerinde herhangi bir farklılık bulunmamaktadır. Öğrenim durumuna bakıldığında ise, fakülte mezunu ilköğretim psikolojik danışmanlarının psikolojik danışma yapmaya ilişkin öz yeterlikleri lisansüstü eğitimi gören ilköğretim psikolojik danışmanlarından anlamlı düzeyde yüksektir. Psikolojik danışmanların psikolojik danışma yapmaya ilişkin öz yeterlikleri görev yerine göre incelendiğinde ise anlamlı düzeyde farklılık göstermemektedir. Araştırmada kıdem değişkeninin sonuçlarına göre ise, görev süresi 1-10 yıl olan ilköğretim psikolojik danışmanlarının psikolojik danışma yapmaya ilişkin öz yeterlik algılarının görev süresi 10-20 arasında olan ilköğretim danışmanlarına oranla anlamlı düzeyde düşüktür. Öte yandan deneyimleri 20 yıl ve üzeri ile 0-12 ay deneyime sahip olan ilköğretim danışmanlarından ise anlamlı düzeyde yüksektir. 10-20 yıl deneyime sahip psikolojik danışmanların psikolojik danışmaya ilişkin öz yeterlikleri 20 yıl ve üzeri ile 0-12 ay deneyime sahip ilköğretim psikolojik danışmanlarından anlamlı düzeyde yüksektir. Ayrıca, 20 yıl ve üzeri deneyime sahip ilköğretim psikolojik danışmanları ile 0-12 ay deneyime sahip ilköğretim psikolojik danışmanlarının psikolojik danışma puan ortalamaları arasında anlamlı bir farklılık bulunamamıştır.

Adalier (2011) yaptığı çalışmada Türkçe öğretmenliği lisans programına devam eden öğretmen adaylarının bilgisayara ilişkin öz yeterlik algıları ile

sosyodemografik özellikleri arasındaki ilişkileri incelemiştir. Araştırma KKTC’de bulunan Eğitim Fakültelerinin Türkçe Öğretmenliği Bölümünde öğrenim gören 82 öğretmen adayı ile gerçekleştirilmiştir. Veriler “Bilgisayara İlişkin Öz Yeterlik Algısı Ölçeği” kullanılarak toplanılmıştır. Elde edilen sonuçlara göre Türkçe bölümü öğretmen adaylarının bilgisayarla ilişkin öz yeterlik algılarının orta düzeyde olduğu tespit edilmiştir. Türkçe Öğretmeni adaylarının bilgisayarla ilişkin öz yeterlik algısında cinsiyete göre bakıldığında bir farklılaşmanın olduğu, yaşa, İngilizce yeterlik ve sosyoekonomik düzeye göre ise herhangi bir farklılaşmanın olmadığı sonucuna ulaşılmıştır.

Kaner (2010) yaptığı araştırmada özel gereksinimli olan ve olmayan öğrencilerle çalışmakta olan öğretmenlerin öz yetkinlik inançlarını incelemiştir. Araştırma toplam 234 öğretmen ile gerçekleştirilmiştir. Veriler “Öğretmen Öz Yetkinlik Ölçeği” kullanılarak toplanılmıştır. Elde edilen sonuçlara göre, öğretmenlerin mesleki yetkinlik inançlarının çalıştıkları öğrenci türüne, cinsiyetlerine, hizmet sürelerine ve görev kademelerine göre herhangi bir değişiklik göstermediği sonucuna ulaşılmıştır.

Yüksel (2010) yaptığı araştırmada rehber öğretmen adaylarının özel eğitimde rehberlik ve psikolojik danışmaya ilişkin öz yeterlik algılarını incelemiştir. Araştırma toplam 1298 öğrenci ile gerçekleştirilmiştir. Veriler RÖ-ÖEÖYÖ kullanılarak toplanılmıştır. Elde edilen sonuçlara göre, rehber öğretmen adaylarının özel eğitimdeki öz yeterlik algısının orta düzeyin biraz altında olduğu görülmektedir. Öte yandan rehber öğretmenlerin okudukları sınıf düzeyleri arttıkça özel eğitime yönelik olarak öz yeterlik algılarında da paralel bir şekilde arttığı sonucuna varılmıştır. Cinsiyete göre ise, erkeklerin kadınlara oranla öz yeterlik algılarının daha yüksek düzeyde olduğu bulgusuna ulaşılmıştır.

Özder, Konedralı & Sabancıgil (2010) yaptıkları araştırmada KKTC’de yer alan Atatürk Öğretmen Akademisi’nde öğrenim gören öğretmen adaylarının bilgisayar öz yeterlik algıları, akademik başarıları ve bilgisayara giriş dersi puanları arasındaki ilişkiyi incelemiştir. Araştırma toplam 143 öğretmen adayı ile gerçekleştirilmiştir. Veriler bilgisayar “Öz Yeterlik Ölçeği” kullanılarak toplanılmıştır. Elde edilen sonuçlara göre, cinsiyet değişkeninde öğretmen adaylarının bilgisayar öz yeterlik algılarında erkeklerin lehine anlamlı bir farklılık görülürken, bilgisayara giriş dersi ve akademik başarı puanlarına bakıldığında ise kızların lehine anlamlı bir fark saptanmıştır. Öğretmen adaylarının akademik başarıları ile bilgisayara giriş dersi puanları arasında ise olumlu yönde anlamlı bir ilişki tespit edilmiştir. Ancak öğretmen adaylarının bilgisayar öz yeterlik algıları ile bilgisayara giriş dersi puanları arasında anlamlı bir ilişki bulunmamıştır.

Üstüner, Demirtaş, Cömert & Özer (2009) yaptıkları araştırmada ortaöğretim öğretmenlerinin öz yeterlik algılarını incelemiştir. Araştırma toplam 1529 öğretmen ile gerçekleştirilmiştir. Veriler “Öğretmen Öz Yeterlik Ölçeği” kullanılarak toplanılmıştır. Elde edilen sonuçlara göre, anadolu ve fen liselerinde görev alan öğretmenlerin kendilerini, diğer okullarda çalışan öğretmenlere oranla daha yeterli olarak değerlendirdikleri sonucunu ortaya çıkmıştır. Ayrıca ortaöğretim öğretmenlerinin öz yeterlik algılarının branş, kıdem, cinsiyet ve en son mezun olunan yükseköğretim kurumu değişkenlerine bakıldığında ise aralarında anlamlı bir farklılaşmanın olmadığı, okul türü değişkenine göre ise anlamlı şekilde farklılaştığı sonucu görülmektedir.

Gündüz & Çelikkaleli (2009) yaptıkları araştırmada okul psikolojik danışmanlarının mesleki yetkinlik inançlarını incelemiştir. Araştırma toplam 194 psikolojik danışman ile gerçekleştirilmiştir. Veriler “Okul Psikolojik Danışmanı

Yetkinlik Beklentisi Ölçeği” kullanılarak toplanılmıştır. Elde edilen sonuçlara göre, cinsiyet değişkeninde psikolojik danışma becerileri, çok yönlü rol becerileri ve uygulamada zorlanılan beceriler alt boyutlarında yetkinlik inancında kadın psikolojik danışmanların lehine anlamlı bir farklılığın olduğu görülmektedir. Hizmet sürelerine göre ise, psikolojik danışma becerileri alt boyutunda elde edilen sonuçlarda istatistiksel olarak anlamlı bir farklılaşma olduğu görülmektedir. Buna göre; 0–5 yıl hizmeti bulunan psikolojik danışmanların 6–10 yıl ve 11–15 yıl hizmeti bulunanlara oranla psikolojik danışma beceriyle ilgili yetkinlik inancı düzeyinin daha düşük olduğu tespit edilmiştir. Okul türlerine göre ise anlamlı bir farklılığın olmadığı sonucuna ulaşılmıştır. Psikolojik danışmanların hizmet verdiği öğrenci sayılarına bakıldığında ise, psikolojik danışma becerileri alt boyutunda elde edilen puanlar arasında anlamlı bir farklılaşmanın olduğu görülmektedir.

Aksoy (2008) yaptığı araştırmada rehber öğretmenlerin özel eğitime yönelik öz yeterlik algılarını incelemiştir. Araştırma toplam 227 öğretmen ile gerçekleştirilmiştir. Veriler RÖ-ÖEÖYÖ kullanılarak toplanılmıştır. Elde edilen sonuçlara göre, mezun oldukları lisans programları, mesleki deneyim süreleri, aldıkları uzmanlık desteği ve özel eğitim deneyimleri ile rehber öğretmenlerin özel eğitime yönelik olan öz yeterlik algıları arasında anlamlı bir ilişkinin olduğu ortaya çıkmıştır. Yaş ve cinsiyet değişkenlerine bakıldığında ise anlamlı bir farkın olmadığı sonucuna ulaşılmıştır.

Karahan (2008) yaptığı araştırmada özel eğitim okullarında çalışan eğitimcilerin tükenmişlik düzeylerini ve öz yeterlik algılarını incelemiştir. Araştırma toplam 263 eğitimci ile gerçekleştirilmiştir. Veriler “Maslach Tükenmişlik Ölçeği” ve “Öğretmen Yeterlik Ölçeği” kullanılarak toplanılmıştır. Elde edilen sonuçlara göre, özel eğitim okullarında çalışan eğitimcilerin öz yeterlik algılarının eğitim

düzelelerine, çalışmakta oldukları alana, cinsiyetlerine, meslekte çalışma sürelerine ve çalıştıkları kurum türüne göre anlamlı düzeyde farklılaşmadığı, tükenmişlik düzeylerinin ise belirtilen değişkenlere göre farklılaştığı saptanmıştır.

Özgün (2007) yaptığı araştırmada psikolojik danışmanların mesleki yetkinlikleri ve kişilik özellikleri arasındaki ilişkiyi incelemiştir. Araştırma toplam 188 psikolojik danışman ile gerçekleştirilmiştir. Veriler “Hacettepe Kişilik Envanteri” ve “Okul Psikolojik Danışman Yeterlik Beklentisi Ölçeği” kullanılarak toplanılmıştır. Elde edilen sonuçlara göre, cinsiyet değişkenine bakıldığında psikolojik danışmanların kişilik özelliklerinin duygusal kararlılık boyutu erkek psikolojik danışmanlar lehine, sosyal normlar boyutu ise kadın psikolojik danışmanlar lehine anlamlı bir farklılık olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Çalışılan okul düzeyine bakıldığında ise, sosyal ilişkiler, sosyal normlar, kendini gerçekleştirme ve anti sosyal eğilimler boyutlarında danışmanlar arasında anlamlı bir fark bulunmadığı, ancak duygusal kararlılık boyutunda ve danışman yeterlik beklentisinde ortaöğretimde çalışan danışmanlar lehine anlamlı bir fark bulunduğu saptanmıştır. Mezuniyet düzeyi değişkenine göre kendini gerçekleştirme ve duygusal kararlılıkta yüksek lisans mezunları lehine anlamlı bir fark bulunduğu; öte yandan, sosyal normlar, sosyal ilişkiler ve anti sosyal eğilimler boyutlarında ve danışman yeterlik beklentisinde mezuniyet düzeyine göre bir farkın bulunmadığı sonucuna ulaşılmıştır. Mezun olunan programa bakıldığında ise, kişilik özellikleri ve danışman yeterlik beklentisi puanlarına göre danışmanlar arasında anlamlı bir fark bulunamamıştır.

Bodenhorn ve Skaggs (2005) yaptıkları araştırmada okul psikolojik danışmanlarının öz yeterliklerini ölçmeye yönelik olarak ölçek geliştirilmesi çalışması incelenmişlerdir. Araştırma 326 öğrenciye ile gerçekleştirilmiştir. Elde edilen sonuçlara göre psikolojik danışmanların öz yeterliklerinin çalışılan kuruma

göre farklılık göstermediği, ancak cinsiyete ve deneyime göre farklılık gösterdiği saptanmıştır.

Tang ve diğerleri (2004), yaptıkları araştırmada psikolojik danışmanlık okuyan öğrencilerinin öz yeterliğini etkileyen faktörleri incelemiştir. Araştırma danışmanlık eğitimi alan 116 öğrenci ile gerçekleştirilmiştir. Veriler “Yetkinlik Beklentisi Ölçeği” kullanılarak toplanılmıştır. Elde edilen sonuçlara göre, alınan kurs sayısı, iş deneyimi ve stajda geçirilen saat sayısı ile öğrencilerin öz yeterlik arasında pozitif yönlü bir ilişki saptanmıştır.

Cashwell ve Dooley (2001) yaptıkları araştırmada psikolojik danışmanların klinik süpervizyon alıp almamanın öz yeterliğe olan etkisini incelemiştir. Araştırma profesyonel olarak danışmanlık yapan ve doktora eğitim düzeyinde danışmanlık eğitimi alan 57 danışman ile gerçekleştirilmiştir. Veriler danışman “Kişisel Değerlendirme Envanteri” kullanılarak toplanılmıştır. Elde edilen sonuçlara göre, klinik süpervizyon alan danışmanların almayanlara oranla daha yüksek bir öz yeterliğe sahip oldukları saptanmıştır.

Bölüm 3

YÖNTEM

Araştırmanın bu kısmında, araştırmanın yöntemi yer almaktadır. İlk olarak araştırma modeli, evren, örneklem, veri toplama araçları ve verilerin analizine ilişkin açıklamalara yer verilmiştir.

3.1 Araştırma Modeli

Bu araştırmada nicel araştırma yöntemi kullanılmıştır. Nicel araştırmada amaç kişilerin toplumsal davranışlarını test etme yoluyla nesnel bir bakış açısı ile ele alarak ölçümlerin sayısal veriler kullanılarak açıklanmasına dayanmaktadır (Büyüköztürk, Çakmak, Akgün, Karadeniz, & Demirel, 2008). Bağımlı ve bağımsız değişkenlerin tanımlanması için ölçme araçlarından yararlanılmakta ve genelde deneyler ve ölçekler ile ortaya konulmaktadır. Sosyal olguların araştırılmasında ölçülecek olan değişkenler ele alınır ve istatistiksel olarak sayısal verilerle olan ilişkisi tanımlanır. Ayrıca nicel araştırmalarda konu ile ilgili teori belirlenir, teoriye bağlı hipotezler geliştirilir, hipotezlerin doğrulanıp doğrulanmadığı verilerle test edilir ve mantıksal yapıları oluşturmaktadır (Karasar, 1994). Bu araştırmada okul psikolojik danışmanlarının özel eğitime ilişkin öz yeterlik algılarını incelemek amacıyla genel tarama modeli kullanılmıştır. Genel tarama modelleri eleman sayısının fazla olduğu bir evrenin tamamı ya da belirli bir örneklem seçilerek yapılan ve evren hakkında genel bir yargıya varılmasını sağlayan model türüdür (Büyüköztürk, Çakmak, Akgün, Karadeniz, & Demirel, 2008).

3.2 Evren ve Örneklem

Araştırmanın evreni KKTC, Milli Eğitim Bakanlığı Genel Orta Eğitim Dairesi Müdürlüğü'ne ve Mesleki Teknik Öğretim Dairesi Müdürlüğü'ne bağlı devlet okullarında 2017-2018 öğretim yılında çalışmakta olan okul psikolojik danışmanlarının tamamı oluşturmaktadır. Bu araştırmanın örnekleme ise evrenin tamamından oluşmaktadır ve seçkisiz örneklem yöntemi uygulanmıştır. Yapılan bu araştırmaya 87 okul psikolojik danışmanı katılım göstermiştir.

Karasar (1994)'a göre evren, araştırmada ortaya çıkan sonuçların genellenildiği elemanların tamamıdır. Örneklem ise evren içerisinde belli bir kural ile seçilmiş olan ve evreni temsil ettiği düşünülen küçük kümeyle denmektedir.

3.3 Veri Toplama Araçları

Bu araştırmada kullanılacak olan veri toplama araçlarından; Kişisel Bilgi Formu (Ek A'ya bakınız) ve RÖ-ÖEÖYÖ (Ek B'ye bakınız) uygulanmıştır. Veri toplama araçları, uygulamanın yapılacağı okulların bağlı olduğu KKTC, Milli Eğitim Bakanlığı Genel Orta Eğitim Dairesi Müdürlüğü ve Mesleki Teknik Öğretim Dairesi Müdürlüğü'nden gerekli izinlerin alınmasıyla, etik kurallar çerçevesinde uygulanmıştır. Anketler dağıtılmadan önce gerekli birimden yetkili kişilerle görüşülmüştür. Uygun gün ve saatler belirlenmiş ve okul psikolojik danışmanlarına veri toplama araçları kapalı zarf içerisinde teslim edilmiştir. Anketler uygulanmadan önce, araştırmanın amacı ve uygulanacak olan ölçekler hakkında kısa bir tanıtım yapıp, kişisel bilgilerin gizli kalacağından dolayı samimi şekilde cevaplandırılmasının önemli olduğu belirtilmiştir.

3.3.1 Kişisel Bilgi Formu

Araştırmacı tarafından katılımcıların demografik bilgilerine ulaşmak amaçlı hazırlanan bilgilerden oluşmaktadır. (Ek A'ya bakınız)

3.3.2 Rehber Öğretmen Özel Eğitim Öz Yeterlik Ölçeği

Bu araştırmada, okul psikolojik danışmanların özel eğitim açısından sundukları rehberlik hizmetlerdeki öz yeterliklerini ortaya çıkarmak için Aksoy (2008)'un geliştirdiği 40 madden oluşan 5'li likert tipi olan RÖ-ÖEÖYÖ kullanılmıştır. (Ek B'ye bakınız)

Ölçekte bireyin her bir maddede belirtilen yeterliğe sahip oluşuna ilişkin görüşünü; (1) Tamamen Katılmıyorum. (2) Katılmıyorum. (3) Kararsızım. (4) Katılıyorum ve (5) Tamamen Katılıyorum biçiminde sıralanan seçeneklerden birisini işaretleyerek belirtmesi istenmektedir. Ölçekten alınabilecek en düşük puan 40 ve en yüksek puan 200'dür. Puan artışı okul psikolojik danışmanlarının özel eğitime ilişkin öz yeterlik algılarının yüksek olduğuna işaret etmektedir.

3.3.2.1 RÖ-ÖEÖYÖ' nün Geçerlik ve Güvenirlik Çalışması

Ölçek tek boyutludur ve Cronbach Alfa iç tutarlık katsayısı 98, test-tekrar test güvenirlik katsayısı .96 olarak rapor edilmiştir. Ölçeğin madde analizi sonucunda madde toplam korelasyon katsayısının .49 ile .84 arasında değiştiği ve tüm maddelerin r değerlerinin .30'dan büyük olduğu hesaplanmıştır. Öte yandan ölçeğin faktör analizi sonucunda ise toplam varyansın %68.89'unu açıklayan beş faktör elde edilmiştir. Maddelerin faktör yükleri .51 ile .86 arasında değişmektedir (Aksoy, 2008).

3.4 Verilerin Analizi

Katılımcılara Kişisel Bilgi Formu ve RÖ-ÖEÖYÖ uygulanmıştır. Araştırmaya katılan 87 okul psikolojik danışmanından elde edilen verilerin analizinde ise SPSS 22 istatistiksel paket programından yararlanılmıştır. Verilerin analizi ve yorumuna ilişkin Mann Whitney U ve Kruskal Wallis H testleri uygulanmıştır.

Bölüm 4

BULGULAR

Bu bölümde KKTC Milli Eğitim Bakanlığı Genel Orta Eğitim Dairesi'ne ve Mesleki Teknik Öğretim Dairesi'ne bağlı devlet okullarında bulunan okul psikolojik danışmanlarının özel eğitime ilişkin öz yeterlik algıları bazı değişkenlere göre farklılık durumlarına yer verilmiştir.

4.1 Araştırmaya Katılan Katılımcıların Demografik Özellikleri

Bu bölümde araştırmaya katılan okul psikolojik danışmanlarının demografik özelliklerine yönelik olarak elde edilen bulgular yer almaktadır.

Tablo 1. Katılımcıların Demografik Özellikleri

	n	%
Cinsiyet		
Kadın	71	81,6
Erkek	16	18,4
Yaş		
25-30	9	10,3
31-35	38	43,7
36-39	10	11,5
40 ve üzeri	30	34,5
Eğitim Durumu		
Lisans	56	64,4
Yüksek Lisans	28	32,2
Doktora	3	3,4
Çalışılan Okul Türü		
Ortaokul	25	28,7
Genel Lise	21	24,1
Kolej	12	13,8
Meslek Lisesi	21	24,1
Anadolu-Fen Lisesi	8	9,1
Tecrübe		
1-5 Yıl	12	13,8
6-10 Yıl	12	13,8
11-15 Yıl	23	26,4
16-20 Yıl	26	29,9
21 ve üzeri	14	16,1
Çalıştığı Ülkeler		
KKTC	75	86,2
KKTC-TC	12	13,8
Özel Eğitim Dersi Alma Durumu		
Evet	63	72,4
Hayır	24	27,6
Okul Öğrenci Sayısı		
50-250	8	9,2
251-449	29	33,3
450 ve üzeri	50	57,5
Özel Gereksinimli Öğrenci Sayısı		
0	27	31,0
1-5	39	44,8
6 ve üzeri	21	24,1
Psikolojik Danışman Sayısı		
1	10	11,5
2-4	74	85,1
5 ve üzeri	3	3,4
Özel Eğitim ile İlgili Kursu Katılma		
Evet	53	60,9
Hayır	34	39,1
Toplam	87	100

Araştırmaya göre katılımcıların demografik özellikleri; öğretmen adaylarının %81,6 (N=71)'i kadın, %18,4 (N=16)'i erkektir. Katılımcıların yaş aralığına bakıldığında %10,3 (N=9)'ü 25-30 yaş aralığında, %43,7 (N=38)'si 31-35 yaş aralığında, %11,5 (N=10)'i 36-39 yaş aralığında ve %34,5 (N=30)'i 40 ve üzeri yaş grubundadır. Katılımcıların eğitim durumlarına bakıldığında, %64,4 (N=56)'ü lisans, %32,2 (N=28)'si yüksek lisans ve %3,4 (N=3)'ü doktora mezunudur. Çalışılan okul türüne bakıldığında, %28,7 (N=28,7)'si ortaokul, %24,1 (N=21)'i genel lise, %13,8 (N=12)'i kolej, %24,1 (N=21)'i meslek lisesi ve %9,1 (N=8)' i Anadolu-Fen lisesinde çalışmaktadırlar. Çalışma yıllarına bakıldığında, %13,8 (12)'i 1-5 yıl, %13,8 (12)'i 6-10 yıl, %26,4 (N=23)'ü 11-15 yıl, %29,9 (N=26)'u 16-20 yıl ve %16,1 (N=14) 21 ve üzeri tecrübe yıllarına sahiptir. Çalıştığı ülkeler, %86,2 (N=75)'si KKTC, %13,8 (N=12) KKTC ve TC ülkelerinde çalışmışlardır. Öğretmenlerin %72,4 (N=63)'ü özel eğitim dersi aldıklarını söylerken, %27,6 (N=24)'sı almadıklarını dile getirmişlerdir. Okullarda bulunan öğrenci sayılarına bakıldığı zaman, %8 (N=8)'i 50 ile 250 arasında öğrenci sayısı olduğunu belirtmiş, %33,3 (N=29)'ü 251 ile 449 arası öğrenci olduğunu belirtmiş ve %57,5 (N=50)'i 450 ve üzeri öğrenci sayısı olduğunu belirtmişlerdir. Özel gereksinimli öğrenci sayısına bakıldığında, %31'i olmadığını belirtmiş, %44,8 (N=39) 1 ile 5 arasında olduğunu belirtmiş ve %24,1 (N=21) 6 ve üzeri özel gereksinimli öğrencilerinin olduğunu belirtmişlerdir. Okuldaki Psikolojik Danışman sayısına bakıldığında, %11,5 (N=10) okulda 1 tane olduğunu, %85,1 (N=74) 2 ile 4 arasında olduğu ve %3,4 (N=3) 5 ve üzeri öğretmen olduğu görülmektedir. Özel eğitim ile ilgili kursa katılıma bakıldığında %60,9 (N=53)'u katılım sağladıklarını, %39,1 (N=34)'i katılım sağlamadıklarını görülmektedir.

Tablo 2. Normallik Testi

	Kolmogorov-Smirnov ^a			Shapiro-Wilk		
	Statistic	Df	Sig.	Statistic	df	Sig.
Öz Yeterlik	,099	87	,036	,968	87	,032

Verilerin normal dağılıp dağılmadığını tespit etmek için normallik testi uygulanmıştır. Büyüköztürk (2007) grup büyüklüğü 50 den az olması durumunda Shapiro-Wilk, 50 den fazla olması durumunda ise Kolmogorov Smirnov testlerinin uygulanması gerektiğini, anlamlılık düzeyi 0,05'den büyük ise dağılımın normal olduğunu, küçük ise dağılımın normal olmadığını belirtmiştir.

Bu araştırma için yapılan normallik testi sonuçlarına göre ise anlamlılık düzeyi 0.05'den küçük olmasından dolayı verilerin normal dağılmadığına karar verilmiş ve bu yüzden analizlerde parametrik olmayan testler uygulanmıştır.

4.2 KKTC Milli Eğitim Bakanlığı Genel Orta Eğitim Dairesi'ne ve Mesleki Teknik Öğretim Dairesi'ne bağlı devlet okullarında bulunan okul psikolojik danışmanlarının özel eğitime ilişkin öz yeterlik algıları

Yapılan araştırmada bu alt problem durumuna analizler uygulanarak cevap aranmıştır. Elde edilen bulgular Tablo 3'de sunulmuştur.

Tablo 3. Psikolojik Danışmanlarının Özel Eğitime İhtiyaç Duyan Öğrencilere Yönelik Sundukları Psikolojik Danışmanlık ve Rehberlik Hizmetlerine İlişkin Öz Yeterlik Algı Düzeyleri

	n	Minimum	Maksimum	\bar{X}	S
Tutum	87	61	199	138,5	32,13

Yapılan araştırmada Aksoy (2008)'un geliştirdiği okul psikolojik danışmanlarının özel eğitime ilişkin öz yeterlik algısını ölçmek için kullanılan RÖ-

ÖEÖYÖ' de alınabilecek en düşük puan 40 ve en yüksek puan 200'dür. Araştırmaya 87 okul psikolojik danışmanı katılım göstermiştir. Yapılan araştırmada elde edilen bulgulara göre en düşük puan 61 en yüksek puanda 199 olarak ölçülmüştür. Standart sapması 32,13 ve ortalaması ise 138,5 olarak saptanmıştır. Buna göre okul psikolojik danışmanlarının özel eğitime ilişkin öz yeterlik algısının orta düzeyin biraz üstünde olduğunu söylemek mümkündür.

4.2.1 Alt Problemlere Dair Bulgular

Bu bölümde araştırmada yer alan 12 farklı alt problem ayrı ayrı başlıklar altında ele alınmıştır.

4.2.2 KKTC Milli Eğitim Bakanlığı Genel Orta Eğitim Dairesi'ne ve Mesleki Teknik Öğretim Dairesi'ne bağlı devlet okullarında bulunan okul psikolojik danışmanlarının özel eğitime ilişkin öz yeterlik algılarına yönelik düzeylerinin yaş değişkenine göre incelenmesi

Yapılan araştırmada bu alt problem durumuna analizler uygulanarak cevap aranmıştır. Elde edilen bulgular Tablo 4'de sunulmuştur.

Tablo 4. Psikolojik Danışmanlarının Özel Eğitime İlişkin Öz Yeterlik Algı Düzeyleri Yaş Değişkenine Göre Kruskal Wallis H Sonuçları

Yaş Aralığı	N	Sıra Ortalaması	Z	X²	P
25 – 30	9	41,72			
31 – 35	38	42,04			
36 – 39	10	45,80	.663	3	,882
40 ve üzeri	30	46,57			
Toplam	87				

Tablo 4'de görüldüğü üzere p değeri 0,882'dir. Buna göre $p > 0.05$ olduğundan dolayı psikolojik danışmanlarının özel eğitime ihtiyaç duyan öğrencilere yönelik sundukları psikolojik danışmanlık ve rehberlik hizmetlerine ilişkin öz yeterlik algı düzeyleri yaş değişkenine göre anlamlı bir fark tespit edilmemiştir. ($X^2 = 3$)

4.2.3 KKTC Milli Eğitim Bakanlığı Genel Orta Eğitim Dairesi'ne ve Mesleki Teknik Öğretim Dairesi'ne bağlı devlet okullarında bulunan okul psikolojik danışmanlarının özel eğitime ilişkin öz yeterlik algılarına yönelik düzeylerinin cinsiyet değişkenine göre incelenmesi

Yapılan araştırmada bu alt problem durumuna analizler uygulanarak cevap aranmıştır. Elde edilen bulgular Tablo 5'de sunulmuştur.

Tablo 5. Psikolojik Danışmanlarının Özel Eğitime İlişkin Öz Yeterlik Algı Düzeyleri Cinsiyet Değişkenine Göre Mann Whitney U Sonuçları

Cinsiyet	n	Sıra Ortalaması	Sıra Toplamı	Z	U	P
Kadın	71	42,89	3045.00	-,866	489.00	,387
Erkek	16	48,94	783.00			
Toplam	87					

Elde edilen bulgulara göre p değeri 0,387'dir. Buna göre $p > 0.05$ olduğundan dolayı cinsiyet değişkeninin danışmanların öz yeterlik algı düzeylerine yönelik etkisi söz konusu değildir. (U= 489.00)

4.2.4 KKTC Milli Eğitim Bakanlığı Genel Orta Eğitim Dairesi'ne ve Mesleki Teknik Öğretim Dairesi'ne bağlı devlet okullarında bulunan okul psikolojik danışmanlarının özel eğitime ilişkin öz yeterlik algılarına yönelik düzeylerinin eğitim düzeyine göre incelenmesi

Yapılan araştırmada bu alt problem durumuna analizler uygulanarak cevap aranmıştır. Elde edilen bulgular Tablo 6'da sunulmuştur.

Tablo 6. Psikolojik Danışmanlarının Özel Eğitime İlişkin Öz Yeterlik Algı Düzeyleri Eğitim Seviyeleri Değişkenine Göre Kruskal Wallis H Sonuçları

Eğitim Düzeyi	N	Sıra Ortalaması	Z	X ²	P	Fark
Lisans	56	37,54				Y.Lisans-
Yüksek Lisans	28	53,71	11,98	2	,02*	Lisans /
Doktora	3	73,83				Doktora-
Toplam	87					Lisans

Tablo 6’da görüldüğü üzere p değeri 0,02’dir. Buna göre $p < 0.05$ olduğundan dolayı eğitim seviyelerinin öz yeterlik algı düzeyleri üzeri etkisinin tespiti için yapılan Kruskal Wallis H testi sonuçlarına göre, anlamlı fark tespit edilmiştir. Gruplar arası farka bakıldığında, Yüksek Lisans ve Doktora derecesine sahip danışmanların lisans mezunu danışmanlara göre öz yeterlik algı düzeylerinin daha yüksek olduğu anlaşılmaktadır. ($X^2=2$)

4.2.5 KKTC Milli Eğitim Bakanlığı Genel Orta Eğitim Dairesi’ne ve Mesleki Teknik Öğretim Dairesi’ne bağlı devlet okullarında bulunan okul psikolojik danışmanlarının özel eğitime ilişkin öz yeterlik algılarına yönelik düzeylerinin görev yaptıkları okul türüne göre incelenmesi

Yapılan araştırmada bu alt problem durumuna analizler uygulanarak cevap aranmıştır. Elde edilen bulgular Tablo 7’te sunulmuştur.

Tablo 7. Psikolojik Danışmanlarının Özel Eğitime İlişkin Öz Yeterlik Algı Düzeyleri Çalışılan Okul Türü Değişkenine Göre Kruskal Wallis H Sonuçları

Çalışılan Okul Türü	N	Ortalama	Z	X ²	P
Genel-ortaokul	25	43,02			
Genel-lise	21	35,74			
Kolej	12	58,17	6,215	4	,184
Meslek	21	44,00			
Anadolu-Fen	8	47,50			
Toplam	87				

Çalışılan okul türü değişkeninin öz yeterlik algı düzeylerinin etkisine bakılmak için yapılan Kruskal Wallis H testi sonuçlarına göre p değeri 0,184'dür.

Buna göre $p > 0.05$ olduğundan dolayı anlamlı farkın olmadığı belirlenmiştir. ($X^2 = 4$)

4.2.6 KKTC Milli Eğitim Bakanlığı Genel Orta Eğitim Dairesi'ne ve Mesleki Teknik Öğretim Dairesi'ne bağlı devlet okullarında bulunan okul psikolojik danışmanlarının özel eğitime ilişkin öz yeterlik algılarına yönelik düzeylerinin meslekteki çalışma yılına göre incelenmesi

Yapılan araştırmada bu alt problem durumuna analizler uygulanarak cevap aranmıştır. Elde edilen bulgular Tablo 8'te sunulmuştur.

Tablo 8. Psikolojik Danışmanlarının Özel Eğitime İlişkin Öz Yeterlik Algı Düzeyleri Meslekte Çalışma Yılı Değişkenine Göre Kruskal Wallis H Sonuçları

Meslekteki Çalışma Yılı	N	Ortalama	Z	X²	P
1-5	12	40,00			
6-10	12	38,58			
11-15	23	43,83	2,867	4	,580
16-20	26	43,37			
21+	14	53,54			
Total	87				

Tablo 8'de görüldüğü üzere p değeri 0,580'dir. Buna göre $p > 0.05$ olduğundan dolayı öz yeterlik algı düzeyleri ile meslekte çalışma yılı arasında anlamlı fark bulunamamıştır. ($X^2 = 4$)

4.2.7 KKTC Milli Eğitim Bakanlığı Genel Orta Eğitim Dairesi'ne ve Mesleki Teknik Öğretim Dairesi'ne bağlı devlet okullarında bulunan okul psikolojik danışmanlarının özel eğitime ilişkin öz yeterlik algılarına yönelik düzeylerinin çalıştığı ülkelere göre incelenmesi

Yapılan araştırmada bu alt problem durumuna analizler uygulanarak cevap aranmıştır. Elde edilen bulgular Tablo 9'te sunulmuştur.

Tablo 9. Psikolojik Danışmanlarının Özel Eğitime İlişkin Öz Yeterlik Algı Düzeyleri Çalıştığı Ülkeler Değişkenine Göre Mann Whitney U Sonuçları

Çalıştığı Ülkeler	n	Sıra Ortalaması	Sıra Toplamı	Z	U	P
KKTC	75	41,19	3089,50			
KKTC+TC	12	61,54	738,50	-2,592	239,50	,010*
Total	87					

Tablo 9'dan elde edilen bulgulara göre, öz yeterlik ile çalıştığı ülkeler değişkenine göre anlamlı farkın var olup olmadığının tespiti için yapılan Mann Whitney U testi sonucunda fark tespit edilmiştir ve p değerinin 0,010 olduğu saptanmıştır. Bu sonuca göre $p < 0.05$ olduğundan dolayı KKTC ile TC'de çalışan danışmanların KKTC'de çalışanlara göre öz yeterlik algılarının yüksek olduğu belirlenmiştir. (U=239,50)

4.2.8 KKTC Milli Eğitim Bakanlığı Genel Orta Eğitim Dairesi'ne ve Mesleki Teknik Öğretim Dairesi'ne bağlı devlet okullarında bulunan okul psikolojik danışmanlarının özel eğitime ilişkin öz yeterlik algılarına yönelik düzeylerinin alınan özel eğitim derslerine göre incelenmesi

Yapılan araştırmada bu alt problem durumuna analizler uygulanarak cevap aranmıştır. Elde edilen bulgular Tablo 10'te sunulmuştur.

Tablo 10. Psikolojik Danışmanlarının Özel Eğitime İlişkin Öz Yeterlik Algı Düzeyleri Özel Eğitim Dersi Alma Durumuna Göre Mann Whitney U Sonuçları

Özel Eğitim Dersi Alma Durumu	n	Sıra Ortalaması	Sıra Toplamı	Z	U	P
Evet	63	49,27	3104,00			
Hayır	24	30,17	724,00	-3,154	424,00	,02*
Total	87					

Danışmanların özel eğitim dersi alma durumuna göre öz yeterlik algı düzeyleri arasında ilişkinin tespiti için yapılan Mann Whitney U testi sonucuna göre p değeri 0,02 olarak bulunmuştur. Buna göre $p < 0.05$ olduğundan dolayı özel eğitim dersi alan danışmanların öz yeterlik algı düzeylerinin daha yüksek olduğu tespit edilmiştir. ($U=424,00$)

4.2.9 KKTC Milli Eğitim Bakanlığı Genel Orta Eğitim Dairesi'ne ve Mesleki Teknik Öğretim Dairesi'ne bağlı devlet okullarında bulunan okul psikolojik danışmanlarının özel eğitime ilişkin öz yeterlik algılarına yönelik düzeylerinin okuldaki öğrenci sayısına göre incelenmesi

Yapılan araştırmada bu alt problem durumuna analizler uygulanarak cevap aranmıştır. Elde edilen bulgular Tablo 11'te sunulmuştur.

Tablo 11. Psikolojik Danışmanlarının Özel Eğitime İlişkin Öz Yeterlik Algı Düzeyleri Okuldaki Öğrenci Sayısına Göre Kruskal Wallis H Sonuçları

Okuldaki Öğrenci Sayısı	n	Sıra Ortalaması	Z	X²	P
50-250	8	48,25			
251-449	29	38,90	1,819	2	,403
450 ve üzeri	50	46,28			
Toplam	87				

Tablo 11'de elde edilen bulgulara göre p değeri 0,403 olarak saptanmıştır. Buna göre $p > 0.05$ olduğundan dolayı okuldaki öğrenci sayısının öz yeterlik algısı üzerine etkisinin olmadığı tespit edilmiştir. ($X^2 = 2$)

4.2.10 KKTC Milli Eğitim Bakanlığı Genel Orta Eğitim Dairesi'ne ve Mesleki Teknik Öğretim Dairesi'ne bağlı devlet okullarında bulunan okul psikolojik danışmanlarının özel eğitime ilişkin öz yeterlik algılarına yönelik düzeylerinin özel gereksinimli öğrenci sayısına göre incelenmesi

Yapılan araştırmada bu alt problem durumuna analizler uygulanarak cevap aranmıştır. Elde edilen bulgular Tablo 12’te sunulmuştur.

Tablo 12. Psikolojik Danışmanlarının Özel Eğitime İlişkin Öz Yeterlik Algı Düzeyleri Özel Gereksinimli Öğrenci Sayısına Göre Kruskal Wallis H Sonuçları

Özel Gereksinimli Öğrenci Sayısı	n	Sıra Ortalaması	Z	X²	P
0	27	45,15			
1-5	39	39,37	3,035	2	,219
6 ve üzeri	21	51,12			
Toplam	87				

Tablo 12’de elde edilen bulgulara göre p değeri 0,219 olarak saptanmıştır. Buna göre $p > 0.05$ olduğundan dolayı psikolojik danışmanlarının özel eğitime ihtiyaç duyan öğrencilere yönelik sundukları psikolojik danışmanlık ve rehberlik hizmetlerine ilişkin öz yeterlik algı düzeyleri özel gereksinimli öğrenci sayısına göre Kruskal Wallis H test sonuçlarında anlamlı farkın olmadığını göstermiştir. ($X^2 = 2$)

4.2.11 KKTC Milli Eğitim Bakanlığı Genel Orta Eğitim Dairesi’ne ve Mesleki Teknik Öğretim Dairesi’ne bağlı devlet okullarında bulunan okul psikolojik danışmanlarının özel eğitime ilişkin öz yeterlik algılarına yönelik düzeylerinin psikolojik danışman sayısına göre incelenmesi

Yapılan araştırmada bu alt problem durumuna analizler uygulanarak cevap aranmıştır. Elde edilen bulgular Tablo 13’te sunulmuştur.

Tablo 13. Psikolojik Danışmanlarının Özel Eğitime İlişkin Öz Yeterlik Algı Düzeyleri Psikolojik Danışman Sayısı Değişkenine Göre Kruskal Wallis H Sonuçları

Psikolojik Danışman Sayısı	n	Sıra Ortalaması	Z	X²	P
1	10	41,40			
2-4	74	43,57	1,886	2	,389
5 ve üzeri	3	63,33			
Toplam	87				

Tablo 13'den elde edilen sonuçlara göre p değeri 0,389 olarak bulunmuştur. Buna göre $p > 0.05$ olduğundan dolayı danışman sayısının öz yeterlik algısı üzerinde etkisi yoktur. ($X^2 = 2$)

4.2.12 KKTC Milli Eğitim Bakanlığı Genel Orta Eğitim Dairesi'ne ve Mesleki Teknik Öğretim Dairesi'ne bağlı devlet okullarında bulunan okul psikolojik danışmanlarının özel eğitime ilişkin öz yeterlik algılarına yönelik düzeylerinin özel eğitimle ilgili kurslara katılım durumuna göre incelenmesi

Yapılan araştırmada bu alt problem durumuna analizler uygulanarak cevap aranmıştır. Elde edilen bulgular Tablo 14'te sunulmuştur.

Tablo 14. Psikolojik Danışmanlarının Özel Eğitime İlişkin Öz Yeterlik Algı Düzeyleri Özel Eğitimle İlgili Kurslara Katılım Durumlarına Göre Mann Whitney U Sonuçları

Özel Eğitimle İlgili Kurslara Katılım	n	Sıra Ortalaması	Sıra Toplamı	Z	U	P
Evet	53	50,30	2666,00			
Hayır	34	34,18	1162,00	-2,906	567,00	,04*
Toplam	87					

Tablo 14'e göre p değeri 0,004 olarak saptanmıştır. Buna göre $p < 0.05$ olduğundan dolayı özel eğitim kurslarına katılım durumları ile öz yeterlik algı puanları arasında anlamlı fark tespit edilmiştir. Bu sonuçtan yola çıkarak özel eğitim ile ilgili kurslara katılım gösterenlerin göstermeyenlere göre öz yeterlik algı puanları daha yüksektir. ($U=567,00$)

Bölüm 5

TARTIŞMA VE YORUM

Bu bölümde okul psikolojik danışmanlarının özel eğitime ilişkin öz yeterlik algı düzeylerinin problem ve alt problem durumlarına göre belirlenen demografik değişkenlere göre incelenmesi sonucunda elde edilen bulguların tartışılması ve yorumlanmasına yer verilmiştir.

5.1 Okul Psikolojik Danışmanlarının Özel Eğitime İlişkin Öz Yeterlik Algı Düzeyleri

Yapılan araştırmada elde edilen bulgulara göre okul psikolojik danışmanlarının özel eğitime ilişkin öz yeterlik algılarının orta düzeyde olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Alanyazın incelendiğinde Deniz (2016)' yapmış olduğu araştırmasında rehber öğretmen adaylarının özel eğitime yönelik olarak öz yeterlik algılarının orta düzeyde olduğunu saptamıştır.

Öte yandan daha farklı sonuçların bulunduğu araştırmalara da rastlamak mümkündür. Yüksel, Diken, Aksoy & Karaaslan (2012) yapmış oldukları araştırmada rehber öğretmen adaylarının özel eğitimde psikolojik danışma ve rehberliğe ilişkin öz yeterlik algılarının orta düzeyin biraz daha altında olduğu sonucuna ulaşmışlardır. Aynı şekilde Yüksek (2010)'in araştırmasında da rehber öğretmen adaylarının özel eğitimdeki öz yeterlik algısının orta düzeyin biraz altında olduğu sonucu görülmektedir. Kaymakamoğlu (2017) ise yapmış olduğu

araştırmasının sonucuna göre öz yeterlik algısının yüksek düzeyde olduğunu saptamıştır.

Literatür incelendiğinde okul psikolojik danışmanlarının özel eğitimdeki öz yeterlik algılarının ne düzeyde olduğuna yönelik çok fazla araştırmaya rastlanılmamıştır. Bu konuda daha fazla araştırma yapılmasının alana önemli katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

5.2 Cinsiyete Göre Okul Psikolojik Danışmanlarının Özel Eğitime İlişkin Öz Yeterlik Algı Düzeyleri İle İlgili Bulguların Tartışılması

Yapılan araştırmada elde edilen bulgulara göre okul psikolojik danışmanlarının özel eğitime ilişkin öz yeterlik algı düzeylerinin cinsiyet değişkenine göre bir farklılık göstermediği görülmektedir.

Alanyazın incelendiğinde ise öz yeterlik konusunda araştırma bulgularına bakıldığında, Kaymakamoğlu (2017), Deniz (2016), Yayla (2016), Özbaş (2014), Taytaş (2013), Lam ve diğer (2013), Bilgiç (2011), Kaner (2010), Üstüner, Demirtaş, Cömert ve Özer (2009), Aksoy (2008) ve Karahan (2008) tarafından yapılmış olan araştırma bulguları ile benzerlik göstermektedir. Bu araştırmalarda da cinsiyet değişkeninde anlamlı bir farklılığın olmadığı sonucuna ulaşılmıştır.

Araştırmada çıkan bulgunun aksine öz yeterlik algısının cinsiyet değişkenine göre anlamlı şekilde bir farklılık gösterdiğini ortaya koyan araştırmaların olduğu da görülmektedir. Sekban ve Köse (2017), yapmış olduğu çalışmada sürecin gözden geçirilmesi alt boyutunda kadınların kendilerini daha yeterli gördükleri sonucuna ulaşmıştır. Nuri (2014), araştırmasındaki öğrenci katılımında yeterlik, sınıf yönetimindeki yeterlik ve öğretimsel stratejilerdeki yeterlik alt boyutlarında çıkan sonuçlarda kadın öğretmenler lehine anlamlı düzeyde bir farklılık olduğunu saptamıştır. Yüksel, Diken, Aksoy ve Karaaslan (2012) yaptıkları araştırmada erkek

rehber öğretmen adaylarının öz yeterlik düzeylerinin kadın adaylara oranla daha yüksek olduğu sonucuna ulaşmışlardır. Adalier (2011) araştırmasında erkekler öğretmen adaylarının lehine bir farklılığın olduğu sonucuna ulaşmıştır. Yüksel (2010) araştırmasında erkeklerin kadınlara oranla öz yeterlik algılarının daha yüksek düzeyde olduğu bulgusuna ulaşmıştır. Özder, Konedralı ve Sabancıgil (2010) yaptıkları çalışmada öğretmen adaylarının bilgisayar öz yeterlik algılarında erkeklerin lehine anlamlı bir farklılık olduğu sonucuna ulaşılırken, bilgisayara giriş dersi ve akademik başarı puanlarına bakıldığında ise kızların lehine anlamlı bir farklılık saptanmıştır. Gündüz ve Çelikkaleli (2009) yaptıkları çalışmada psikolojik danışma becerileri, çok yönlü rol becerileri ve uygulamada zorlanılan beceriler alt boyutlarında kadın psikolojik danışmanların lehine anlamlı bir farklılığın olduğu sonucuna ulaşmışlardır. Özgün (2007) araştırmasında psikolojik danışmanların kişilik özelliklerinin duygusal kararlılık boyutu erkek psikolojik danışmanlar lehine, sosyal normlar boyutu ise kadın psikolojik danışmanlar lehine anlamlı bir farklılık olduğu sonucuna ulaşmıştır. Bodenhorn ve Skaggs (2005), araştırmasında cinsiyet değişkeninde anlamlı bir farklılığın olduğunu saptamıştır.

Cinsiyet değişkeni incelendiğinde, elde edilen bulgularda da görüldüğü üzere araştırma sonucunda cinsiyetin öz yeterlik algısı üzerinde anlamlı bir farklılık oluşturmadığı sonucu ortaya çıkmıştır. Çalışmada katılan 87 okul psikolojik danışmanının 71'ini kadınlar, 16'sını ise erkekler oluşturmaktadır. Kadın sayısının erkeklere oranla çok fazla olması dikkat çekicidir. Öte yandan alanyazında da görüldüğü üzere birçok farklı çalışmada bu sonucun aksine bulgularında olduğunu görmekteyiz. Yapılan çalışmaların farklı sonuçlar ortaya koymasını etkileyen birçok faktör olmasıyla birlikte elde edilen her sonucunda alana önemli katkı sağladığı düşünülmektedir.

5.3 Yaşa Göre Okul Psikolojik Danışmanlarının Özel Eğitime İlişkin Öz Yeterlik Algı Düzeyleri İle İlgili Bulguların Tartışılması

Yapılan araştırmada elde edilen bulgulara göre okul psikolojik danışmanlarının özel eğitime ilişkin öz yeterlik algı düzeylerinin yaş değişkenine göre bir farklılık göstermediği görülmektedir.

Alanyazın incelendiğinde ise araştırma bulgusu, Kaymakamoğlu (2017), Yayla (2016), Lam ve diğer (2013), Adalier (2011) ve Aksoy (2008) tarafından yapılmış olan araştırma bulguları ile örtüşmektedir. Bu araştırmalarda da yaş değişkeninde anlamlı bir farklılığın olmadığı sonucu saptanmıştır.

Araştırmada ortaya çıkan bulgular yaş değişkeninin öz yeterlik algısına anlamlı bir düzeyde etki etmediğini göstermiştir. Öte yandan Yaş değişkeni ile öz yeterlik algısı üzerinde çok fazla araştırmaya rastlanılmamıştır. Bu alanda daha fazla araştırmanın yapılmasının alana önemli katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

5.4 Eğitim Seviyesine Göre Okul Psikolojik Danışmanlarının Özel Eğitime İlişkin Öz Yeterlik Algı Düzeyleri İle İlgili Bulguların Tartışılması

Yapılan araştırmada elde edilen bulgulara göre okul psikolojik danışmanlarının özel eğitime ilişkin öz yeterlik algı düzeylerinin eğitim seviyesi değişkenine göre yüksek lisans ve doktora yapan psikolojik danışmanlar lehine anlamlı bir farklılık göstermektedir.

Alanyazın incelendiğinde Yayla (2016) araştırmasında eğitim seviyesi değişkeninde anlamlı bir farklılığın olduğu görülmektedir. Çıkan sonuca göre yüksek lisans ve üstü eğitim düzeyinde olan psikolojik danışmanların lisans düzeyinde olan psikolojik danışmanlara oranla öz yeterlik algılarının daha yüksek olduğu saptanmıştır. Asarlı (2012) araştırmasında lisansüstü eğitimi almış psikolojik

danışmanların, kişisel ve sosyal gelişim ile öncülük etme ve değerlendirme alt boyutlarına göre lisans eğitimi almış psikolojik danışmanlara oranla öz yeterlik algılarının daha yüksek düzeyde olduğu sonucuna ulaşmıştır. Öte yandan araştırmada eğitim düzeyi olarak lisansüstü eğitim görmüş psikolojik danışmanların, lisans eğitim almış olanlara oranla öz yeterlik algısı düşük seviyede çıkan araştırmalarda bulunmaktadır. Taytaş (2013) araştırmasında lisans mezunu psikolojik danışmanların, yüksek lisans mezunu psikolojik danışmanlara oranla öz yeterlik algısının yüksek olduğu sonucuna ulaşmıştır. Aynı şekilde Bilgiç (2011) yapmış olduğu araştırmaya göre lisans mezunu psikolojik danışmanlarının psikolojik danışma yapmaya ilişkin öz yeterlikleri lisansüstü eğitimi gören psikolojik danışmanlarından anlamlı düzeyde yüksektir.

Araştırmada çıkan bulgunun aksine öz yeterlik algısının eğitim seviyesi değişkenine göre herhangi bir farklılık göstermediğini ortaya koyan araştırmaların olduğu da görülmektedir. Karahan (2008) araştırmasında özel eğitim okullarında çalışan eğitimcilerin öz yeterlik algılarının eğitim düzeylerine göre farklılık göstermediği sonucuna ulaşmıştır. Özgün (2007)'ün araştırmasına göre ise kendini gerçekleştirme ve duygusal karalılık boyutunda yüksek lisans mezunları lehine anlamlı bir fark bulunduğu; öte yandan, sosyal normlar, sosyal ilişkiler ve anti sosyal eğilimler boyutlarında ve danışman yeterlik beklentisinde eğitim düzeyine göre bir farkın bulunmadığı sonucuna ulaşılmıştır.

Araştırmada eğitim düzeyinin öz yeterlik algısını anlamlı düzeyde etkilediği sonucuna ulaşılması ile birlikte lisans mezunlarına oranla yüksek lisans ve doktora mezunlarının öz yeterlik algılarının daha fazla olduğu ortaya çıkmıştır. Bu durum okul psikolojik danışmanlarının daha fazla eğitim alması gerekliliğini ortaya koymaktadır. Okul psikolojik danışmanlarının lisansüstü eğitim almaları halinde öz

yeterlik algılarının artacağı ve böylece gerek kendi gelişimlerine gerekse uyguladıkları rehberlik ve psikolojik danışma hizmetlerine pozitif katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

5.5 Okul Türüne Göre Okul Psikolojik Danışmanlarının Özel Eğitime İlişkin Öz Yeterlik Algı Düzeyleri İle İlgili Bulguların Tartışılması

Yapılan araştırmada elde edilen bulgulara göre okul psikolojik danışmanlarının özel eğitime ilişkin öz yeterlik algı düzeylerinin okul türü değişkenine göre anlamlı bir farklılık göstermemektedir.

Alanyazın incelendiğinde, Gündüz ve Çelikkaleli (2009) araştırmalarında okul psikolojik danışmanlarının mesleki yetkinlik inançlarının okul türü değişkenine göre anlamlı bir farklılık göstermediği sonucuna ulaşmışlardır.

Öte yandan okul türünün öz yeterlik algısını etkilediği sonucuna ulaşılan araştırmalarda mevcuttur Üstüner, Demirtaş, Cömert ve Özer (2009) yapmış oldukları araştırma sonucunda okul türüne göre öz yeterlik algısının anadolu ve fen liselerinde çalışan öğretmenler lehine anlamlı şekilde farklılaştığı sonucuna ulaşmışlardır.

Okul türü değişkeninin yer aldığı bu araştırmada seçenekler arasında genel ortaokul, genel lise, kolej, meslek lisesi, anadolu-fen lisesi yer almaktaydı. Ortaya çıkan bulgulara göre okul psikolojik danışmanlarının öz yeterlik algıları okul türüne göre anlamlı bir farklılık göstermemiştir. Alanyazında bunun aksine sonuçlarında bulunduğu görülmektedir. Okul türünün öz yeterlik algısına etkisini inceleyen araştırmaların artış göstermesinin alana önemli katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

5.6 Meslekteki Çalışma Yılına Göre Okul Psikolojik Danışmanlarının Özel Eğitime İlişkin Öz Yeterlik Algı Düzeyleri İle İlgili Bulguların Tartışılması

Yapılan araştırmada elde edilen bulgulara göre okul psikolojik danışmanlarının özel eğitime ilişkin öz yeterlik algı düzeylerinin meslekteki çalışma yılı değişkenine göre bir farklılık göstermediği görülmektedir.

Alanyazın incelendiğinde Yayla (2016), Taytaş (2013), Kaner (2010), Üstüner, Demirtaş, Cömert ve Özer (2009), Karahan (2008) araştırmalarında öz yeterlik algısının meslekteki çalışma yılı değişkenine göre anlamlı bir farklılık oluşturmadığı sonucuna ulaşmışlardır.

Öte yandan meslekteki çalışma yılının öz yeterlik algısına etkisinin olduğu sonucuna ulaşılan araştırmalarda mevcuttur. Asarlı (2012)'nin araştırmasında çalışma süresi ile öz yeterlikleri arasında anlamlı bir farklılık saptanmıştır. Araştırmaya göre 17 yıl ve üzeri çalışan psikolojik danışmanların, 17 yıldan az çalışanlara oranla öz yeterlik algılarının yüksek düzeyde olduğu görülmektedir. Sekban ve Köse (2017) ise araştırmalarında yaşça kıdemli olan öğretmenler lehine öz yeterlik algısında anlamlı bir farklılığın olduğu sonucuna ulaşmışlardır. Bilgiç (2011) yapmış olduğu araştırmasında okuldaki görev süreleri 10-20 yıl arasında olan psikolojik danışmanların lehine anlamlı bir farklılığın olduğu sonucuna ulaşmıştır. Gündüz ve Çelikkaleli (2009) araştırmasında hizmet süresine göre 6 yıl ve üzeri görev yapan psikolojik danışmanların lehine anlamlı bir farklılık olduğu sonucuna ulaşmıştır. Aksoy (2008) yapmış olduğu araştırmasında 17 yıl ve üzeri görev yapan psikolojik danışmanların lehine anlamlı bir farklılığın olduğu sonucu saptanmıştır. Bodenhorn ve Skaggs (2005) araştırmalarında mesleki çalışma yılı fazla olan psikolojik danışmanların lehine anlamlı bir farklılığın olduğu sonucu görülmektedir.

Tang, Addison, LaSure-Bryant, Norman, O'Connell ve Stewart-Sicking (2004) yapmış oldukları araştırmada iş deneyiminin artması ile öz yeterlik arasında pozitif yönlü bir ilişkinin olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Meslekteki alışma yılı değişkeninin öz yeterlik algısına etkisi üzerine yapılan araştırmaların diğer değişkenlere oranla daha fazla araştırmada yer aldığı görölmektedir. Yapılan araştırmaların bulguları incelendiğinde meslekteki çalışma yılının öz yeterlik üzerinde anlamlı bir farklılık oluşturduğunu gösteren araştırmaların olmasının yanı sıra tam tersi araştırmalara da sıkça rastlanmaktadır.

5.7 alışan Ülkelere Göre Okul Psikolojik Danışmanlarının Özel Eğitime İlişkin Öz Yeterlik Algı Düzeyleri İle İlgili Bulguların Tartışılması

Yapılan araştırmada elde edilen bulgulara göre okul psikolojik danışmanlarının özel eğitime ilişkin öz yeterlik algı düzeylerinin çalışılan ülkeler değişkenine göre anlamlı bir farklılık göstermektedir. Hem TC'de hem de KKTC'de görev almış olan okul psikolojik danışmanlarının, yalnızca KKTC'de görev almış olanlara oranla öz yeterlik algılarının yüksek düzeyde olduğu görölmektedir.

Alanyazında aynı değişkenin kullanıldığı bir araştırma yer almasa da Taytaş (2013)'ın bezer konuya paralel olarak yapmış olduğu araştırmasında ‘yaşamınızın çoğunu geçirdiğiniz yer’ değişkeni yer almaktadır. Buna göre psikolojik danışma, ölçme ve değerlendirme, eğitsel ve mesleki rehberlik ile oryantasyon ve izleme alt boyutlarına göre anlamlı bir farklılığın olmadığı sonucuna ulaşılmıştır. Öte yandan bu konuda daha çok araştırma yapılması gerektiği düşünölmektedir.

Çalışılan ülkeler değişkeninde okul psikolojik danışmanlarına sadece KKTC'de mi görev yaptığı yoksa TC ve KKTC olarak her iki ülkede de görevde bulunup bulunmadığı sorulmuştur. Bu bağlamda her iki yerde de çalışan okul

psikolojik danışmanlarının öz yeterlik algılarının daha yüksek düzeyde olduğu görülmektedir. Türkiye’de özel eğitim merkezlerinin çok fazla yaygın olması, özel eğitim konusunda yapılan bilimsel çalışmaların artış göstermesi ve okul psikolojik danışmanlarının özel gereksinimli bireylerle uygulamalı olarak staj imkanlarının çok daha fazla olmasının TC’de görev yapan okul psikolojik danışmanlarına deneyim ve tecrübe olarak katkı sağladığı düşünülmektedir.

5.8 Özel Eğitim Dersi Alma Durumlarına Göre Okul Psikolojik Danışmanlarının Özel Eğitime İlişkin Öz Yeterlik Algı Düzeyleri İle İlgili Bulguların Tartışılması

Yapılan araştırmada elde edilen bulgulara göre okul psikolojik danışmanlarının özel eğitime ilişkin öz yeterlik algı düzeylerinin özel eğitim dersi alma değişkenine göre anlamlı bir farklılık göstermektedir. Buna göre özel eğitim dersi alan okul psikolojik danışmanların, özel eğitim dersi almayan oranla öz yeterlik algılarının daha yüksek düzeyde olduğu saptanmıştır.

Alanyazında bulunan araştırmalarda özel eğitim dersi alma durumuyla ilgili olarak herhangi bir değişkenin yer almadığı görülmektedir. Konuyla ilgili olarak daha fazla araştırmanın yapılmasının alana katkı sağlayacağı düşünülmektedir. Öte yandan bulgularda özel eğitim dersi alan okul psikolojik danışmanların lehine anlamlı bir farklılığın ortaya çıkmış olması dikkat çekicidir. Bu sonuçtan yola çıkarak eğitim müfredatında özel eğitime yönelik derslerin arttırılmasının okul psikolojik danışmanlarının özel eğitimde öz yeterlik algısı düzeylerini arttıracığı düşünülmektedir.

5.9 Okuldaki Öğrenci Sayısına Göre Okul Psikolojik Danışmanlarının Özel Eğitime İlişkin Öz Yeterlik Algı Düzeyleri İle İlgili Bulguların Tartışılması

Yapılan araştırmada elde edilen bulgulara göre okul psikolojik danışmanlarının özel eğitime ilişkin öz yeterlik algı düzeyleri okuldaki öğrenci sayısı değişkenine göre incelendiğinde anlamlı bir farklılık bulunamamıştır.

Alanyazında ise Asarlı (2012) ve Taytaş (2013) yapmış olduğu araştırmalarda okuldaki öğrenci sayısının öz yeterlik algısına göre incelendiğinde anlamlı bir farklılığın olmadığı sonucuna ulaşmıştır.

Öte yandan okuldaki öğrenci sayısının öz yeterlik algısına etki etkilediği sonucuna ulaşılan araştırmalarda mevcuttur. Gündüz ve Çelikkaleli (2009) yapmış oldukları araştırmaya göre psikolojik danışmanların hizmet verdiği öğrenci sayılarını ele aldıklarında psikolojik danışma becerileri alt boyutunda elde edilen puanlar arasında anlamlı bir farklılaşmanın olduğu görülmektedir.

Ortaya çıkan bulgularda okuldaki öğrenci sayısının okul psikolojik danışmanının öz yeterlik algısını etkilemediği görülse de alanyazında tersine çıkan araştırmalarda bulunmaktadır. Bu değişken ile ilgili olarak çok fazla araştırmaya rastlanılmamıştır. Bundan dolayı okuldaki öğrenci sayısı değişkeni ile ilgili araştırma sayısının artış göstermesinin alana önemli katkısı olacağı düşünülmektedir.

5.10 Okuldaki Özel Gereksinimli Öğrenci Sayısına Göre Okul Psikolojik Danışmanlarının Özel Eğitime İlişkin Öz Yeterlik Algı Düzeyleri İle İlgili Bulguların Tartışılması

Yapılan araştırmada elde edilen bulgulara göre okul psikolojik danışmanlarının özel eğitime ilişkin öz yeterlik algı düzeyleri okuldaki özel

gereksinimli öğrenci sayısı değişkenine göre incelendiğinde anlamlı bir farklılık bulunamamıştır. Bu sonuca göre okullardaki özel gereksinimli öğrenci sayısının psikolojik danışmanların özel eğitimdeki öz yeterlik algısına etkisinin olmadığı görülmektedir.

Alanyazında Kaner (2010) yapmış olduğu araştırmasında sınıflarda özel gereksinimli öğrencilerin olup olmamasına göre öğretmenlerin mesleki öz yeterlik inançlarının farklılaşmadığı sonucuna ulaşmıştır.

Özel gereksinimli öğrenci sayısı değişkeni ile ilgili alanyazında çok fazla araştırmaya rastlanılmamıştır. Bu konudaki araştırma sayısının artırılmasının önemli olduğu düşünülmektedir. Okullarda öğrenci sayısının fazla oluşundan dolayı rehberlik hizmetlerinin yeterli yardımı ve desteği sağlamakta zorlandığı bilinmekle birlikte özel gereksinimli öğrencilerinde okullarda bulunmasının durumu nasıl tempolu bir sürece sürükleyeceği öngörülmektedir. Çünkü özel gereksinimli öğrencilere yapılan rehberlik hizmetleri normal seyir gösteren öğrencelere oranla çok daha özel ve yoğun bir süreci de beraberinde getirmektedir. Bu sebeple okullarda bulunan özel gereksinimli öğrenci sayısının önemli olduğu düşünülmektedir.

5.11 Okuldaki Psikolojik Danışman Sayısına Göre Okul Psikolojik Danışmanlarının Özel Eğitime İlişkin Öz Yeterlik Algı Düzeyleri İle İlgili Bulguların Tartışılması

Yapılan araştırmada elde edilen bulgulara göre okul psikolojik danışmanlarının özel eğitime ilişkin öz yeterlik algı düzeyleri okuldaki psikolojik danışman sayısı değişkenine göre incelendiğinde anlamlı bir farklılık bulunamamıştır.

Alanyazında psikolojik danışman sayısı ile ilgili bir tek araştırmaya rastlanılmıştır. Yapılmış olan araştırmaya bakıldığında ise Asarlı (2012) psikolojik

danışman sayısı değişkenin, psikolojik danışmanlar üzerindeki öz yeterlik algısına göre incelendiğinde anlamlı bir farklılığın görülmediği sonucuna ulaşmıştır. Araştırmaya göre okuldaki psikolojik danışman sayısının öz yeterlik algısına herhangi bir etkisi bulunmamaktadır.

Öte yandan okul psikolojik danışman sayısının okullarda az sayıda olması ve öğrenci sayısına göre bu dengenin kurulmasında sıkıntıların olduğu bilinmektedir. Bu sebeple okullardaki okul psikolojik sayısının yeterli sayıda olup olmamasının oldukça önemli olduğu düşünülmektedir. Okul psikolojik danışman sayısı ile ilgili olarak çok az sayıda araştırmanın yapıldığı görülmektedir. Bu alanda daha fazla araştırma yapılmasının gerekli olduğu düşünülmektedir.

5.12 Özel Eğitim İle İlgili Kurslara Katılma Göre Okul Psikolojik Danışmanlarının Özel Eğitime İlişkin Öz Yeterlik Algı Düzeyleri İle İlgili Bulguların Tartışılması

Yapılan araştırmada elde edilen bulgulara göre okul psikolojik danışmanlarının özel eğitime ilişkin öz yeterlik algı düzeyleri özel eğitim ile ilgili kurslara katılım değişkenine göre incelendiğinde anlamlı düzeyde bir farklılığın olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Alanyazında Taytaş (2013) yapmış olduğu araştırmasında alanla ilgili hizmet içi eğitim alma durumlarının öz yeterlik algılarına göre anlamlı düzeyde bir farklılığın olduğu görülmektedir. Tang, Addison, LaSure-Bryant, Norman, O'Connell ve Stewart-Sicking (2004) yapmış oldukları araştırmalarında ise alınan kurs sayısı ile öz yeterlik algısı arasında pozitif yönlü bir ilişkinin olduğunu saptamışlardır.

Çıkan bulgulara göre özel eğitim ile ilgili kurslara katılan okul psikolojik danışmanların öz yeterlik algıları yüksek düzeydedir. Bundan dolayı meslek içi

eğitimlerin, seminerlerin arttırılması ve katılımın teşvik edilmesinin okul psikolojik danışmanlarının 6z yeterlik algılarının y6ksek d6zeyde olmasına ve kendi gelişimlerini arttırmalarına 6nemli katkı sağlayacağı d6ř6n6lmektedir.

Araştırmada yer alan değişkenlerin 6z yeterlik algı d6zeylerine olan etkisi ayrı ayrı ele alınarak tartışılmış ve buna bağlı olarak 6eşitli yorumlarda bulunulmuştur. Bandura (1994)'ya g6re 6z yeterlik kavramına bakıldığında ise, kişinin karşılaşabileceği problemlerle başa 6ıkabilmesi noktasında kendisine dair olan inancıdır. İnsanlar 6z yeterlik inançları sayesinde ne d6ř6n6p hissedebileceğini ve motivasyonlarını arttırabileceğini belirleyebilirler. Sosyal Bilişsel Kuram 6er6evesinde ele almak gerekirse inançlar bir6ok farklı s6re6ten ge6erek 6eşitli etkileri oluşturmaktadır. Bandura (1994) bu inançları duygusal s6re6, bilişsel s6re6, motivasyon, algılanan 6z yeterlik ve 6z d6zenleme olmak 6zere 5 ayrı başlıkta ele almaktadır. Bu s6re6lerin yapılan araştırma konusu ile ilgili bağlantılı olarak değerlendirmelerinin yapılmasının 6nemli olacağı d6ř6n6lmektedir.

Duygusal s6re6, duygusal durumlar olarak ortaya 6ıkmaktadır. Konuyla ilgili olarak 6zellikle 6zel gereksinimli bireylerin ailelerinde 6ocuğu kabullenme noktasında bu s6rece rastlanılmaktadır. Bu noktada 6z yeterlik algısı y6ksek bir psikolojik danışman s6reci iyi y6netip aile ile iletişim ve iş birliği halinde olmalı ve yaşanılan duygusal s6recin 6stesinden gelebilmek i6in rol ve sorumlulukları gereği 6zveri ile s6reci başarıyla tamamlaması gerektiği d6ř6n6lmektedir.

Bilişsel s6re6ler ise bilginin kullanılması ve organize edilmesini i6eren s6re6lerdir. Bilginin doğru kullanması ve iyi bir şekilde organize edilmesi i6in iş birliğinin gerekliliği ortaya 6ıkmaktadır. 6zellikle okullarda 6z yeterlik algısı bireyde 6ok y6ksek d6zeyde olmasının yanında başarı bir bilişsel s6recin oluşması i6in diğer paydaşlarında s6rece dahil olması başarılı olmayı beraberinde getirmektedir.

Motivasyon bu süreçte en önemli faktörlerden birisidir. Çünkü ortaya koyulan çabanın devamlılığının sağlanması ve harekete geçilmesini sağlamaktadır. Yaşanılan sürece dinamizm katarak sorunların üstesinden gelmek için sarf edilen çabaya pozitif katkı koymaktadır.

Algılanan öz yeterlik ise insanların etkilerini üretmek için kendi algılarına dair olan düşüncelerini içermektedir. Bireyin kendisini daha iyi şekilde anlaması ve tanınması için profesyonel şekilde yapılan rehberlik hizmetlerinin temelinde de insanın kendi farkındalığının gerçek anlamda farkına varması hedeflenmektedir. Bu bağlamda algılanan öz yeterlik birey için oldukça önem arz etmektedir.

Öz düzenleme, bireyin bilinçli ve sağlıklı bir şekilde düşünerek, kendisine ve çevresine yönelik nasıl davranabileceğinin farkında olması gerektiğini içeren beceriler bütünüdür. Bundan dolayı öz düzenleme hayat boyu devam edecek olan önemli bir süreçtir.

Bölüm 6

SONUÇ VE ÖNERİLER

Bu bölümde okul psikolojik danışmanlarının özel eğitime ilişkin öz yeterlik algılarına ait bulguların sonuçlarına, uygulama ve yapılabilecek araştırma önerilerine yer verilmiştir.

6.1 SONUÇ

Yapılan bu araştırmanın temel amacı okul psikolojik danışmanlarının özel eğitime ilişkin öz yeterlik algılarını çeşitli değişkenler açısından incelemektir. Bu bağlamda okullarda özel gereksinimli öğrencilerin ihtiyaç duyduğu psikolojik danışmanlık ve rehberlik hizmetlerini gidermekle ilgili olarak okul psikolojik danışmanlarına önemli görevler düşmektedir. Eğitimin her kademesinde normal şekilde gelişim gösteren öğrenciler için rehberlik ve psikolojik danışma hizmetleri ne kadar önemliyse, aynı şekilde özel gereksinimli öğrenciler içinde o kadar önemlidir. Bunun yanında psikolojik danışmanlık ve rehberlik hizmetlerini sağlama sürecine önemli etkilerinden birisi de okul psikolojik danışmanların özel gereksinimli öğrencilere psikolojik danışmanlık ve rehberlik hizmeti sağlama konusundaki öz yeterlik algılarıdır. Bandura (1999)'ya göre öz yeterlik algısının bireyi güdüleyen ve motivasyonu arttıran bir rolü vardır. Bu sayede istenilen hedefe ulaşılması daha kolaydır ve insanlar karşılaştıkları zorluklara karşı daha dirençli olmaktadır. Toplumun her kurum, kuruluş ve yerinde olduğu gibi okul ortamlarında da her öğrencinin eşit, adaletli ve ihtiyaç duyduğu şekilde eğitim hizmetlerinden aynı derecede yararlanması gerektiği oldukça önemlidir. Bu nedenle her öğrenciye eşit,

adil ve ihtiyaç duyduğu oranda eğitim ortamlarında hizmet sağlanması konusunda ilişkili farklı branşlarda olsa bile, öz yeterlik algısı ile ilgili son yıllardaki araştırma sayısında artış görölmektedir. Bu araştırmada özel gereksinimli öğrencilere sunulan psikolojik danışmanlık ve rehberlik hizmetlerinde okul psikolojik danışmanlarının öz yeterlik algılarını belirlemek adına, KKTC genelindeki orta eğitim devlet kurumlarında görev alan 87 okul psikolojik danışmanı araştırmanın katılımcısı olarak belirlenmiştir. Veri toplama araçları olarak ise katılımcılara Kişisel Bilgi Formu ve RÖ-ÖEÖYÖ kullanılmıştır. Elde edilen verilerin normal dağılım gösterip göstermediğine ilişkin normallik testi uygulanmış ve elde edilen sonuçlardan verilerin normal dağılım göstermediği tespit edilmiştir. Bu nedenle verilerin analizinde parametrik olmayan testler uygulanmıştır. Analizler sonrası elde edilen bulgulara bakılarak araştırmanın sonuç kısmı oluşturulmuştur.

Okul psikolojik danışmanlarının özel eğitime ilişkin öz yeterlik algısının orta düzeyin biraz üstünde olduğu saptanmıştır.

Okul psikolojik danışmanlarının özel eğitime ilişkin öz yeterlik algı düzeyleri yaş değişkenine göre incelendiğinde anlamlı bir farklılığın olmadığı sonucuna ulaşılmıştır.

Okul psikolojik danışmanlarının özel eğitime ilişkin öz yeterlik algı düzeyleri cinsiyet değişkenine göre incelendiğinde öz yeterlik algı düzeylerine yönelik etkisinin söz konusu olmadığı sonucu ortaya çıkmıştır.

Okul psikolojik danışmanlarının özel eğitime ilişkin öz yeterlik algı düzeyleri eğitim seviyesi değişkenine göre bakıldığında anlamlı bir farklılığın olduğu görölmektedir. Gruplar arasında olan farklılık ele alındığında ise, ‘Yüksek Lisans’ ve ‘Doktora’ derecesine sahip psikolojik danışmanların lisans mezunlarına oranla öz yeterlik algı düzeylerinin daha yüksek olduğu anlaşılmaktadır.

Okul psikolojik danışmanlarının özel eğitime ilişkin öz yeterlik algı düzeyleri okul türü değişkenine göre incelendiğinde, ortaya çıkan sonuçlarda anlamlı bir farklılığın olmadığı belirlenmiştir.

Okul psikolojik danışmanlarının özel eğitime ilişkin öz yeterlik algı düzeyleri meslekteki çalışma yılı değişkenine göre incelendiğinde anlamlı bir farklılığın olmadığı sonucuna ulaşılmaktadır.

Okul psikolojik danışmanlarının özel eğitime ilişkin öz yeterlik algı düzeyleri çalışmış olduğu ülkeler değişkenine göre anlamlı bir farklılık göstermektedir. Ortaya çıkan sonuçlara göre KKTC ile TC’de çalışan psikolojik danışmanların KKTC’de çalışanlara göre öz yeterlik algılarının yüksek olduğu belirlenmiştir.

Okul psikolojik danışmanlarının özel eğitime ilişkin öz yeterlik algı düzeyleri özel eğitim dersi alma durumlarına göre anlamlı bir farklılığın olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Buna göre özel eğitim dersi alan psikolojik danışmanların, özel eğitim dersi almayan psikolojik danışmanlara göre öz yeterlik algı düzeylerinin daha yüksek olduğu görülmektedir.

Okul psikolojik danışmanlarının özel eğitime ilişkin öz yeterlik algı düzeyleri okuldaki öğrenci sayısı değişkenine göre incelendiğinde anlamlı bir farklılığın olmadığı sonucuna ulaşılmıştır.

Okul psikolojik danışmanlarının özel eğitime ilişkin öz yeterlik algı düzeyleri özel gereksinimli öğrenci sayısı değişkenine göre bakıldığında anlamlı bir farklılığın olmadığı bulunmuştur.

Okul psikolojik danışmanlarının özel eğitime ilişkin öz yeterlik algı düzeyleri psikolojik danışman sayısı değişkenine göre incelendiğinde anlamlı bir farklılığın olmadığı sonucuna ulaşılmıştır.

Okul psikolojik danışmanlarının özel eğitime ilişkin öz yeterlik algı düzeyleri özel eğitimle ilgili kurslara katılımlar durumları değişkenine göre incelendiğinde anlamlı bir farklılığın olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Buna göre özel eğitim ile ilgili kurslara katılım gösterenlerin göstermeyenlere göre öz yeterlik algıları daha yüksek düzeydedir.

6.2 Öneriler

Okul psikolojik danışmanlarının özel eğitime ilişkin öz yeterlik algı düzeyleri incelendiğinde elde edilen bulgulara göre uygulama ve araştırmaya yönelik öneriler sunmak mümkündür.

6.2.1 Uygulamaya Yönelik Öneriler

- Araştırmada yüksek lisans ve doktora yapan okul psikolojik danışmanlarının, lisans mezunu olanlara oranla öz yeterlik algısının yüksek düzeyde olduğu saptanmıştır. Bu sonuçtan yola çıkarak KKTC Milli Eğitim Bakanlığı'nın lisans mezunu olmuş ve devlete atanmış olan psikolojik danışmanların yükseköğrenim yapmalarına teşvik etmesinin ve bu konuda kolaylık sağlanmasının gerektiği düşünülmektedir.
- Araştırmada öz yeterlik algısı özel eğitim dersi alan okul psikolojik danışmanların lehine olacak şekilde bir sonuca ulaşılmıştır. Bu sonuçtan yola çıkarak okul psikolojik danışmanlarının eğitim müfredatlarında özel eğitime yönelik daha fazla ders almaları önerilmektedir.
- Özel eğitim ile ilgili kurslara katılım gösteren okul psikolojik danışmanlarının öz yeterlik algı düzeylerinin yüksek olduğu görülmektedir. Bu bağlamda konuyla ilgili gerek ilgili bakanlığın gerekse profesyonel kişilerin ya da üniversiteler, sürekli eğitim merkezleri ve psikolojik danışmanlık ve rehberlik

araştırma merkezlerince organize edilen kurslara katılımın teşvik edilmesi önerilmektedir.

6.2.2 Yapılacak Araştırmaya Yönelik Öneriler

- Araştırmada yer alan okul türü, çalışılan ülkeler, özel eğitim dersi alma durumları, okullardaki özel gereksinimli öğrenci sayısı gibi değişkenlerle ilgili olarak çok fazla araştırmaya rastlanılmamıştır. Bu değişkenler kullanılarak devlet okullarının yanı sıra özel okullarda çalışan okul psikolojik danışmanlarının da içerisinde yer aldığı daha fazla araştırmanın yapılmasının alana katkısının olacağı düşünülmektedir.
- Bu araştırma nicel araştırma yöntemi kullanılarak gerçekleştirilmiştir. Odak grup çalışma deseni ile nitel bir çalışma yapılarak psikolojik danışmanların görüşlerini daha detaylı ortaya çıkartan bir araştırmanın yapılması önerilmektedir.
- Bu araştırmada okul öncesi, ilköğretim ve ortaöğretimde eğitim veren özel okullarda görevli olan okul psikolojik danışmanları yer almamaktadır. Sadece KKTC orta eğitim devlet okullarında görevli olan okul psikolojik danışmanları yer almaktadır. Bu nedenle hem devlette hem de özelde çalışmakta olan okul psikolojik danışmanlarını kapsayan ve ikisinin de karşılaştırılmasını içeren bir araştırmanın yapılması önerilmektedir.
- Bu araştırma sadece okul psikolojik danışmanları ile gerçekleştirilmiştir. Okulda görevli öğretmenler ve yöneticilerle iş birliğini içeren ve bu durumun öz yeterlik algısına etkisine bakılan bir araştırmanın alana önemli katkılar sağlayacağı düşünülmekte ve yapılması önerilmektedir.

KAYNAKLAR

- Acar, N. (2009). *Grupla Psikolojik Danışma İlke ve Teknikleri*. Ankara: Nobel Yayıncılık.
- Acar, T. (2007). *Öz Yeterlilik (Self-Efficacy) kavramı üzerine*. Docplayer: <http://docplayer.biz.tr/2094979-Oz-yeterlilik-self-eficacy-kavrami-uzerine-tulinacar.html> adresinden alındı
- Adalier, A. (2011). Öğretmen adaylarının bilgisayarla ilişkin öz-yeterlilik algıları ile sosyodemografik özellikleri arasındaki ilişkileri. *e-Journal of New World Sciences Academy*, 6(3).
- Aksoy, V. (2008). Rehber öğretmenlerin özel eğitimde psikolojik danışma ve rehberliğe ilişkin öz yeterlilik algıları. *Eskişehir Anadolu Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi*.
- Aksoy, V., & Diken, İ. (2009). Rehber Öğretmen Özel Eğitim Öz Yeterlilik Ölçeği: Geçerlilik ve Güvenirlilik Çalışması. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 59-68.
- Altıntaş, E. (2013). Çağdaş Eğitim Sisteminde Öğrenci Kişilik Hizmetleri ve Rehberlik. G. Can içinde, *Psikolojik Danışma ve Rehberlik* (s. 2-28). Ankara: Pegem Akademi.

- Asarlı, Z. (2012). Okullarda çalışan psikolojik danışmanların okul psikolojik danışma öz yeterlik algılarının incelenmesi. *Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık Anabilim Dalı Yüksek Lisans Tezi.*
- Ataman, A. (2005). *Özürü Çocuklar ve Özel Eğitime Giriş.* Ankara: Gündüz Yayıncılık.
- Aydın, D. (2016). Sosyal Öğrenme Kuramı. E. Aydın içinde, *Eğitim Psikolojisi.* Ankara: Maya Akademi.
- Bakırcıoğlu, R. (2003). *Rehberlik ve Psikolojik Danışma.* Ankara: Anı Yayıncılık.
- Bandura, A. (1994). *Self-Efficacy.* Seeblue: <https://www.uky.edu/~eushe2/Bandura/BanEncy.html> adresinden alındı
- Bandura, A. (1997). *Self-Efficacy (The Exercise of Control).* New York: W. H. Freeman and Company. BF637.S38B36.
- Bandura, A. (1999). *Self-Efficacy Efficacy in Changing Societies.* Cambridge: Cambridge University Press.
- Batu, E. S., & Kırcaali İftar, G. (2005). *Kaynaştırma.* Ankara: Kök Yayıncılık.
- Baykoç, N. (2015). *Özel gereksinimli çocuklar ve özel eğitim.* Ankara: Eğiten Kitap Yayıncılık.

- Bilgiç, H. (2011). Rehber Öğretmenlerin (Psikolojik Danışmanların) Öz Yeterlilikleri. *Selçuk Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Eğitim Bilimleri Anabilimdalı Yüksek Lisans Tezi*.
- Bodenhorn, N., & Skaggs, G. (2005). Development of the School Counselor Self-Efficacy Scale. *Measurement and Evaluation in Counseling and Development*, 14-28.
- Büyüköztürk, Ş. (2007). *Sosyal Bilimler İçin Veri Analizi El Kitabı*. Ankara: Pegem Yayıncılık.
- Büyüköztürk, Ş., Çakmak, E., Akgün, E., Karadeniz, Ş., & Demirel, F. (2008). *Bilimsel Araştırma Yöntemleri*. Ankara: Pegem Akademi .
- Cashwell, T., & Dooley, K. (2001). The Impact of Supervision on Counselor Self-Efficacy. *The Haworth Press*, 39-47.
- Cavkaytar, A., & Diken, İ. (2005). *Özel Eğitime Giriş*. Ankara: Kök Yayıncılık.
- Çam, S. (2013). Okularda Rehberlik Hizmet Alanları. G. Can içinde, *Psikolojik Danışma ve Rehberlik* (s. 54-74). Ankara: Pegem Akademi.
- Deniz, S. (2016). Rehber Öğretmen Adaylarının Özel Eğitime Yönelik Özyeterlik Algılarının İncelenmesi. *Sosyal ve Beşeri Bilimler Araştırmaları Dergisi*, 17(38).

- Diken, İ. (2014). *Özel Eğitime Gereksinimi olan Öğrenciler ve Özel Eğitim*. Ankara: Pegem Akademi.
- Dilekmen, M. (2013). Rehberliğin Başlıca Türleri. G. Can içinde, *Psikolojik Danışma ve Rehberlik* (s. 32-51). Ankara: Pegem Yayıncılık.
- Ekşi, H., Ismuk, E., & Parlak, S. (2015). Okul psikolojik danışmanlarında iş doyumunun yordayıcısı olarak psikolojik danışma öz yeterliği ve dinleme becerileri. *Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 84-103.
- Girgin, G. (2012). Çağdaş Eğitim Sisteminde Öğretmen Kişilik Hizmetleri ve Rehberlik. A. Kaya içinde, *Psikolojik Danışma ve Rehberlik* (s. 1-33). Ankara: Anı Yayıncılık.
- Gündüz, B., & Çelikkaleli, Ö. (2009). Okul Psikolojik Danışmanlarında Mesleki Yetkinlik İnancı. *Mersin Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 5(1), 119-133.
- Iarussi, M., Tyler, J., Littlebear, S., & Hinkle, M. (2013). Integrating Motivational Interviewing into a Basic Counseling Skills Course to Enhance Counseling Self-Efficacy. *The Professional Counselor*, 161–174.
- İkiz, E. (2010). Psikolojik Danışmanların Tükenmişlik Düzeylerinin İncelenmesi. *Ahi Evran Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 25-43.

- Kaner, S. (2010). Özel Gereksinimli Olan ve Olmayan Öğrencilerin Öğretmenlerinin Öz-Yetkinlik İnançları. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 43(1), 193-217.
- Karahan, Ş. (2008). Özel eğitim okullarında çalışan eğitimcilerin öz-yeterlik algılarının ve tükenmişlik düzeylerinin incelenmesi. *Marmara Üniversitesi Özel Eğitim Anabilim Dalı Zihinsel Engelliler Öğretmenliği Bilim Dalı Yüksek Lisans Tezi*.
- Karasar, N. (1994). *Bilimsel Araştırma Yöntemi*. Ankara: Araştırma Eğitim Danışmanlık Ltd.
- Kaygusuz, C. (2012). Özel Eğitim ve Rehberlik. A. Kaya içinde, *Psikolojik Danışma ve Rehberlik* (s. 303-334). Ankara: Anı Yayıncılık.
- Kaymakamoğlu, S. E. (2017). Özel Eğitim Öğretmenliği Bölümü Öğretmen Adaylarının Öz-Yeterlilik İnançları: Öğretmen Eğitim Programları için Öneriler. *Uluslararası Beşeri Bilimler ve Eğitim Dergisi*, 209-221.
- Kepçeoğlu, M. (1992). *Psikolojik Danışma ve Rehberlik*. Ankara: Gül Yayıncılık.
- Koçer, D. (2005). *İlköğretim ve Ortaöğretim Kurumları İçin Okulda Uygulamalı Rehberlik*. Ankara: Piramit Yayıncılık.
- Korkmaz, İ. (2002). *Gelişim ve Öğrenme Psikolojisi*. Ankara: Pagem Yayıncılık.

Kuzgun, Y. (1995). *Rehberlik ve Psikolojik Danışma*. Ankara: ÖSYM Yayınları.

Kuzgun, Y. (2000). *Rehberlik ve Psikolojik Danışma*. Ankara: ÖSYM Yayınları.

Lam, S., Tracz, S., & Lucey, C. (2013). Age, Gender, and Ethnicity of Counsellor Trainees and Corresponding Counselling Self-Efficacy: Research Findings and Implications for Counsellor Educators. *International Journal for the Advancement of Counselling*, 172-187.

MEB. (2001, 4 17). *MEB Tüzük*. 5 28, 2018 tarihinde Milli Eğitim Bakanlığı Rehberlik ve Psikolojik Danışma Hizmetleri Yönetmeliği: <http://mevzuat.meb.gov.tr/html/68.html> adresinden alındı

MEB. (2006, 1 7). *MEB Yönetmelik*. 28 5, 2018 tarihinde Özel Eğitim Hizmetleri Yönetmeliği: <http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2006/05/20060531-2.htm> adresinden alındı

MEB. (2009). *Rehberlik Ve Psikolojik Danışma Hizmetleri Yönetmeliği*. mevzuat.meb.gov.tr/html/68.html adresinden alındı

MEB. (2013). *Özel Eğitim Mesleki Eğitim Merkezi (Okulu) Eğitim Programı*. Ankara: T.C. Milli Eğitim Bakanlığı Özel Eğitim ve Rehberlik Hizmetleri Genel Müdürlüğü.

- Milsom, A., & Hartley, M. (2005). Assisting Students with Learning Disabilities Transitioning to College: What School Counselors Should Know. *American School Counselor Association*, 436-441.
- Nazlı, S. (2004). Sınıf Rehberliği Etkinlikleri. *Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 135-152.
- Nuri, C. (2014). Özel Eğitimde Çalışan Öğretmenlerin, Tükenmişlik, Öz Yeterlik ve Duygu Durumlarının Çeşitli Değişkenler Açısından İncelenmesi . *Yakınadoğu Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Özel Eğitim Anabilim Dalı Yüksek Lisans Tezi*.
- Özbaş, S. (2014). Sınıf Öğretmenleri Adaylarının Biyoloji Öz-Yeterlik Algıları. *Asya Öğretim Dergisi*, 56-63.
- Özder, H., Koneduralı, G., & Sabancıgil, P. (2010). Öğretmen Adaylarının Bilgisayar Öz-Yeterlik Algılarının İncelenmesi. *İnönü Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 41-59.
- Özgün, M. S. (2007). Psikolojik danışmanların mesleki yetkinlikleri ve kişilik özellikleri arasındaki ilişki. *Çukurova Üniversitesi Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı Yüksek Lisans Tezi*.
- Özgür, İ. (2013). *Engelli Çocuklar ve Eğitimi: Özel Eğitim*. Adana: Karahan Kitabevi.

Özoğlu, S. (2007). *Eğitimde Rehberlik vePsikolojik Danışma*. Ankara: Ankara Üniversitesi Eđitm Fakóltesi Yayınları.

Özteke, H. (2011). İlköğretim okullarında çalışan psikolojik danışmanların sosyal karşılaştırma ve öz bilinç düzeyleri ile psikolojik danışma öz yeterlik inancı arasındaki ilişki. *Selçuk Üniversitesi Yüksek Lisans Tezi*.

Pajares, F. (2002). *Overview of Social Cognitive Theory and of self-efficacy*. Seeblue: <https://www.uky.edu/~eushe2/Pajares/eff.html> adresinden alındı

Pajares, F., & Dale, S. (2001). *Self-Beliefs and School Success: Self- Efficacy, Self- Concept, and School Achivement*. seeblue: <https://www.uky.edu/~eushe2/Pajares/PajaresSchunk2001.html> adresinden alındı

Akboy, R., & İkiz, E. (2007). *Psikolojik danışma ve rehberlikte ağdaş bir anlayış-yaşam boyunca yaşamla i içe*. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.

Say, M. (2005). Fen Bilgisi Öğretmenlerinin Öz-Yeterlilik İnanışları. *Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul*.

Sekban, M., & Köse, İ. A. (2017). Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'nde görev yapan genel ve meslek lisesi öğretmenlerinin ölçme ve değerlendirme uygulamalarına yönelik yeterlik algılarının incelenmesi. *Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Fakóltesi Dergisi*, 884-901.

- Senemoğlu, N. (2005). *Gelişim Öğrenme ve Öğretim*. Ankara: Gazi Kitapevi.
- Sucuoğlu, B. (2013). Zihin Engelli Bireylerin Özellikleri. B. Sucuoğlu içinde, *Zihin Engelliler ve Eğitimleri* (s. 141-160). Ankara: Kök Yayıncılık.
- Tang, M., Addison, K., Lasure-Bryant, D., Norman, R., O'Connell, W., & Stewart-Sicking, J. (2004). Factors That Influence Self-Efficacy of Counseling Students: An Exploratory Study. *Counselor Education & Supervision*, 44.
- Tatlılıoğlu, K. (1999). Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık Servisinden Beklentiler Üzerine Bir Araştırma. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Eğitim Bilimleri Anabilimdalı Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi*.
- Taytaş, M. (2013). Psikolojik danışmanların yeterliklerinin incelenmesi. *Yüzüncü Yıl Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü*.
- Üre, Ö. (2013). Özel Eğitim ve Rehberlik. G. Can içinde, *Psikolojik Danışma ve Rehberlik* (s. 220-253). Ankara: Pegem Yayıncılık.
- Üstüner, M., Demirtaş, H., Cömert, M., & Özer, N. (2009). Ortaöğretim öğretmenlerinin öz-yeterlik algıları. *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 1-16.
- Yayla, E. (2016). Psikolojik Danışmanların Etkili Psikolojik Danışman Niteliklerinin Psikolojik Danışma Öz-Yeterlik Algılarına Göre İncelenmesi: İzmir İli

Örneği". *Dokuz Eylül Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık Programı Yüksek Lisans Tezi.*

Yeşilyaprak, B. (2006). *Eğitimde Rehberlik Hizmetleri.* Ankara: Nobel Yayınları.

Yılmaz, M., Köseoğlu, P., Gerçek, C., & Soran, H. (2004). Öğretmen öz-yeterlik inancı. *Bilim ve Aklın aydınlığında eğitim dergisi*, 50-54.

Yüksel, K. (2010). Rehber öğretmen adaylarının özel eğitimde psikolojik danışma ve rehberliğe ilişkin öz yeterlik algıları. *Anadolu Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi.*

Yüksel, K., Diken, İ., Aksoy, V., & Karaaslan, Ö. (2012). Adaylarının Özel Eğitimde Psikolojik Danışma ve Rehberliğe İlişkin Öz-Yeterlik Algıları. *Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 137-148.

EKLER

Ek A: Kişisel Bilgi Formu

- 1: Yaşınız :
- 2: Cinsiyet : () Kadın () Erkek
- 3: Lisansüstü eğitim aldınız mı? : () Evet () Hayır
- 4: Çalıştığınız okul türü :
- () Genel Ortaokul () Genel Lise () Meslek Lisesi () Anadolu Lisesi
- () Kolej () Güzel Sanatlar Lisesi () Ticaret Lisesi () Fen Lisesi
- 5: Meslekte çalışma yılınız :
- () 1-5 yıl () 6-10 yıl () 11-15 yıl () 16-20 yıl () 21 yıl ve üstü
- 6: Çalıştığını ülkeler :
-
- 7: Lisans/Lisansüstü öğreniminizde özel eğitimle ilgili ders aldınız mı? :
- () Evet () Hayır
- 8: Özel eğitimle ilgili kurslara katıldınız mı?
- () Evet () Hayır
- 9: Eğitiminiz ne düzeydedir?
- () Lisans () Yüksek Lisans () Doktora
- 10: Okuldaki mevcut öğrenci sayısı nedir?
- () 50-150 () 150-250 () 250-350 () 350-450 () 450 ve üzeri
- 11: Okuldaki mevcut okul psikolojik danışmanı sayısı nedir?
- () 1 () 2 () 3 () 4 () 5 () 6

Ek B: Rehber Öğretmen Özel Eğitim Öz Yeterlik Ölçeği

YÖNERGE: Aşağıdaki formu size en uygun seçeneği katılma düzeyinize uygun gelen rakamı daire içine alarak işaretleyiniz.

MADDELER	Tamamen Katılmıyorum (1)	Katılmıyorum (2)	Kararsız (3)	Katılıyorum (4)	Tamamen Katılıyorum (5)
1. Özel eğitime gereksinimi olan öğrencilerin kişisel gelişimlerine yardımcı olacak bireysel rehberlik hizmetleriyle ilgili yeterli bilgi ve beceriye sahibim.	1	2	3	4	5
2. Özel eğitime gereksinimi olan öğrencilerin, doğrudan doğruya özürleri ile ilgili olamayabilecek çeşitli problemlerini fark edebildiğimi (edebileceğimi) düşünüyorum.	1	2	3	4	5
3. Özel eğitime gereksinimi olan ergenlik dönemindeki öğrencilere, sosyal duygusal ve bilişsel zorlukların üstesinden gelmelerinde bireysel rehberlik hizmeti verecek donanıma sahibim.	1	2	3	4	5
4. Özel eğitime gereksinimi olan öğrencilerin, üstesinden gelemediğim sorunlarında, öğrenciyi yönlendirebileceğim uzmanları, meslek elemanlarını veya kurumları biliyorum.	1	2	3	4	5
5. Özel eğitime gereksinimi olan öğrencilere, sosyal ve duygusal gelişimlerinde yeterli düzeyde destek sağlayabilirim.	1	2	3	4	5
6. Özel eğitime gereksinimi olan öğrencilerin, sergiledikleri davranış problemleriyle baş etmek için neler yapmam gerektiğini bilirim.	1	2	3	4	5
7. Özel eğitime gereksinimi olan öğrencilere grup içi etkileşim ve işbirliğinde, asgari düzeyde gerekli sosyal, duygusal ve bilişsel becerileri kazandırabilirim.	1	2	3	4	5
8. Özel eğitime gereksinimi olan öğrencilerin ailelerine, çocuklarının sosyal, duygusal ve bilişsel gelişimlerini desteklemeleri konusunda rehberlik edebilirim.	1	2	3	4	5
9. Özel eğitime gereksinimi olan öğrencilerin, karşı cinsle istedik biçimde ilişki kurmalarında ve bu alandaki duygusal problemlerinde kolaylaştırıcı olabilirim.	1	2	3	4	5
10. Özel eğitime gereksinimi olan öğrencilere, istedik davranışlar kazandırma konusunda bilgi sahibiyim.	1	2	3	4	5
11. Özel eğitime gereksinimi olan öğrencilerin, bireysel özellikleri ile güçlü ve	1	2	3	4	5

zayıf yönlerine ilişkin farkındalık düzeylerini arttıracak yöntemler konusunda yeterli donanıma sahibim.					
12. Özel eğitim gereksinimi olan öğrencilere ve velilerine, öğrencinin özelliklerine göre, meslekler ve bunları edinme yollarına ilişkin güncel bilgiler verebilirim.	1	2	3	4	5
13. Özel eğitime gereksinimi olan öğrencilerin, bireysel özelliklerine uygun mesleği seçmeleri için nasıl rehberlik edeceğim konusunda bilgi sahibiyim.	1	2	3	4	5
14. Özel eğitime gereksinimi olan öğrencileri, özür derecelerine uygun olarak pek çok mesleğe yönlendirebilirim.	1	2	3	4	5
15. Özel eğitime gereksinimi olan öğrencilerin özelliklerine uygun bireyi tanıma tekniklerinin neler olduğunu bilirim.	1	2	3	4	5
16. Özel eğitime gereksinimi olan öğrencilerin, özelliklerine uygun bireyi tanıma tekniklerini uygulama becerilerine sahibim.	1	2	3	4	5
17. Özel eğitim gereksinimi olan öğrencilerin belirlenmesinde okul rehber öğretmeni olarak görev ve sorumluluklarımın neler olduğunu bilirim.	1	2	3	4	5
18. Okul rehberlik servisinde yapacağım çalışmalarla, kaynaştırma uygulamasının başarısını arttırabilirim.	1	2	3	4	5
19. Özel Eğitime gereksinimi olan öğrencilerin eğitim gereksinimlerinin karşılanmasında hangi kişi veya kurumlarla işbirliği yapmam gerektiğini bilirim.	1	2	3	4	5
20. Özel eğitim ve kaynaştırma uygulamaları konusunda okul personeli, öğretmenler ve okul idaresine eğitim verebilirim.	1	2	3	4	5
21. Bireyselleştirilmiş Eğitim Programlarının (BEP) hazırlanmasında yapmam gerekenler konusunda yeterli donanıma sahibim.	1	2	3	4	5
22. Özel gereksinimli öğrencilere ve ailelerine rehberlik ederken uymam gereken yasal ve etik kuralların neler olduğunu bilirim.	1	2	3	4	5
23. Özel eğitim gereksinimi olan öğrencilerin, gereksinim duyacağı destek hizmetlerin neler olduğuna, yapacağım değerlendirmeye karar verebilirim.	1	2	3	4	5
24. Özel eğitime gereksinimi olan öğrencilerin ailelerine yönelik, "Bireyselleştirilmiş Aile Hizmet Planı (BAHP)" ne şekilde hazırlanacağı konusunda yeterli bilgiye sahibim.	1	2	3	4	5
25. Özel eğitim gereksinimi olan öğrencilerin bireysel gelişimini değerlendirmeye yönelik formlar hazırlama konusunda gereken eğitim ve donanıma sahibim.	1	2	3	4	5
26. Özel eğitim konusunda gereksinim duyduğum bilgilere nereden ulaşabileceğimi bilirim.	1	2	3	4	5
27. Özel eğitimle ilgili yasal mevzuat hakkında yeterli düzeyde bilgi sahibiyim.	1	2	3	4	5

28. Özel eğitim gereksinimi olan öğrencilerin “bireysel gelişim raporlarını” nasıl hazırlayacağımı bilirim.	1	2	3	4	5
29. Özel eğitim gereksinimi olan öğrencileri belirlemek için yapılacak tarama çalışmalarında oldukça önemli bir rolüm olduğuna inanıyorum.	1	2	3	4	5
30. Özel eğitime gereksinimi olan öğrencilerin eğitim gereksinimlerinin karşılanması konusunda hangi komisyonlarda yer almam gerektiğini bilirim.	1	2	3	4	5
31. Özel eğitime gereksinimi olan öğrencilerin, etkili öğrenme ve çalışma becerilerini geliştirmelerine yardımcı olma konusunda yeterli donanıma sahibim.	1	2	3	4	5
32. Özel eğitime gereksinimi olan öğrencilerin, özelliklerine uygun üst eğitim kurumlarına yönlendirilmesi için neler yapacağımı bilirim.	1	2	3	4	5
33. Özel eğitime gereksinimi olan öğrenciler için, öğretmenlere, uygun eğitsel ve öğretimsel teknikleri önerme ve yeterlik kazandırmada yardımcı olacak donanıma sahibim	1	2	3	4	5
34. Özel eğitime gereksinimi olan öğrencilerin motivasyonlarını desteklemek ve arttırmak konusunda yeterli donanıma sahibim.	1	2	3	4	5
35. Özel eğitime gereksinimi olan öğrencileri, kendi yeterliklerine uygun okullara, okuldaki alanlara, çeşitli etkinliklere, yeni durumlara alıştıracak ve yönlendirecek yöntemleri bilirim.	1	2	3	4	5
36. Grup rehberliği etkinliklerine, özelliklerine uygun düzenlemeler yaparak, özel eğitime gereksinimi olan öğrencileri de katabilirim.	1	2	3	4	5
37. Kaynaştırma uygulamasına devam eden öğrencilerin, normal gelişim gösteren akranlarının ailelerine, çocuklarının özel gereksinimli öğrencileri kabullenmeleri konusunda gerekli eğitimi verebilirim.	1	2	3	4	5
38. Özel eğitime gereksinimi olan öğrencilerin sahip oldukları olumlu kişilik veya kişisel özelliklerini grup içi etkileşim ve ilişki sürecinde öğrencinin lehine kullanabileceğimi (kullanabildiğimi) düşünüyorum.	1	2	3	4	5
39. Özel eğitime gereksinimi olan öğrencilerin, akranlarından sosyal kabul görmeleri için gerekli, grup rehberliği becerilerine sahibim.	1	2	3	4	5
40. Kaynaştırma uygulamasına devam eden öğrencilerin eğitim ve öğretim sürecinde öğretmenlere rehberlik edebilirim.	1	2	3	4	5

Ek C: İzinler

**Eastern
Mediterranean
University**
"For Your International Career"

P.K.: 99628 Gazimağusa, KUZEY KIBRIS /
Famagusta, North Cyprus,
via Mersin-10 TURKEY
Tel: (+90) 392 630 1995
Faks/Fax: (+90) 392 630 2919
bayek@emu.edu.tr

Etik Kurulu / Ethics Committee

Sayı: ETK00-2017-0272

18.12.2017

Konu: Etik Kurulu'na Başvurunuz Hk.

Sayın Muhammet Fethullah Erol
Eğitim Bilimleri Bölümü
Yüksek Lisans Öğrencisi

Doğu Akdeniz Üniversitesi Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği Kurulu'nun **06.11.2017** tarih ve **2017/50-24** sayılı kararı doğrultusunda **Okul Psikolojik Danışmanlarının Özel Eğitime İhtiyaç Duyan Öğrencilere Yönelik Sundukları Psikolojik Danışmanlık ve Rehberlik Hizmetlerine İlişkin Özyeterlik Algılarının İncelenmesi** adlı çalışmanızı, Yrd. Doç. Dr. Gülen Uygarer'in danışmanlığında araştırmanız, Bilimsel ve Araştırma Etiği açısından uygun bulunmuştur.

Bilginize rica ederim.

Doç. Dr. Şükrü Tüzmen
Etik Kurulu Başkanı

ŞT/sky.

www.emu.edu.tr

**KUZEY KIBRIS TÜRK CUMHURİYETİ
MİLLİ EĞİTİM VE KÜLTÜR BAKANLIĞI
MESLEKİ TEKNİK ÖĞRETİM DAİRESİ MÜDÜRLÜĞÜ**

Sayı: MTÖ.0.00-13-17/ 2580

24 Ekim 2017

**Sayın Muhammet F. Erol
Master Öğrencisi
Doğu Akdeniz Üniversitesi,**

İlgi yazınızda, müdürlüğümüze bağlı tüm okullarda görev yapan Rehber Öğretmenlerine yönelik olarak “**Rehber Öğretmen Özel Eğitim Özyeterlik Ölçeği**” konulu anket uygulaması yapılabilmesi amacı ile izin talebinde bulunulmuştur.

Talebinizle ilgili olarak Talim ve Terbiye Dairesi Müdürlüğü’nce yapılan incelemede, çalışmanın gizlilik ve gönüllülük ilkelerine riayet edilerek uygulanması uygun görülmüştür. Ancak;

1. Öğrencilerin, öğretmenlerin ve ailelerin okul idarecilerinin gözetiminde, çalışmanın amacı ve uygulama süreci hakkında bilgilendirilmesine dikkat edilmelidir. Bu bağlamda, uygulama için gerekli etik ilkeler, yazılı olarak kurum yöneticilerine ve katılımcılara iletilmelidir.
2. Söz konusu anket uygulaması yapılmadan önce okul müdürlükleri ile istişarede bulunup anketin ne zaman uygulanacağı birlikte saptanmalıdır.
3. Keza, anket uygulama çalışmasından sonra da sonuçlarının Talim ve Terbiye Dairesi Müdürlüğü’ne de ulaştırılması gerekmektedir.

Bilgi edinmenizi ve gereğini saygı ile rica ederim.

**Aytunç Şirket
Müdür**

GH/NK

Tel (90) (392) 228 3136 – 22 82257
Fax (90) (392) 227 8727
E-mail meb@mebnet.net

Lefkoşa-KIBRIS

**KUZEY KIBRIS TÜRK CUMHURİYETİ
MİLLİ EĞİTİM VE KÜLTÜR BAKANLIĞI
GENEL ORTAÖĞRETİM DAİRESİ MÜDÜRLÜĞÜ**

Sayı: GOÖ.0.00.35-A/17/18-5159

24.10.2017

Sayın Muhammet F. Erol,

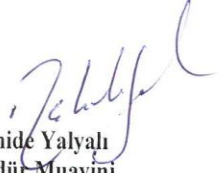
İlgi: 18.10.2017 tarihli başvurunuz.

Talim ve Terbiye Dairesi Müdürlüğü'nün TTD.0.00.03-12-17/1717 sayılı ve 20.10.2017 tarihli yazısı uyarınca "Rehber Öğretmen Özel Eğitim Özyeterlilik Ölçeği" konulu anketin gizlilik ve gönüllülük esaslarına riayet edilerek uygulanması müdürlüğümüzce uygun görülmüştür.

Ancak anketi uygulamadan önce ankete katılacak olanların bağlı bulunduğu okul müdürlüğüyle istişarede bulunulup, anketin hangi okulda ne zaman uygulanacağı birlikte saptanmalıdır.

Anketi uyguladıktan sonra sonuçlarının Talim ve Terbiye Dairesi Müdürlüğü'ne ulaştırılması yasa gereğidir.

Bilgilerinize saygı ile rica ederim.

Nahide Yalyalı
Müdür Muavini
Ve
Müdür (V)

MH/PC

Tel (90) (392) 228 3136 – 228 8187
Fax (90) (392) 227 8639
E-mail meb@mebnet.net

Lefkoşa-KIBRIS